

Macwo Jwumpe Nintanmpe

Jwuŋkanni

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè séməŋji funŋɔ jwumpe e ke

Yesu cyelempyanji Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à ñge séməŋji séme, múnalwɔɔre shwofoo u mpyi u wi. Nka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwɔɔre shwoshwo báaraŋi yaha. Yesu karenjkwooni kàntugo nìnyiŋi na, Macwo à Yesu kapyiŋkii séme, si li cyée sùpyaŋi shiŋi u nyε Yesu ke, si li cyée mú na Shwofoonji kyaa Kile mpyi a jwo na u sí n-pa ke, uru u nyε Yesu.

Yyee niyyahagii funŋ'i Yahutuubii mpyi na Kile Niŋcwənraŋji pi Shwofoonji mpaŋi sigili. Kile túnntunmpil'à jwo uru Shwofoonji mpanji kyaa na. Macwo séməŋ'à li cyée na pyàŋi u à si Bëtilehëmu kànhe e, ná u mëge nyε Yesu ke, uru u nyε uru Shwofoonji. Karigii cyi à li cyée na Yesu u nyε uru Shwofoonji ke, Macwo séməŋ'à cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntunmpil'à jwo fo tèemənì i ke, Macwo à núru puru pà kurugo maa li cyée na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntumpil'à jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyée na Yesu u nyε Yahutuubii saanŋi ñgemu u à Kile Saanre ñwɔ cû ñìŋke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyiŋkanni na Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u pyi ke, u maha pire kâlali lire na. Ti nyε saanre sannte fiige më. Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u Kile kyaa táan uy'á u tòro wyéreŋi na, nde u

la nyε sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u u zàmpεenbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Nyε sùpyir'á Yesu bò, ñka Kile à u jnè. Lire kàntugo Yesu à uye cyée u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a Jwumpe Nintanmpe yu jnìŋke supyishiŋi pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mεge sí n-pyi: «Emanuweli». Kuru mεge jwøhe ku nyε: «Kile na nyε ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwøħal'e. Mpe jwumpe p'á tèg'a sémenji jnùŋo kuu na: «Mii na nyε ná yii e canŋa maha canŋa fo si sà nō diŋyεnji tèekwooni na» (28.20).

*Yesu Kirisita à fworo mpiimu i ke, pire mεyi
(Luka 3.23-38)*

¹ Nyε Yesu Kirisita à fworo mpiimu i ke, pire mεyi yi nyε njε: Yesu à fworo saanŋi Dawuda e, Dawuda s'à fworo Ibirayima tùluge e.

² Nyε Ibirayima à Ishaka si,
ka Ishaka si Yakuba si,
ka Yakuba si Zhuda ná u sìŋεebii si,

³ Ka Zhuda si Pérezi ná Zera si. (Pire nunji mεge mpyi Tamari.)

Ka Pérezi si Esirøn si,
ka Esirøn si Aramu si,

⁴ ka Aramu si Aminadabu si,
ka Aminadabu si Nashøni si,
ka Nashøni si Salamani si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nuŋi mεge mpyi Arahabu.)

Ka Bwazi si Obødi si. (Uru nuŋi mεge mpyi Uruti.)
Ka Obødi si Zhese si,

⁶ ka Zhese si saanŋi Dawuda si.

Ka saannji Dawuda si Solomani si. (Uru nuŋi u mpyi Uri cwoŋi.)

⁷ Ka Solomani si Oroboyamu si,
ka Oroboyamu si Abiya si,
ka Abiya si Azafu si.

⁸ Ka Azafu si Zhozafati si,
ka Zhozafati si Zhoram si,
ka Zhoram si Oziyasi si.

⁹ Ka Oziyasi si Zhoyatamu si,
ka Zhoyatamu si Akazi si,
ka Akazi si Ezekiyasi si,

¹⁰ ka Ezekiyasi si Manase si,
ka Manase si Aməni si,
ka Aməni si Zhoziyasi si,

¹¹ ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u sìŋeebii si. (Lire
tèni i Babilən shiinbil'à Izirayeli shiinbii
kul'a kàre piye yyére.)

¹² Nyε pi à pi cye yaha Babilən i, ka pi i nûr'a pa ke,
ka Zhekoniya si Salatiyeli si,
ka Salatiyeli si Zorobabəli si,
ka Zorobabəli si Abiyudi si,

¹³ ka Abiyudi si Eliyakimu si,
ka Eliyakimu si Azori si,
ka Azori si Sadəki si,

¹⁴ ka Sadəki si Akimu si,
ka Akimu si Eliyudi si,
ka Eliyudi si Eliyazari si,

¹⁵ ka Eliyazari si Matan si,
ka Matan si Yakuba si,
¹⁶ ka Yakuba si Yusufu si.

Nyε Yusufu cwoŋi mege mpyi Mariyama. Uru u
à Yesu si, ŋjemu pi maha yiri Kile Nijcwənrəŋi ke.

17 Mà lwó Ibirayima tèni na mà pa nə saanji Dawuda wuuni na, tulyeye kε ná sicyeer'à tòro. Mà lwó saanji Dawuda tèni na fo mà sà nə tèni i Babilən shiinbil'à Izirayeli shiinbii kul'a kàre piye yyére ke, ka tulyeye kε ná sicyeere si ntòro mú. Mà lwó Izirayeli shiinbii tèecûni na Babilən shiinbil'á, mà sà nə Kile Njcwənrənji tèesini na, ka tulyeye kε ná sicyeere si ntòro mú.

Yesu ziŋi kani

(*Luka 2.1-7*)

18 Nyε Yesu Kirisita siŋkanni l'à pyi nde: Mariyama u nyε u nuŋi ke, uru na mpyi Yusufu tacwo. Nka mà jwo Yusufu u u lèŋε ke, u yacere wu u mpyi Kile Munaani sífente cye kurugo. **19** Utànɔŋji Yusufu mpyi a tíi, u la nyε a mpyi si Mariyama mege kɛ̄ge mε. U la mpyi si u nàmbage fylinne njwɔhɔre e.

20 Mà u yaha ná tire sònŋɔre e, ka Kafoonji Kile mèləkeŋi wà si uye cyēe u na njɔ̄ge k'e, maa jwo: «Dawuda tùluge shinji Yusufu, ma hà raa fyáge si ma tacwoŋji Mariyama lèŋε mε, njaha na ye yaceni li nyε u á ke, Kile Munaani sífente cye kurugo u à li ta.

21 U sí n-pa si pùnambile, maa li mege le Yesu*, njaha na ye uru u sí n-pa u shiinbii kapiegigii yàfa pi na, si pi shwɔ.» **22** Ncyii karigii pun'à pyi bà li si mpyi Kafoonji Kile à u túnntunji tun ná jwumpe mpemu i ke, puru si fùnŋɔ mε. U mpyi a jwo: **23** «Yii lógo, pùcepyinɔcembala sí n-pa laa lwó si pùnambile si, uru pyàŋi mege sí n-le Emanuweli†» kuru mege njwɔhe ku nyε: «Kile nyε ná wuu e.»

* **1:21** Yesu mege njwahe ku nyε: «Kafoonji Kile u nyε Shwofoonji.»

† **1:23** Ezayi 7.14

24 Nyε Yusufu à pa jnè ke, maa li pyi bà Kafoonji Kile mèlèkènji mpyi a yi jwo mε, maa Mariyama lèŋε mà pyi u cwo. **25** Nka u nyε a sinni ná Mariyama i mε, fo mà sà nɔ u tèetigeni na. U à tîge pùnambile, ka Yusufu si li mege le Yesu.

2

Ncèfeebii pìl'à sà fworo Yesu na, maa u pêe

1 Nyε Yesu à si Zhude kùluni i, Bétilehèmu kànhe e. L'à pyi Saanji Erədi tèni i. Ka ncèfeebii pìi si yíri canñafyinmpe e mà pa Zheruzalemu kànhe e, **2** maa yíbe: «Yahutuubii saanji u à si numε ke, taa u nyε ke? Wuu à u woni nya mà wuu yaha canñafyinmpe e. Lire e wuu à pa mpa u pêe.» **3** Saanji Erədi à puru jwumpe lôgo ke, ka lire kani si u ná Zheruzalemu shiinbii puni funjø wwòonjø sèl'e. **4** Ka u u Kile sáragawwuubii jnùjufeeblee ná Kile Saliyanji cyelentiibii puni bínni maa pi yíbe na Kile Njicwənraŋji kyaa l'à jwo ke, taa ur'à yaa u si ke? **5** Ka pire si u pyi: «U à yaa u si Bétilehèmu kànhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile túnntunj'à séme na **6** «Bétilehèmu u nyε Zhude kùluni kànhe kà ke, kuru bà ku nyε Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà dε! Naha kurugo yε jnùjufoonji wà sí n-pa fworo k'e, njemu u sí n-pyi mii sùpyire, Izirayeli shiinbii jnùnjø na ke*.”»

7 Nyε ka Erədi si ncèfeebii njwòh'a yyere, maa pi yíbe na tèni ndire e won'à fworo yε. **8** Nyε lire kàntugo ka u u pi yaha a kàre Bétilehèmu kànhe e, pi sà yíbe pyàŋji kyaa na sèl'e, pi aha u nya, pi i

* **2:6** Mishe 5.1

mpa yi jwo ur'á, uru sí n-sà u pêe mú. ⁹ U à puru jwo ke, ka jncèfeebii si ɣkàre. Pi mpyi a fyânh a woni ndemu nya cannjafyinmpe e ke, lire ninuun'à fworo pi yyaha na, maa pi yyaha cû. Cyage e pyàŋi mpyi ke, l'à nò wani ke, maa yyére kuru cyage niŋyi na. ¹⁰ Ncèfeebil'à li nya l'à yyére ke, ka pi funŋyi si sàa tâan. ¹¹ Ka pi i jyè bage e, mà pyàŋi ná u nuŋji Mariyama nya, maa niŋkure sín maa pyàŋi pêe. Lire kàntugo maa pi yaayi jwɔ mógo, maa sseen[†] ná wusuna[‡] ná miri§ kan pyàŋ'á. ¹² Lire kàntugo ka Kile si yi jwo pi á ɣoøge k'e, na pi àha nûru ɣkàre Erôdi yyére më. Nyë ka pi i kuni labëre lwó a kàre pi kìni i.

Yesu sifeebil'à fê a kàre ná u e Misira kìni i

¹³ Nyë jncèfeebii karenjkwooni kàntugo, Kafoonji Kile mèlèkeŋi wà à uye cyêe Yusufu na ɣoøge k'e, maa u pyi: «Yíri, maa pyàŋi ná u nuŋji lwó, maa fî maa sì Misira kìni i, maa ntèen wani fo mii aha mu pyi ma nûru ma a ma tèni ndemu i ke, jaha na yë Erôdi na pyàŋi caa raa bùu.» ¹⁴ Nyë ka Yusufu si yíri numpilage e, maa pyàŋi ná u nuŋji lwó mà kàre Misira kìni i. ¹⁵ U à kwôro wani fo saanji Erôdi à pa ɣkwû. Lire pyiŋkanni na, nde Kafoonji Kile mpyi a jwo u tûnnntunŋi cye kurugo ke, lir'à fûnŋo. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyanji yyer'a yige Misira kìni i*.»

¹⁶ Nyë saanji Erôdi à pa li kàanmucya mà li nya na jncèfeebil'à uru jwôhø yaha ke, ka u lùuni si yíri sèe sèl'e. Maa jwo na pùnampyre ti nyë Bëtilehëmu

[†] **2:11** Sseenji: uru na nyë yaaga ɣkemu pi mpyi maha ɣkan saanj'á ke. [‡] **2:11** Wusunanji: uru na nyë yaaga ɣkemu pi mpyi maha ɣkan Kile á ke. [§] **2:11** Miri: Uru na nyë yaaga ɣkemu pi mpyi maha ntèg'a bunji bégele si u tò ke. * **2:15** Oze 11.1

kànhe ná ku kwùlumpe kànyi na, ná pi sàha ntòro yyee shuunni na mε, na pi pire puni bò, naha na yε mà tåanna ná ncèfeebii jwumpe e, uru pyàŋi mpyi a yaa u ta cyire yyeegii shuunniŋi nwøhøntaan pùnampyire e. ¹⁷ Nde Kile túnntunŋi Zheremi mpyi a jwo ke, lir' à fùnŋɔ, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Mεjwul' à fworo Arama kànhe e,
myahigil' à sú maa yamεen i sú sèl'e.
Araseli u nyε na u pyìlibii yamεen i súu,
u la nyε wà sì uru fòonŋɔ mε,
naha na yε u pyìbil' à wíl'a fô†.»

¹⁹ Nyε saann i Erødi à pa ñkwû ke, ka Kafoon i Kile mèlèkeŋi wà si uye cyêe Yusufu na ñøøge k'e, mà u yaha Misira kini i. ²⁰ U à jwo Yusufu á: «Yíri ma a pyàŋi ná u nuŋi lwó ma a núru ma a sì Izirayeli kini i, naha na yε mpyi na pyàŋi caa raa bùu ke, pire saha nyε mε.» ²¹ Nyε ka Yusufu si yíri maa pyàŋi ná u nuŋi lwó a nûr'a kàre Izirayeli kini i.

²² Nka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à tèen ñùŋufente na Zhude kùluni i u tuŋi Erødi kwùŋkwooni kàntugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Nyε ka Kile si nûr'a jwo ná u e ñøøge k'e. Ka u u yíri wani mà kàre Galile kùluni i, ²³ maa sà ntèen kànhe kà na, kuru mege nyε Nazareti. Lire pyiŋkanni na, Kile túnntunmpii jwump' à fùnŋɔ. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yíri Nazareti shinŋi.»

† **2:18** Zheremi 31.15

3

*Yuhana Batizelipyiŋi na kuni bégeli Yesu yyaha
na*
(*Marika 1.1-8; Luka 3.1-20; Yuhana 1.19-28*)

¹ Nyε yyee niyyahgil'à tòro ke, ka Yuhana Batizelipyiŋi si uye cyēe Zhude kùluni sìwage e maa Kile jwumpe yu. ² U mpyi maha ŋko: «Kile Saanre tèn'à byanhara, yii yii toronjkanni kêenŋε.» ³ Yuhana kyaa Kile túnntunŋi Ezayi mpyi a jwo, tèni i u à jwo na:

«Sùpya mèjwuu na fwore sìwage e fàンha na
“Yii kuni yaa Kafoonji mεε na,
yii kumpyεrε nintiire yaa u á*.”»

⁴ Nyε Yuhana vàanntinŋke mpyi a yaa ná jwəhəŋi shire e, u mpyi a uye pwo ná seepwəge e. U njyìŋi mpyi kampeεŋŋyi ná tuwyiyi seere. ⁵ Zheruzalemu kànhe shiinbii ná Zhude kùluni kànyi sanŋyi shiinbii puni ná Zhurudən baŋi taan shiinbii puni mpyi maha fwore na sì u yyére. ⁶ Maa ntèn li taan na pire kapyiŋkii nyε a tui mε, Yuhana sí i pi batizeli Zhurudən baŋi lwəhe e.

⁷ Farizheεnbii ná Sadusiibii niyyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyére. Yuhana à pire nyε pi i ma ke, maa jwo: «Yii mácwən fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizeliŋi kanni sí n-jà yii shwə Kile lùyirini nimpani na yε? ⁸ Yii a katiigii pyi, lire sí li cyēe na yii zòompil'à kêenŋε. ⁹ Yii àha ŋkwà raa sôŋŋi na li tegəni li nyε yii tulyage ku nyε Ibirayima

* **3:3** Ezayi 40.3

mà dε! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kēenŋe n-pyi Ibirayima nampyire[†].

10 Yii li cè na kaciig'à cél'a yaha cire ndìre taan. Cige maha cige ku nyε ku nyε na yasere njcennε seni mε, kuru sí n-kwòn n-wà nage e. **11** Mii wi ke, mii na yii batizeli lwøhe e si li cyēe na yii toronkann'à kēenŋe, ñka wà sí n-pa mii kàntugo, uru tayyéreg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhajyi mæcre sànha, mii jnùnk'à cyérε lire mpyinj i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e. **12** U ntanhe nyε u cye e, u u u sùmañi nimbwønnji fwu. U sí u sùmapyañi le bwùunni i, si sìmwøhønjke súugo nafugombaage e.»

*Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)*

13 Nyε ka Yesu si yíri Galile kùluni i, mà kàre Yuhana yyére Zhurudèn banjì nwøge na, si sà uye kan u batize. **14** Ñka Yuhana la mpyi si ncyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u nûr'a pa mii á la?» **15** Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo mε, nyε wuu u yi pyi amuni numε, naha na ye lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni jaara si nɔ li tegeni na.» Nyε ka Yuhana si nyε maa u batize. **16** Yesu à batize a kwò ke, maa ntíl'a fworo lwøhe e. Lire tèenuuni i, ka njnyinj si múgo. Ka u u Kile Munaani nya li i ntíri mpánmpørøgø fiige, mà pa ntèen u na, **17** ka mæjwuu si fworo njnyinj i na: «Ijge u nyε mii Jyanji, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiñkil'à táan mii á mú.»

[†] **3:9** Yahutuubii mpyi na sônnji na Kile sí pire shwø, mà lire jnùnkε pyi pir'à fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kâla.

4

*Sitaanniŋi na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi
(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)*

¹ Lire kàntugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cû mà kàre síwage e, bà Sitaanniŋi si mpyi si u sòn ñgíi kampyi u sí ñee kapii pyi me. ² Ka u u súnŋi le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta. ³ Sitaanniŋi u maha zònŋi pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyaŋi sí u ñye mu, yi jwo ñje kafaay'á na yi këenŋ'a pyi bwúuru.» ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semenji i na

“Yalyire kanni bà ti ñye na sùpyanji ñwò caa me, ñka jwumpe puni pu ñye na fwore Kile ñwòge e ke*.”»

⁵ Nyé lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ñkàre ná Yesu i Kile kànhe niŋcwɔnřoge Zheruzalemu i, maa sà dùgo ná u e Kileŋaarebage ñùŋcyage e, ⁶ maa jwo: «Ná Kile Jyaŋi sí u ñye mu, kwòn a cwo ñìŋke na, ñaha na ye y'à séme Kile Jwumpe Semenji i na “Kile sí u mèlækëebii pyi pi mu cwòhò ná pi cyeyi i, bà li si mpyi kafaaga kà ñkwò mu tòøge kà bânni me†.”»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semenji i mú na “Ma hè raa ma Kafoonji Kile ñwò cwôre me‡.”»

⁸ Lire kàntugo ka Sitaanniŋi si ñkàre ná Yesu i ñaŋke kà nintœønntœøngø ñuŋ'i, maa diŋyεŋi kìrigii puni nàfuuŋi cyêe u na, ⁹ maa jwo: «Mu aha ñen'a niŋkure sín mii á maa mii pêe, mii sí ñcyii kìrigii ñùŋufente puni kan mu á.» ¹⁰ Nyé ka Yesu

* **4:4** Duterenømu 8.3 † **4:6** Zaburu 91.11, 12 ‡ **4:7**
Duterenømu 6.16

si jwo «Sitaanna wà we, yîri na taan! Y'â séme Kile Jwumpe Semenji i na “Ta ma niñkure sinni ma Kafoonji Kile á, ma a uru kanni pêre§.”»

¹¹ Nyé lir'â pyi ke, ka Sitaanninji si láha Yesu na, ka Kile mèlekëebii pìi si file u na, yaayi kya li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bèenmè nimbwom'â fworo

¹² Nyé Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizelipyinji cû a le kàsuñi i ke, ka u u nûr'a kàre Galile kùluni i.

¹³ Nka u nyé a sà ntèen Nazareti kànhe e me, maa ñkàr'a sà ntèen Kaperenamu kànhe e. Kuru kànhe na nyé banji jwôge na, Zabulon ná Nefitali taare e. ¹⁴ Nyé lire pyinjanni na, ka Kile tûnnntunji Ezayi jwumpe si fûnñø. U mpyi a jwo:

¹⁵ «Zabulon tûluge taare ná Nefitali tûluge taare, ti nyé Galile kùluni i, banji jwôge na, Zhuruden banji canñacwumpe e ke, Yahutuubii ná supyishinji sanji shiinbii, pi à tèen t'e ke,

¹⁶ pire mpyi numpini i, bèenmè nimbwom'â fworo pi á, pi mpyi a tèen kùluni i, kwùnji numpini i, bèenmè nimbwom'â fworo pi á*..»

¹⁷ Mà lwó lire tèni na, ka Yesu si li jwô cû na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'â na: «Kile Saanre tèn'â byanhara, yii yii toronjkanni kêenñø.»

Yesu à fyacumii sicyeere yyer'a pyi u cyelempyii (Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)

¹⁸ Canjka mà Yesu yaha u u jaare Galile banji jwôge na, u à sijee shuunni nya, Simø pi maha

§ **4:10** Duterenømu 6.13 * **4:16** Ezayi 8.23–9.1

mpyi Pyεri ke, ná Andire. Pi mpyi na cwòò wàa banji i. Fyácyaa pi mpyi pi pi. ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa mε, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» ²⁰ Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

²¹ Nyε pi à ta naha vili yyaha na sahanki ke, ka Yesu si nür'a sìŋεε shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tuŋi Zebedi mpyi a tèen bakwɔɔge funŋke e, na pi cwòobii takεgεyi yaa. Ka Yesu si pi yyere, ²² ka pi i ntíl'a kàntugo wà bakwɔɔge ná pi tuŋi na, maa ntaha u fye e.

(*Luka 6.17-19*)

²³ Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kâlali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwàhɔmɔfeebii puni cùunji pi shwɔhɔl'e. ²⁴ Lire e u mεge mpyi a fworo Siri kini puni i. Pi mpyi maha sì ná yampii shiŋi puni i u yyére: cifwure feebii ná jínacyaanbii ná kìrikirisanŋi feebii ná supyimuruŋyi. Yesu mpyi maha pire puni cùunji. ²⁵ Supyikuruŋɔ nimbwɔhɔ mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sanni shiin ná Zhurudən banji kàmpanŋke sanŋke shiin.

5

Jofoo wuu l'à jnwɔyε?
(*Luka 6.20-23*)

- ¹ Nyε Yesu à kuru supyikurunjke nya ke, maa dùg'a tèen jaŋke kà na. Ka u cyelempyiibii si file u na. ² Ka u u jwumpe lwó maa sùpyire kâlali na:
³ «Mpii pi à pi fânhajcyerere cè Kile kàmpanjke na ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye Kile Saanre nyε pire woro.
- ⁴ Mpii pi nyε na myahii súu ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye Kile sí n-pa pi fâonjɔ.
- ⁵ Mpii pi nyε jùmpijεfee ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye jìŋke jwɔmeeen Kile à lwó ke, kuru sí n-kan pi á kɔagɔ.
- ⁶ Ntiinji lage nyε mpiimu na bà njyìŋji ná lwɔhe lage maha mpyi wà na mε, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye pi sí n-pa n-tìn.
- ⁷ Mpii pi nyε na jùnaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye Kile sí n-pa jùnaara ta pi na.
- ⁸ Mpii pi nyε ná zòvyinre e ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye pi sí n-pa Kile nya.
- ⁹ Mpii pi nyε na sìsure leni sùpyire shwɔhɔl'e ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyìlibii.
- ¹⁰ Mpii sùpyire nyε na ŋkyérege pi Kile jwɔmeeecuni kurugo ke, pire wuun'à jwɔ, na ha na ye Kile Saanre nyε pire woro.
- ¹¹ Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege, marii kafinare ná jwumpimpe shinji puni yu yii na, mii mεge kurugo ke, yii wuun'à jwɔ.
- ¹² Lire ká mpyi, yii a yògore, yii i mpyi funntange e, na ha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mεe na nìŋyìŋji na.

Kile tÙnntunmpii pi à tòro yii yyaha na ke,
amuni pi à pire kyérege.

*Yesu wuubii nyε suumø ná bÙenmø flege
(Marika 9.50; Luka 14.34-35)*

¹³ Yii pi nyε dijyεŋi suumpe. Nyε suumpe tipoompe ká fworo p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu tåan sahanjki yε? Pu saha sì n-jà yafyin jwø mε, pu sí n-wà cyínnji na, sùpyire s'a pu tånhani.

¹⁴ Yii pi nyε dijyεŋi bÙenmpe. Kànhe k'à tÙen jaŋa juŋ'i ke, kuru sì n-jà jwøhø mε. ¹⁵ Wà nyε na fùkina mìnì si u le jcyígile cere jwøh'i mε. Nka u maha dÙrugo yaage kà juŋ'i, bà u bÙenmpe si mpyi s'a nøni bagé shiinbii puni na mε. ¹⁶ Lire pyiŋkanni na, yii bÙenmp'à yaa p'a jñ sùpyire puni nyii na, pi raa yii kacennjkii naa, s'a yii Tuŋi nìŋyi wuŋi père.

Yesu à jwo Musa Saliyanj kyaa na

¹⁷ Yii àha raa sôŋji na mii à pa mpa Kile tÙnntunjìMusaSaliyanj ná Kile tÙnntunmpii sanmpii jwumpe fyìlinne mε. Mii nyε a pa mpa pu fyìlinne mε, nka mii à pa mpa pu fùnño. ¹⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà nìŋyinji ná nìŋke kwò, Saliyanj sémeŋi gyanrampe pà, lire nyε mε u sémebilini là sì n-sli n-pìnni mε, fo mà sà nò karigii puni tegènii na.

¹⁹ Lire e ke shin maha shin ká njé Saliyanj tabilere ninjkin kÙegε, maa sùpyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiinbii puni nimbileni. Nka shinji u nyε na uru Saliyanj kurigii naare marii sùpyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e. ²⁰ Mii sí yi jwo yii á, yii àha mpyi yii nyε na Kile Saliyanj kurigii naare mà tòro Kile Saliyanj cycelentiibii ná Farizhænbii na mε, yii sì n-jà n-jyè Kile Saanre e mε.

Yesu à pi sônyø lùyirini kyaa na

²¹ Yii à yi lógo na y'à jwo yii tulyeyá na “Ma hè sùpya bò mε. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yíbe lire na*.” ²² Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yírigé u shinjñëe taan ke, urufoo sí n-yíbe lire na. Ngemu ká u shinjñëe pyi “Sìnjñø!” ke, yukyaala kurunjke sí urufoo yíbe. Ngemu ká u shinjñëenji pyi “Sìcyerefoo!” ke, urufol'à yaa u wà nafugombaage e.

²³ Lire e ke mu aha a si sáraga wwû Kile á, ka li i ntíge mu funñ'i na mu shinjñëenji wà à mu la wwû, ²⁴ tíl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a nûr'a sà jwo a bê ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwû.

²⁵ Wà ha mu yyere fànhe e, ka yii i wá na ñkèege wani, mu à yaa mu u jwumabenje cya fwøfwø ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanjí cye e, uru si ma le u báarapyinji cye e, pi i ma le kàsuñi i mε. ²⁶ Sèenji na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nyé a lire pyi mε, mu sì n-sìi n-fworo wani ná mu nyé a urufoo swooni tò feefee mà yε!

Yesu à jwo jacwøore ná cíyahani kyaa na

²⁷ Yii à yi lógo na y'à jwo “Ma hè zínni ná wabere cwo e mε†.” ²⁸ Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntíge urufoo funñ'i ke, urufol'à jacwørø pyi a kwò ná u e u zòmbilini na. ²⁹ Mu kàniñje nyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwûl'a wà tatɔɔnge e. Naha na yε mu u mpôon ma cyeere cyage kà ninjkin i, lire sí n-pwórø mu á pi mu cyeere puni

* **5:21** Ekizodi 20.13 † **5:27** Ekizodi 20.14

wà nafugombaage e. ³⁰ Mu kàniŋe cyege ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà tatooange e. Naha na ye mu u mpôon ma cyeere cyage kà niŋkin i, lire sí n-pwôrø, mu cyeere puni ti ŋkwò a sà jyè nafugombaage e.

³¹ Yà jwo mú na “Ngemu ká u cwoŋi nàmbage kwò ke, urufol’à yaa u ciyaha séme kan u á‡.” ³² Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwoŋi nàmbage kwò, mà li ta jacwôrø jùnjø taan bà u à ku kwò mε, li maha mpyi mu à jwo urufol’à kuni kan u á, u a jacwôrø pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèŋe ke, urufoo mú à jacwôrø pyi.

Yesu à pi sâŋŋø kàage kyaa na

³³ Yii mú à yi lógo na yà jwo yii tulyey’á na “Ma hà raa ŋkâre tawage e mε, ŋka mu aha jwôfaaga fáa Kafoonji Kile á, mu à yaa mu u ku wwû.” ³⁴ Nka mii sí yi jwo yii á, yii nyε a yaa yii a ŋkâre punɔ punɔ mε. Yii àha raa ŋkâre nìŋyinji na mε, naha na ye uru u nyε Kile fânhe tateenje. ³⁵ Yii àha raa ŋkâre jìŋke na mú mε, naha na ye kuru ku nyε u tooyi tatahage. Yii àha ŋkwò ŋkâa Zheruzalemu kànhe na mε, naha na ye kuru ku nyε “Saanbwôhe kànhe.” ³⁶ Yii àha raa ŋkâre yii jùnyi na mε, naha na ye yii wà sì n-jà u jùnjunje kà niŋkin kêenŋe mpyi nivyinge, lire nyε mε niŋgwôhø mε. ³⁷ Kani ndemu ká mpyi “Oén” kyaa ke, yii jwo “Oén” ndemu sí ká mpyi “Onhø” wuu ke, yii jwo “Onhø” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur’à fworo Sitaanniŋ i.

Yesu à jwo na wuu àha raa ŋkooŋgwure pyi mε (Luka 6.29-30)

‡ 5:31 Duterenømu 24.1

38 Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà nyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà ñkyàan wwû, urufoo wuuni mú à yaa li wwû§.” **39** Nka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li ñkooñji wwû u na me. Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenye k'e, ku sanñke kêenñe urufol'a*. **40** Wà la ká mpyi si mu yyere fànhe yyére si mu vâanntinmbileni shwɔ mu na, ma vâanntinmbwɔhe kan u á mú†. **41** Wà ha tuguro kárama a tège mu ñuñ'i mà sà yaha culumetiri niñkin na‡, ti tugo mà sà yaha culumetirii shuunni na, ná urufol'e. **42** Wà ha mu ñáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga ñáare si là pyi ná k'e si nûru mpa ku kan mu á, ma hè ñcyé me.

Yesu à jwo na wuu wuu zàmpœenbii kyaa táan wuy'á

(Luka 6.27-28, 32-36)

43 Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ñgemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pen ñgemu á ke, maa uru kyaa pen may'á.” **44** Nka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpœenbii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile ñáare yii kyéregefeebil'a. **45** Lire e yii sí n-pyi yii Tuñi niñyi wuñi pyili. Naha na ye

§ **5:38** Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Duterenømu 19.21 * **5:39**

Yahutuubil'a, mà kantawaa bwòn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sèe sèl'e. † **5:40** Yahutuubii yyére, vâanntinñke pi mpyi maha le a taha ñwəhə woge na ke, kuru pi mpyi maha ntèg'a piye tò numpilage e. Lire kurugo canñke kanni i pi mpyi maha jà a kuru niñyi vâanntinñke kan wà á, ñka numpilage e bà me (Ekizodi 22.26; Duterenømu 24.13). ‡ **5:41** Kuni mpyi a kan Ùrømu sòrolashiibil'a pi pi yaayi tugure tège sùpya ñuñ'i pi i u pyi u culumetiri niñkin ná taaga ñaara ná t'e.

uru u maha canjajyiini pyi li i fwore shinpiibii
ná shincenmpil'á, maa zànhe kaan shintiibii ná
shintiimbaabil'á. ⁴⁶ Yii kyal'á táchān mpiimu á ke,
yii aha pire kanni kyaa táchān yiy'á, sàrañi ñgire yii
sí n-ta lire e Kile yyére ye? Múnalwoore shwofeebibii
mú nyé na lire pyi mà? ⁴⁷ Yii aha a yii cìnmpyibii
kanni shéere, lire nyé kakyanhala kyaa la? Kile-
cembaabii mú nyé na lire pyi mà? ⁴⁸ Lire e ke yii
pyi tìgire cyaga baa, yii Tuñi nìnyi wunji fiige.

6

Yesu à jwo fòηəfeeblee tεgεŋkanni kyaa na

¹ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha raa kacéñjki pyi sùpyire nyijnyage na mε. Lire baare e yii sì sàra ta yii Tuñi niñyi wuñ'á mε.

² Lire e mu aha a si bùnye pyi fònjfooŋi wà na, mpyi pi à fylnmè tò wwomɔ na ke, ma hà li pyi pire fiige me. Pi maha túnmpè pyi maa piye cyère Kile Jwumpe kàlambayi ná kànhe kaŋgwɔrɔ tateenyi i, bà sùpyire si mpyi s'a pi mɛtange yiri me. Nka sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, pir'á pi sàraŋi ta a kwò. ³ Nka mu aha si bùnye pyi wà na, mu kàmènɛ cyege nyɛ a yaa ku mu kàniŋɛ cyege kapyiini cè me, ⁴ bà mu bùnyeŋi si mpyi si ɻwɔhɔ me. L'aha mpyi amuni, mu Tuŋi u nyɛ na kaŋwɔhigii naa ke, uru sí mu sâra.

Yesu à pi taanna Kilenarege pyinkanni na

(Luka 11.2-4)

⁵ Yii aha a si raa Kile náare, mpii pi à fyìnme
tò wgomø na ke, yii àha raa li pyi pire fige mè.
Na yyéreli Kile Jwumpe kàlambayi ná kungarigil'e
maa Kile náare, bà súpyire si mpyi s'a pi naa mè,
lire l'à táan pi á. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á,

pir'à pi sàrañi ta a kwò. ⁶ Mu wi ke, mu aha a si raa Kile jnáare, jyè ma bage funjke e maa ku tò, maa ma Tuñi Kile jnáare kuru tañgwóhège e. Lire ká mpyi, mu Tuñi u jnye tañgwóhège e, maa karigii niñwóhigii puni jnaa ke, uru sí mu sâra. ⁷ Mu aha a Kile jnáare, ma hà raa nûruli jwumpe kurugo, bà Kilecembaabii maha li pyi mε. Naha na yε pi maha sôñni na pire jwujñyahampe pu sí Kile yaha u pire narege shwɔ. ⁸ Lire e yii áha mpyi pi flige mε. Yii li cè na yaage ñkemu kyaa ku jnye yii na ke, mà jwo yii pi ku jnáare ke, yii Tuñi Kile maha ku cè. ⁹ Lire e ke yii aha a Kile jnáare, yii jwo
 "Wuu Tuñi u jnye niñyiñi na ke,
 mu mεge ku tâan.

¹⁰ Ma pyi saanwa sùpyire puni jnùñjø na.
 Mu jnyii wuuni li pyi niñke na,
 bà li jnye na mpyi niñyiñi na mε.

¹¹ Wuu niñjaa niñyìñi kan wuu á.

¹² Wuu kapégigii yàfa wuu na,
 bà wuu maha wuu shinjñéebii wogigii yàfani pi na
 mε.

¹³ Ma hâ yaaga yaha ku wuu yyaha kêennjε
 kapégil'á mε,

maa wuu shwɔ Sitaanniñi na.

[Naha na yε mu u jnye fànhe ná síñi ná pèentefoo,
 fo tèekwombaa.

Amiina.]"

¹⁴ Yii li cè na sùpyir'à kapégigii jnciyiimu pyi yii na ke, yii aha cyire yàfa ti na, yii Tuñi niñyi wuñi mû sí yii wogigii yàfa yii na. ¹⁵ Nka yii aha mpyi yii jnye na jñéeg'a sùpyire kapégigii yàfa ti na mε, yii Tuñi mû sí yii wogigii yàfa yii na mε.

Yesu à jwo súnji kyaa na

¹⁶ Yii aha súnŋi le, mpii pi à fyìnme tò wwoomø na ke, yii àha yyahayi tanha pire fiige mε, pire maha li pyi sùpyire si njcè na pi à súnŋi le. Nka sèenj i na mii sí yi jwo yii á, pir'á pi sàraŋi ta a kwò. ¹⁷ Mu wi ke, mu aha súnŋi le, ma yyahe jyé, maa látikolo le ma njùŋke e, ¹⁸ bà sùpyire si mpyi t'áha ïkwò mu súnleni cè mε, fo mu Tuŋi u nyε taŋwəhɔyi i ke, uru kanni. Lire ká mpyi, mu Tuŋi u nyε na kaŋwəhigii naa ke, uru sí mu sâra.

*Nàfuuŋi sèe wuŋi kani ná karigii cyi nyε cyi nyε a
yaa cyi sùpyaŋi funjø pεn mε*
(Luka 12.22-34)

¹⁹ Yii àha raa nàfuuŋi caa raa bégeli yiye mεε na njùŋke na mε. Ntɔoŋni ná zúnni maha u kèege, nàŋkaabii maha bayi fúrufe marii u lwúu. ²⁰ Nka yii nàfuu tabegege njcenjε yaa yiye mεε na njyinji na. Wani ntɔoŋni ná zúnni nyε na nàfuu kèege mε, nàŋkaabii mû nyε na u lwúu mε. ²¹ Naha na yε cyage e sùpyaŋi nàfuuŋi nyε ke, wani u sònŋjore maha mpyi.

²² Sùpyaŋi nyiigii cyi nyε u bèenmpe. Ngemu u nyii cyi à nwø ke, urufoo puni maha mpyi bèenmpe e mû. ²³ Ngemu wogigii sí cyi à kèege ke, urufoo puni mû maha mpyi numpini i. Mu aha jwo na mu na nyε bèenmpe e, mà li ta numpini i mu nyε, tahala maha ntaha lire numpini na!

²⁴ Yii li cè na báarapyiŋi sì n-sìi n-jà raa báare njùŋfee shuunn'á mε. Lire ká mpyi, u sí njùŋfooni wà kyaa táan uy'á, si u sannj i kyaa pεn uy'á. U mû sí n-kúu wà na, si kàntugo wà u sannj i na. Nyε amuni li nyε, nàfuuŋi lag'á tatεençe fô yii mpiimu na ke, yii sì n-jà n-pyi Kile báarapyi mε.

²⁵ Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí, ná v  an  yi yii sí raa leni ke, yire tan  kanni k   yi funj   pen me. T   s  upyani m  unaani tayy  rege ny   a f  nha t   yalyire na, ka u cyeere tayy  rege m   si f  nha t   v  an  yi na me? ²⁶ Yii sajcy  enre w  i ke! Ti ny   na j  eeme n  ru me, ti ny   na s  uma kw  un me, ti ny   na s  uma b  egeli bw  unni i me. Nka yii Tu  i u ny   ni  nyi   na ke, uru na ti j  w   caa. T   yii ny   a pw  r  o sajcy  enre na s  el'e me? ²⁷ Funmp  enre sí n-j  a yii jofoo pyi u j   a nimbilere b  ara u sh  nji canmpyaagii na ye?

²⁸ Naha na yii à v  an  yi nindeyi kani t  g'a yiye funj   pen ye? Yafw  h  fw  h  yi yi maha fy  n sige e maa yafy  enre nisinante yaa ke, yii s  n  j  o yire kyaa na ke! Yi ny   na b  ara pyi me, yi m   ny   na k  on   p  nni me. ²⁹ Nka saann   Solomani n   u n  fuufente puni i, u v  aannde  ke k   leme ny   a j   a j  w   m   nk   yafw  h  fw  h  ge k   ni  nkin yafy  enre kw   me. ³⁰ Yafw  h  fw  h  yi yi ny   sige e ni  njaa, n   n  mpan  ja yi sí n-le nage e ke, Kile k   yire leme pyi p  à j  w   amuni, yii ny   a li c   na n  akaana baa Kile sí v  anya kan yii á m  ? Yii d  aniyan  '   cy  re de! ³¹ Ny   yii àha funj  yi pen s'a nk   "Naha wuu sí n-ly   ye? Naha wuu sí n-by   ye? Taa wuu sí v  anya ta n-le ke?" me. ³² Kilecemb  abii pi maha funj  yi pen n   yire yaayi kani i t  rigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li ny   yii na ke, yii Tu  i Kile à yire puni c  . ³³ M   jwo yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage ni  ncyiig'   yaa ku pyi Kile Saanre n   nt  nji. Lire k   mpyi, Kile sí yire yaayi san  yi puni kan yii á. ³⁴ Yii àha karigii nimpaa  kii t  ge yiye funj   pen me, naha na ye n  mpan  ke sí raa s  n  ji kuye na.

Canŋa maha canŋa ná ku kawaagii cyi nyε.

7

*Yii àha raa pi sanmpii cêege me
(Luka 6.37-38, 41-42)*

¹ Yii àha raa pi sanmpii cêege me, lire ká mpyi Kile mú sì yii cêege me. ² Naha na yε bà yii na sùpyire sannte cêege me, amuni Kile mú sí yii cêege. Cùŋkanni na yii nyε na sùpyire sannte cwôre ke, amuni Kile mú sí yii cû. ³ Naha na mu nyε na nyèsenni jnaa ma cìnmpworonj nyiini i, mà li ta bànnaji u nyε mu wuuni i ke, mu nyε na uru jnaa mà yε? ⁴ Mà tâanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìnmpworonj'á na u yyére ma a nyèsenni wwû u nyiini i, mà li ta bànnaji nyε mu wuuni i yε? ⁵ Mu u à fyìnme tò wwomø na ke, fyâンha a bànnaji wwû ma nyiini i, lire ká mpyi, mu sí raa jnaa raa ncwûu nyèsenni tawwuge e ma cìnmpworonj nyiini i.

⁶ Yaayi yi nyε Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan pwuunbil'á me, lire baare e pi sí n-jà n-yîri yii kurugo si yii sulugo. Yii àha raa yii kóonnji loŋgara wuŋi cyáan caabii taan me, lire baare e pi sí raa u tânhani.

*Kile maha u pyìibii nareyi shuu
(Luka 11.9-13)*

⁷ Yii a Kile jnáare, u sí yii kan, yii a jncaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí mûgo yii á.

⁸ Yii li cè na shin maha shin u nyε na jnáare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u nyε na jncaa ke, uru maha jnaa.
Shin maha shin ká bàrage kúu ke, ku sí mûgo urufol'á.

⁹ Jofoo u nyε yii shwəhəl'e, ḡemū u sí nyε kafaaga kan u pyàj'á, mà li ta bwúuru u à náare u á yε?
¹⁰ Lire nyε mε, mà wwò kan u á mà li ta fya u à náare yε? ¹¹ Nyε yii sùpyibii pi à pi ke, cyage e yii maha jà a yacenjyε kan yii pyìlibil'á ke, yii nyε a cè a jwo na yii Tunji u nyε nìjyinji na ke, ur'à bégel'a tòro yii taan si yacenjyε kan u náarafeebil'á mà?

¹² Lire e yaaga maha yaaga yii la nyε sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile túnntunñi Musa Salıyanı ná Kile túnntunmpii sanmpii séməbil'à jwo.

Kurigii shuunniñi kani
(Luka 13.24)

¹³ Yii jyè tajyijwəge nimbileni i. Naha kurugo yε kuni li maha kakyaare nɔ sùpyanji na ke, lire tajyijwəg'à pêe, lire kùn'à pêe, lire e shinjyahara nyε na jaare. ¹⁴ Nka kuni li maha shìñi niñkwombaaji kaan ke, lire tajyijwəg'à cyérε, li ñarama à pən, li ñaarafeebii nyε a nyaha mε.

Cige maha ncè ku yasεεre e
(Luka 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Kafinivinibii pi maha piye pyi Kile túnntunmii fiige ke, yii a yiye kàanmucaa pire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mpàa fiige, mà li ta pi funjy'à pi sige yaayi fiige. ¹⁶ Yii sí pi cè pi kapyiñkii cye kurugo. Wà sí n-jà erezən cige yasεεre kwòn ḡuro cige na la? Lire nyε mε, mà fizhiye cige yasεεre kwòn ḡuro cige na la? ¹⁷ Lire pyiñkanni na, cicenjke yasεεr'à jwɔ, cipege woore s'à pi. ¹⁸ Cicenjε sì n-jà raa yasεεre nimpere seni mε. Cipege mú sì n-jà raa yasεεre nijcenne seni mε. ¹⁹ Cige maha cige ku nyε ku nyε na yasεεre nijcenne

seni mε, ku sí n-kwòn n-wà nage e. ²⁰ Lire e ke yii sí pi cè pi kapyiinjkil'e, bà cige maha jncè ku yasεere e mε.

²¹ Mpii puni pi jyε na mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” ke, pire puni sì n-jyè Kile Saanre e mε, mii Tuñi nìnyi wuñijyii wuuni pyifeebii kanni pi jyε jyifeebii. ²² Kuru canñke ká nø, shinjyahara sí n-pa mii pyi “Kafoonji, Kafoonji, wuu mpyi na Kile túnnture yu mu mεge na, marii jínabii kòre na yige mu mεge na, marii kabwøhii njyahagii pyi mu mεge na mà?” ²³ Lire tèni i, mii sí yi jwo tire sùpyir'á “Mii jyε a sàa yii cè mà jya mε. Yii yíri na taan, yii kapimpyibii!”

*Yákilifooñi ná funjø baa shinjì kani
(Luka 6.47-49)*

²⁴ Shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa pu kurigii jaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifoonji w'e njemu u à u bage faanra kafaafoge junj'i ke. ²⁵ Kuru bage faanrañkwooni kàntugo, zànbwøh'à cwo, ka dùyi si jñi na fwu na fwore, ka kafεεge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ñøøñi, ñka ku jyε a cwo mε, ñaha na yε ku nintaani na jyε kafaafogo junj'i.

²⁶ Ñka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u jyε na pu kurigii jaare mε, urufoo na jyε mu à jwo funjø baa shin, njemu u à u bage faanra nticyenñi junj'i ke. ²⁷ Kuru bage faanrañkwooni kàntugo, zànbwøh'à cwo, ka dùyi si jñi na fwu na fwore, ka kafεεge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ñøøñi, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlañi pyiñkanni si sùpyire kàkyanhala. ²⁹ Naha

na yε u mpyi na pi kâlali ná Kile sífente e. U kâlanji pyinjkanni ná Kile Saliyanji cyelentiibii wuñi pyinjkanni mpyi niñkin me.

8

Yesu à tògofoo cùuñø (Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yesu à tîge ñaŋke na ke, ka shinjyahara si ntaha u fye e. ² Ka tògofoonji wà si file u na maa niñkure sín u fere e maa jwo: «Kafoonji, mu aha ñεε, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii fíniñε.» ³ Nyε ka Yesu si u cyege sàンha maa bwòn u na maa jwo: «Mii à ñεε, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na. ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cû ma ñwøge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me, ñka ta sì, maa sà maye cyêe sáragawwuñi na u u ma kàanmucya, sárage kyaan Kile túnntunñi Musa à jwo tògofeebii kyaa na ke, maa kuru wwû. Lire li sí li cyêe na mu à cùuñø*.»

Yesu à sòrolashiibii ñùñufooñi wà báarapyi cùuñø (Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)

⁵ Mà Yesu yaha u u jyè Kaperénamu kànhe e, Òrømu sòrolashiibii yyaha yyére shinñi wà à file u na maa u ñáare na: ⁶ «Kafoonji, mii báarapyiñi nizinniñi na wá bage e. U à mûruñø, maa ñkyали sèl'e.» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùuñø la†?» ⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyére shinñi si jwo: «Kafoonji, mii ñùñk'à cyére mu u jyè mii pyenge e. Mu

* **8:4** Tògofoonji ká ñcùuñø, sáragawwuñi mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ñcè kampyi u à cùuñø, u u nta a uye cyêe sùpyire na. † **8:7** Mà tâanna ná Yahutuubii Kile kuni i, shinñi u ñyε pi Kile kuni i me, Yahutu ñyε a mpyi a yaa u jyè uru pyenge e me. U aha lire pyi, u mpyi maha ñwóho Kile yyahe taan.

aha jwuŋkanŋa niŋkin jwo, kuru sí mii báarapyinjí cùuŋo. ⁹ Mii wi ke, sòrolashiibii pìi na nyé mii jùŋo na, mii sí nyé pìi jùŋo na. Mii aha wà pyi “Ta sì” u maha ɣkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na biliŋi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

¹⁰ Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyanhala. Mpíi pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntél'a sùpya jnya ná ɻge dánianji fiige e Izirayeli shiinbii shwəhəl'e me! ¹¹ Mii sí yi jwo yii á, shinnyahara sí raa yíri canŋafworompe ná canŋajyimpe e, si mpa lyí ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e. ¹² Nka Izirayeli shiinbii mæe na Kile Saanre à bégele ke, pire pìi sí n-wà cyínlji na numpini i. Wani pi sí raa myahigii súu s'a ɻkyànhigii kùru.»

¹³ Nyé Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyére shinni pyi: «Ta sì pyengé. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyinjí si ntíl'a cùuŋo lire tèenuuni i.

Yesu à Pyéri nafejcwoŋi cùuŋo (Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Nyé Yesu à kàre Pyéri pyengé mà sà Pyéri nafejcwoŋi ta tasinnage e cifwuro cye e. ¹⁵ Ka Yesu si bwòn u cyége na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yíri, maa jnyí kan Yesu á.

¹⁶ Yákoŋk'à nə ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii niŋyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kòr'a yige pi e ná u jnwojwumpe e, maa yampii puni cùuŋo. ¹⁷ Nyé lire pyiŋkanni na, ka Kile túnntunŋi Ezayi jwumpe si fúnŋo, u mpyi a jwo: «U à jyè wuu ná wuu

cwòhòmpe shwòhòl'e, maa wuu yampe láha wuu na‡.»

*Mpii la ku nyε si ntaha Yesu fye e ke
(Luka 9.57-62)*

¹⁸ Nyε shinjyahara mpyi a pa Yesu kwûulo, lire kurugo ka u u u cyelempyiibii pyi pi banj jyiile ná ur'e. ¹⁹ Ka Kile Saliyanj cyelentunji wà si file u na maa u pyi: «Cyelentunji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Wyigii na nyε sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyε sajcyεenr'á. Nka tashwɔngɔ nyε Supyanj Jyanj á mε.» ²¹ Ka u cyelempyanj wabere si u pyi: «Kafoonj, yyére, mii aha na tuñi tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ²² Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwùubii yaha pi a piye tûni.»

*Yesu à kafeebwɔhe yyéenjε bañiñuñ'i
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)*

²³ Nyε Yesu à jyè bakwɔoge e, ka u cyelempyiibii si jyè u fye e. ²⁴ Ka kafeebwɔhò si yiri na fwu banj ñuñ'i, fo lwɔhe na ñko si bakwɔoge tò. Lir'à Yesu ta u u ñwúuni. ²⁵ Ka pi i file u na, maa u jnè maa jwo: «Kafoonj, yiri maa wuu shwɔ, lire baare e wuu sí n-kwôro lwɔhe e.» ²⁶ Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge yε? Naha na yii dánijanj'á cyérε yε?» Maa yîr'a yyére maa fânha cyán kafeege ná banj lwɔhe na. Ka yi puni si yyére siu! ²⁷ Ka pi puni si wá na ñkyáali u na, maa jwo: «Naha supyifiwe u nyε ñge nànji, fo ka kafeege ná lwɔhe si ntèen u wuuni taan yε?»

*Yesu à jínacyaan shuunni cùuñø
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)*

‡ **8:17** Ezayi 53.4

²⁸ Nyε ka Yesu si baŋi jyiil'a sà nə Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworo fanjyi i§ mà u jùŋo bê. Pi mpyi a pi sèe sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e me. ²⁹ Ka pi i wá na yu fànhna na: «Kile Jyaŋi, naha mu nyε na ncaa wuu á yε? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tèni sàha nə mà?»

³⁰ Nyε lir'à caakurumbwəhə ta ku u lyi pi byan-hampe e. ³¹ Ka jínabii si Yesu náare sèl'e na: «Mu aha wuu kòr'a yige mpaa sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpaa caabil'e.» ³² Ka u u pi pyi: «Yii a sì.» Ka pi i fworo pire nàmbaabii shuunni i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakurunjke puni si sùrug'a yíri náŋke numpenge na, mà cwo cwo baŋi i mà kwû. ³³ Ka cáanahabii si fê a kàre kànhe e, ncyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na. ³⁴ Ka kànhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu jùŋo tabenji i. Pi à sà u nya ke, maa u náare sèl'e na u fworo pire kùluni i.

9

Yesu à supyimuruŋə cùuŋə maa ku kapiegigli yàfa ku na

(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Nyε ka Yesu si jyè bakwəɔge e, maa baŋi jyiil'a kàre u yabiliŋi kànhe e. ² Ka pi i mpa u á ná yanji w'e u yasinniŋke e, u mpyi a mûruŋo. Yesu à pi nya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimuruŋk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapiegigli yàfa mu na.»

§ **8:28** Yahutuubii maha pi fanjyi wwû kafaayi jnuŋ'i. Pi maha ku jwɔge yal'a yaa fo maha tatεenŋəŋ'o yaa mû.

³ Nyε Kile Saliyanji cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pìi si wá na sônnji piye funŋ'i na Yesu na Kile mεge kɛege. ⁴ Ka Yesu si ntíl'a pi sònñjore cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nyε ná nte sònñjopeere shiŋi i yε? ⁵ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yíri, ma a jaare” yii nyii na, cyire kapyaaŋii mû shuunni i, ndire jwumə p'à táan yε? ⁶ Nka yii pi li cè na síŋi na nyε Supyaŋi Jyaŋi á naha niŋke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimuruŋk'á: «Yíri, maa ma yasinniŋke lwó, maa sì pyεngε.» ⁷ Ka u u ntíl'a yír'a kàre pyεngε. ⁸ Sùpyir'à lire nya ke, ka pi i fyá maa Kile pêe, uru ηgemu u à ηge síŋi fiŋiŋi kan sùpyir'á ke.

*Yesu à lyî ná mεpεngε shiinbil'e
(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)*

⁹ Yesu à yíri wani ke, u à sà múnalwɔore shwofooŋi wà nya u à tèen u báaraŋi tapyige e, u mεge mpyi Macwo. Ka Yesu si u pyi: «Yír'a taha na fye e.» Ka u u yír'a taha u fye e.

¹⁰ Nyε lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà ntèen na lyî Macwo bage e ná mεpεngε shiinbii niŋyahamil'e mu à jwo múnalwɔore shwofeebii ná piibérii. ¹¹ Farizheenbii pìl'à lire nya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuŋi na lyî ná múnalwɔore shwofeebii ná mεpεngε shiinbii piibérl'e yε?» ¹² Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùuŋjø ke, wempiŋi kyaa nyε pire na mε, mpii pi na yà ke, pire na u kani nyε. ¹³ Kile à jwo u Jwumpe Semεŋi i “Yii a jùŋaara taa yii shinjεebii na, lir'à táan mii á mà tòro sáragawwuuni na*.” Nyε yii sônnjø puru jwumpe jwøhe na. Naha na yε mpii

* 9:13 Oze 6.6

pi nyε na piye sônnj i na pir' à tíi ke, mii nyε a pa jìnke na pire tayyerege e mε. Nka mpii pi à li cè na pire nyε a tíi mε, pire tayyerege e mii à pa.»

Jwumpe Nintanmpe fàn'h' à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(*Marika 2.18-22; Luka 5.33-39*)

¹⁴ Lire kàntugo Yuhana Batizelipyinji cyelempyi-ibil' à pa Yesu yíbe na jaha na pire ná Farizhεenbii maha súnñj leni, Yesu cyelempyiibii sí nyε na u leni mà yε? ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Cipoonji ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipoonji i cikwɔɔnre na la? Nka tèni là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwɔhɔl'e. Lire tèni i pi sí n-ta raa súnñj leni.

¹⁶ Wà nyε na vâanvɔnñjø taha na vâanñjyεga tacwɔngø jwooli mε. Lire ká mpyi, vâanvɔnñjke maha vâanñjyεge kèege, tacwɔng'a sì nâara a pêe. ¹⁷ Wà mú sí nyε na sinmpurugo leni seeye boolyεgil'e[†] mε. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a sì ñkèege. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofɔnnjkl'e, yire mú shuunniñj y' à bê.»

Yesu à ceenji wà cùuñjø, maa Zharusi pworonji buwuñjijè

(*Marika 5.21-43; Luka 8.40-56*)

¹⁸ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii jnùñufoonji wà à pa ninjkure sín u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworonj' à kwú numε. Maye sanña yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí jnè.» ¹⁹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkèege ná u e.

[†] **9:17** Seeyi boni na nyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatoore seeyi i maa lwɔhe, lire nyε mε nùjirimpe, lire nyε mε εrezεn sinmpe leni l'e ke.

20 Mà pi niŋkaribii yaha, ceenji wà à file Yesu na maa bwòn u vàanntinŋke zhwòore na. Lùwulinŋkwombaayi mpyi uru ceenji na yyee kε ná shuunni funŋ'i. **21** U mpyi na yu uye funŋ'i: «Mii aha bú jà a bwòn u vàanŋyi na, mii sí n-cùuŋo.» **22** Ka Yesu si yyaha kēenŋ'a wíl'a u nya, maa jwo u á: «Na pworo, ma hè raa fyáge mε, naha na yε mu dánianŋ'à mu cùuŋo.» Ka ceenji si ntíl'a cùuŋo.

23 Yesu à sà nə uru jùrjufoorj pyënge e, maa kwùge tìnmpirigii wyìfeebii ná supyijyahare nya ti i nyaàha na wùruge tiye e ke, maa jwo pi á: **24** «Yii caala a yíri naha, pùceebilini nyε a kwû mε, li na ŋwúuni.» Ka pi i wá na jcyàhali u na. **25** Sùpyir'à fwor'a kwò pyënge e ke, ka Yesu si jyè bage e, maa pyàŋi buwuŋi cû cyëge na, ka u u yíri. **26** Ka lire kani si jcaala lire kùluni puni i.

Yesu à fyinmii shuunni ná búbu cùuŋo

27 Yesu à fworo wani na ŋkèege ke, ka fyinmii shuunni si ntaha u fye e maa wá na yu fànhna na: «Dawuda Tuluge Shinŋji, ɲùnaara ta wuu na!» **28** U à sà jyè pyënge e ke, ka pire fyinmpii si file u na. Ka u u pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùuŋo la?» Ka pi i jwo: «Əon, mu sí n-jà, kàfoonj.» **29** Ka u u bwòn pi ɲyigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tåanna ná yii dánianŋi i.» **30** Ka pi i ntíi na nya. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye kàaanmucaa, pi àha wà yaha u li cè mε. **31** Nka pi à yíri wani ke, pi à kàr'a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

32 Nyε pir'à yíri Yesu taan ke, ka pìi si mpa ná búbu e. Jínaŋi wà u mpyi u e. **33** Yesu à jínaŋi kòr'a yige ke, ka búbuŋi si ntíi na yu. Supyijyahare ti mpyi wani ke, ka lire si tire kàkyanhala, ka ti i wá na

ŋko: «Wuu sàha ŋkwò a nde kani fiige nya Izirayeli kini i me!» ³⁴ Nka Farizhæenbil'à jwo na jínabii ŋùnufooŋi fànhe cye kurugo, Yesu nyé na jínabii kòre na yige pifeebil'e.

Sùmakwàg'à pêe, ɳka sùmakwàonbil'à cyérε

³⁵ Nyé Yesu mpyi na jaare na mâre kànbwoyi ná kànpyεere puni na. U mpyi na sùpyire kâlali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíí ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwàhòmòfeebei puni cùuŋi. ³⁶ U à supyijyahare nya ke, ka pi ŋùnaare si u ta sèl'e, naha na yε ti mpyi a kànha maa ŋcwônrø, mu à jwo mpàa pi nyé piye ŋùŋø kurugo. ³⁷ Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Sùmakwàg'à pêe, ɳka sùmakwàonbil'à cyérε. ³⁸ Lire e ke yii kεrεge foo ɳáare, u u pìi bâra sùmakwàonbii na.»

10

Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun (Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)

¹ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere, maa fànhe kan pi á, pi jà pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwàhòmòfeebei puni cùuŋi. ² Tùnnntunmpii ke ná shuunniŋi meyi yi nyé nje: niŋcyiŋi u nyé Simø pi maha mpyi Pyeri ke, ná u sìŋεεŋi Andire ná Zebede jyaabii Yakuba ná u cəoŋŋi Yuhana ³ ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo ŋge u mpyi na múnalwɔore shuu ke, ná Alife jyanjì Yakuba

ná Taadi* ⁴ ná Simə pi maha mpyi Zeləti† ke, ná Zhudasi Isikariyoti ḥge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(*Marika 6.7-13; Luka 9.1-6*)

⁵ Pire shiin ke ná shuunniŋi Yesu à yere maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha ḥjyè Samari shiinbii kànyi ná supyishini sannji wuy'e mε, ⁶ ḥka yii a sì Izirayeli shiinbii yyére, pire mpiimu pi ḥjyε mu à jwo mpàpinniyi ke. ⁷ Mà yii niŋkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara. ⁸ Yii raa yampii cùunji, yii raa kwùubii ḥèni, yii raa tògofeebii cùunji, yii raa jínabii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana. ⁹ Yii àha seen, lire ḥjyε mε wyérε, lire ḥjyε mε wyérεpya lwó si nde yii dufaabil'e mε. ¹⁰ Yii àha kùshebərii lwó mε, yii àha vāanntinye shənwuyo lwó mε, yii àha tanhanyi yabərə lwó mbâra yii tooyi wuyi na mε, yii àha kàbii lwó mε. Yii li cè na báarapyin'à yaa u a ḥkaan u a lyî.

¹¹ Yii aha jyè kànbwəh'e, lire ḥjyε mε kànbilere e, yii sùpya cya ḥgemu u sí ḥee yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i ḥkwôro wani fo yii sà nɔ yii tèekani na. ¹² Yii aha jyè pyεnge maha pyεng'e ke, yii pi shéere “Kile u yyejinjke kan yii á.” ¹³ Kuru pyεnge shiin ká yii fwùŋi shwɔ, pi sí kuru yyejinjke ta. ḅka pi aha mpyi pi ḥjyε a yii fwùŋi shwɔ mε, pi sì kuru yyejinjke ta mε.

¹⁴ Yii aha ḥkare cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi ḥjyε a ḥen'a yii jwumpe lógo mε, yii nivworobii kuru kành e, yii yii tooyi bambanji

* **10:3** Taadi, kuru ku ḥjyε u mεge shənwoge. Mεge njcyiige ku ḥjyε Zhudasi (Luka 6.16). † **10:4** Zeləti: kuru mεge ḥwəhe ku ḥjyε: «kini kyal'à táan ḅgemu á sèl'e ke».

kwòro kwòr'a wu wani‡. **15** Sèenjì na mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kappyiñkil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sôdômu kànhe ná Gomori kànhe shiinbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 Ka Yesu si nûr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, ñka yii sí n-pyi sùpyire shwôhôl'e mu à jwo mpàa pi nyé sige yaaya shwôhôl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòò nyé më, yii pyi tateennugo sùpyii mpánmporøyø§ fîge. **17** Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, naha na ye pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyére, s'a yii bwùun ná kàsôrigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i. **18** Pi mú sí n-kwò raa yii cwôre raa sì fànhafeebii ná saanbii yyére, mà li nûñke pyi na yii na nyé mii cyelempyii. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishinji sanj'á mú. **19** Nka tèni i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyiñkanni na yii sí pu jwo ke, yii àha lire tègë yiye funnø pëñ më. Jwumpe yii à yaa yi jwo ke, lire tèni yabilinji i, puru sí n-tîge yii funn'i. **20** Yii li cè na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo më, yii Tuñi u nyé Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

21 Pìi sí n-pa raa pi cînmpyibii kaan pi a bùu, tiibii plìi sí n-pa raa pi pyìlibii kaan pi a bùu, pyìlibii plìi mú sí n-pa n-yîri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò. **22** Yii kyaa sí n-pëñ sùpyire pun'á mii mege kurugo. Nka ñgemu ká jà a uye waña maa ntèen Kile kuni

‡ **10:14** Mà tooyi bambañi kwòro kwòr'a wu kànha na: lire ñwohe ku nyé, wuu nàzhan à fworo yii karigil'e, yii nûñø tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi. § **10:16** Yahutuubii mpyi maha mpánmporøyí wíi fyinme ná tateennugo sajcyeenre.

i fo mà sà nə tegeni na ke, urufoo sí n-shwə. ²³ Pi aha yii kyérege kànhe k'e, yii fē a fworo kur'e, yii raa sì kabər'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiinbii kànyi puni jaara a kwò ke, Supyanji Jyanji sí núru n-pa.

²⁴ Cyelempyanji sì n-jà n-pêe n-tòro u cyelentunji na mε, biliwe mú nyε a pêe u kàfoonji na mε. ²⁵ Li tegeni li nyε cyelempyanji u pa mpyi cyelentunji fiige, bilini mú sí mpa mpyi u kàfoonji fiige. Ná pi à jà a pyengefoo tàanna ná jínabii nyùnufooñi Belizebuli i, mpii pi nyε pyengefoo shiinbii ke, pire wuuni sì n-tòro mà?

(*Luka 12.2-9*)

²⁶ Lire kurugo yii àha raa fyáge pi na mε. Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ñwohɔ ke, cyire puni sí n-pa raa ñaa. Kyaa maha kyaa li nyε numpini i ke, lire là mú sì n-kwôro jcèmbaa mε. ²⁷ Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canñke e. Mpe mii à jwo yii á katilwəhore e ke, yii dùgo yii a puru jáare katanñyi nyuñ'i. ²⁸ Mpii pi maha jà a sùpyanji cyeere bò, ná pi sì n-jà u munaani bò mε, yii àha raa fyáge pire na mε. Kilenji u maha jà a sùpyanji munaani ná u cyeere shi bò na fugombaage e ke, uru na yii à yaa yii a fyáge.

²⁹ Tá zíiziine shuunni maha mpérē daashi niñkin kanna mε? Ñka lire zíiziini là niñkin sì n-kwû yii Tuñi Kile pàama mε. ³⁰ Yii pi ke, ali nyùnjoore ti nyε yii nyùnyi i ke, Kile à tire puni pèregē cè. ³¹ Lire kurugo yii àha núru kyaa tègε yii yiye funñø pén mε! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíiziine niñyahara na.

³² Shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nyε mii wu ke, mii Tuñi u nyε niñyinji na

ke, mii mú sí n-yyére li na uru nyii na na urufoo na nyé mii wu. ³³ Nka ḥgemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii Tuñi u nyé niñyinji na ke, mii mú sí urufoo cyé uru nyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yii àha raa sônji na mii à pa si mpa jwum-abenjke le sùpyire ná tiye shwəhəl'e jìñke na mà dε! Mii nyé a pa ná yyenjke e me, ná kàshige e mii à pa. ³⁵ Naha kurugo ye mii à pa mpa "jyafoonjí ná tufoonjí láha piye na, si pworofoonjí ná nufoonjí láha piye na, si napworonjí láha nacwoñi na. ³⁶ Pìi u zàmpenmii sí n-pa n-pyi pi pyengε shiinbii yabilimpii*." ³⁷ Shinñji u à u tuñi, lire nyé me u nuñjí kyaa tåan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyé a yaa ná mii cyelempygire e me. Shinñji u à u jyanjí, lire nyé me u pworonjí kyaa tåan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyé a yaa ná mii cyelempygire e me. ³⁸ Shinñji la ku nyé si mpyi mii cyelempyä ke, urufoo u taha mii fye e, pi méε mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo nyé a yaa ná mii cyelempygire e me. ³⁹ Ngemu la ká mpyi si u niñjaanjí yaa jwə ke, urufoo nùmpañjke sín-kèege, nka ḥgemu ká kàntugo wá u niñjaanj'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰ Shin maha shin ká yii cùmu leme jwə ke, urufoo mû à mii cùmu leme jwə, ḥgemu sí ká mii cùmu leme jwə ke, urufoo mû à mii tunvoonjí cùmu leme jwə. ⁴¹ Ngemu ká Kile túnntunjí wà cùmu leme jwə, mà lire jùñke pyi na u na Kile túnnture yu ke, tòññji Kile sí n-pa n-kan Kile túnntumpil'á ke, uru

* **10:36** Mishe 7.6

tòonji Kile sí n-kan urufol'á. Sùpyire ti nyε na fyáge Kile na ke, wà ha tire tà cùmu lèmè jwɔ, mà lire jùnke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufoo sâra tire fiige. ⁴² Ngemu ká lùnijε fùnjcwokwuñyaga kan ñge nàñkocyañji wà á, mà lire jùnke pyi na u na nyε mii cyelempya ke, sèenji na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sìi lire tòonji ta.»

11

¹ Nyε Yesu à kwò yire yereyi ñkanji na u cyelempyiibii ke ná shuunniñ'á ke, maa ñkàr'a sà a sùpyire kâlali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kànyi na.

*Yuhana Batizelipyiñji à tùnnntunmii tun Yesu á
(Luka 7.18-35)*

² Nyε mà Yuhana Batizelipyiñji yaha kàsuñi i, u mpyi a Kile Nijcwɔnrɔñji kapyiñkii kyaa lógo. Ka u u u cyelempyiibii pìi tun Yesu á ³ pi sà yíbe na: «Ñge kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u nyε u wi laa, wuu a wabere sigili?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu nya ke, yii a sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na ⁵ “Fyinmpii naha na jaa, toñkεgεyifeebii sí i jaare, tògofeebii na jncùuñi, jùncunnibii sí i núru, kwùubii sí i jnèni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fòñjfeebil'á. ⁶ Nyε mii kapyiñkii ká mpyi cyi nyε a ñgemu pyi u à cye láha mii na me, urufoo wuun'á jwɔ.”»

⁷ Nyε Yuhana cyelempyiibil'á kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Canjke yii ná ñkàre sìwage e ke, taha nyegε yii mpyi a kàr'a sà wíi kafεege sí i ku nyàha la? ⁸ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wíi yε? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpii pi

maha v  ansinayi leni ke, pire maha mpyi saanbii bayi i. ⁹ Lire sanni i ke, na ha y  i mpyi a s   w  i y  ? Kile t  nntun  j   la? Mii s   yi jwo y  i   , u b   a f  nha t   Kile t  nntun  j   na. ¹⁰ Naha kurugo y   Kile Jwumpe Sem  enji a jwo   gemu kyaa na na
“W  i, mii s   na t  nntun  j   tun

u s   mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,
uru t  nntun  j   u jy   Yuhana. ¹¹ S  e  nji na mii s   yi jwo y  i   , s  upy   s  ha   kw   a si   gemu u a f  nha t   Yuhana Batizelipyin  j   na m  , lire n   li wuuni m   i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen’   f  nha t   Yuhana na.

¹² M  a l  w   Yuhana Batizelipyin  j   Kile jwumpe t  ejwuuni na, m  a pa n   num   na, m  pii la ku jy   si jy   Kile Saanre e ke, shinpiibii na pire ky  rege, pi s  a piye waha si jy   t  e. ¹³ Kile t  nntun  j   MusaSaliyan  j   n   Kile t  nntunmpii sanmpil’   jwo Kile Saanre kyaa na, fo m  a pa n   Yuhana t  eni na. ¹⁴ Kampyi y  i s  i n-j  a n-d  a pu na, Elin  i mpanji sh  enre Kile Jwumpe Sem  enji a jwo ke, y  i li c  e uru u jy   Yuhana. ¹⁵ Ngemu la k   mpyi si karii yyaha c  e ke, urufoo u u ni  gyigigii cy  n s  l’  e.

¹⁶ N   na ha shi i mii s   nte s  upyire shinji t  anna y  ? Ti na jy   mu a jwo n  a   kopyire, ntemu ti jy   na b  hare k  fuge na ke, t   na b  hare maa   ko ti sh  r  feebl   ¹⁷ “Wuu a t  inmpini wy  i y  i   , y  i jy   a j  n’  a kw  h   m  . Wuu a j  hampe myahigii c  e y  i   , y  i jy   a j  n’  a m  ee s  u m  .” ¹⁸ Y  i li c  e, Yuhana a pa ke, u mpyi na   jy  it  on wu ly   m  , u m  u mpyi na sinm   byii m  , ka pi i jwo na j  na u jy   u e. ¹⁹ Ny   Supyan  j   Jyan  j   a pa, maa ly   maa byii, ka

* **11:10** Malaki 3.1

pi i jwo na u sònñjore nyε a taha yaage kabere na mε, fo njyìni ná sinmbyaani kanni, maa nûr'a pyi mεpεngε shiinbii cevoo mu à jwo múnalwøore shwofeebii.

Nka yákilifente Kile maha ηkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha ncè urufoo kapyiinkil'e.»

*Yesu à kànyi yà faha
(Luka 10.13-15)*

²⁰ Nyε kànyi na Yesu à tòro maa kakyanhala karii njyahagii pyi, ka yire kànyi shiin si mpyi pi nyε a nεn'a pi toroñkanni kēenŋε mε, ka Yesu si wá na yire shiinbii fare. ²¹ U à jwo: «Yii Korazén kànhé shiinbii, yii wuun'à këege! Yii Bétisayida kànhé shiinbii, yii wuun'à këege! Naha na yε kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kànhé ná Sidón kànhé e[†], cyire mpyi a pyi, numε mpyi na sí pi ta pi à pi toroñkanni kēenŋε maa láha kapégigii na fo tèeməni i, maa cafubørigii le mà pyi pi vâanŋyi, maa cwɔɔnre wu piye na. ²² Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiinkil'e ke, nde li sí n-pyi yii na ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidón kànyi wuuni na.

²³ Yii Kapérénamu kànhé shiinbii pi ke, yii na sônñji na yii sí n-kàre Kile yyére njyinyi na bε? Lire mpyi nyε mε, yii sí n-sìi n-tîrige fo njyke nwøhø shiinbii cyage e. Naha kurugo yε kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Sôdəmu kànhé e cyire mpyi a pyi, ku shiinbii mpyi na sí n-yyére

[†] **11:21** Tiri ná Sidón na mpyi kànbwoyo shuunni njemu y'à cè ná kapégigii mpyinji i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoueli 3.4-8; Aməsi 1.9-10).

pi kapegigii na. Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà nò nijja na. ²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiinkil'e ke, nde li sí yii Kaperenamu kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha n-tòro Sôdômu kànhe shiinbii wuuni na.»

*Yesu u maha tañøjke kan sùpyañ'á
(Luka 10.21-22)*

²⁵ Nyé Yesu à kwò puru na ke, maa jwo: «Tufoonji Kile, nìnyiñji ná jìnjké Kafoonji, mii fwù nyé mu na, ñaha na ye kani mu à ñwahó yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyée nànkopyire na. ²⁶ Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà tâanna ná ma nyii wuuni i.»

²⁷ Lire kàntugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyé a Jyafoonji cè Tufoonji baare e mε. Sùpya mú nyé a Tufoonji cè Jyafoonji baare e mε, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyée ñgemu na ke.

²⁸ Yii a ma mii yyére, yii pi à kànha maa ntugo ke, mii sí tañøjø kan yii á. ²⁹ Yii a báaranji pyi mii á, yii i na yaha s'a yii këenñji. Lire ká mpyi, yii sí tañøjø ta, ñaha na ye mii nyé ñùmpinjefoo, mii karigii mú sí nyé a waha mε. ³⁰ Mii báaranji pyim'à táan, tugure mii sí n-tègë yii ñuñ'i ke, tir'à faha.»

12

*Nje Yesu à jwo canñøjke kyaa na ke
(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)*

¹ Nyé canjka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canjke na mpyi canñøjø. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi,

ka pi i sùmajcahayi yà kwòn na mínage na nkùru*.
2 Farizhëenbii pìl' à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, mu cyelempyiibii na canjøŋke kafuunjkii pyi†!»

3 Ka u u pi pyi: «Nde Saannji Dawuda à pyi ke, yii nya a lire kâla mà? Canjka mà u ná u fyènjwəhəshiinbii katege wuubii yaha, **4** u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruñji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyènjwəhəshiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruñji kyà.

5 Taha yii nya a li kâla Kile Jwumpe Semenji i na sáragawwuubii ká báara pyi Kilejaarebage e canjøŋke e, lire nya na ntòre kapégigil'e me? **6** Mii sí yi jwo yii á, wà na nya naha ngemu u à pêe Kilejaarebage na ke. **7** Jwumpe Kile à jwo na yii aha a nyùnaara taa yiye na, na lir' à táan ur'á mà tòro sáragawwuuni na‡ ke, kampyi yii mpyi a puru nwóhe cè, sùpyire ti nte yii à ti cêegé mà li ta ti nya a yaaga pyi me, yii mpyi na sì nya lire pyi me.
8 Supyanji Jyanji ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canjøŋke e ke, li sì n-jà n-tòro lire na me.»

*Yesu à cyenkwugofoo ciuŋjɔ canjøŋke e
(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)*

9 Lire kàntugo Yesu à yîri wani, maa nkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kàlambage e. **10** Lir' à nàŋji wà ta wani ná cyenkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà

* **12:1** Kile Jwumpe Semenji à li cyée na wà katege wu ká a ntùuli kerege e, na u sì n-jà sùmají wà kwòn ná cyege e, si nya wani kerege e (Duterenomu 23.25). † **12:2** Mà tàanna ná Farizhëenbii sònjoŋkanni i, mu aha sùma kwòn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cêegé na pi à báara pyi canjøŋke (Ekizodi 34.21). ‡ **12:7** Oze 6.6

sùpya cùunjo canjøŋke e, tá lir'à yaa ná mpyi i§?»
 Kajunjo pi mpyi na jcaa ná kuru yibige e, si nta
 tìgire cyán Yesu na. ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u
 nyε yii shwəhəl'e, ná mpà niŋkin na nyε u á, ka
 uru mpàŋi si jcwō wyige e mà bê ná canjøŋke e,
 urufoo sí nyε u yaha wwùmbaa ye? ¹² Yii nyε a li cè
 na sùpyaŋi tayyéreg'à pêe mpàŋi woge na sèe sèl'e
 mà? Yii li cè, mà tāanna ná Kile Saliyanji i, kacenni
 mpyin'à nwɔ canjøŋke e.» ¹³ Nyε u à kwò puru na
 ke, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyεge sànhana.» U
 à ku sànhana ke, ka ku u jcuŋuŋo ku sanŋke fiige.

¹⁴ Nyε Farizhεenbii pi mpyi wani ke, ka pire si
 fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu boŋkanni na.

Kile báarapyiŋi njcwɔnraŋi u nyε Yesu

¹⁵ Yesu à pa yire cè ke, maa yîri kuru cyage e, u
 niŋkareŋi, shinnyahara mpyi a taha u fye e, ka u u
 yampii puni cùunjo. ¹⁶ Maa yi jwo a waha pi á na
 pi àha sùpya yaha u yi cè mε. ¹⁷ Lire pyiŋkanni na,
 Kile túnntunŋi Ezayi jwump'à fûnjo, u mpyi a jwo:
¹⁸ «Kile à jwo:

“Mii báarapyinj u nyε ñge, mii à u cwɔɔnro.
 U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'à tāan mii á
 mú.

Mii sí na Munaani pyi li tèen u e,
 u sí raa supyishinji sanŋi leni kuni nintiini i.

¹⁹ U sì raa jwumɔ dìrili ná wà e mε, u sì raa sêre wà
 na mε.

Wà sì u jwuyyahama lógo sùpyire tabinniyi i mε.

²⁰ Ali kaŋkyaange, u sì ku kebe mε,
 fukinaŋi u nyε na tafuguyo caa ke, u sì uru fùgo mε.

§ **12:10** Farizhεenbii u sònŋjøŋkanni i, shinnyi u nyε na múnnaa
 tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tège canjøŋke.

U sí n-kwôro pur'e,
fo si ntînji kuni le sùpyire puni taan.

21 Supyishiñi puni sí n-pa pi sònñore taha u na*.”»

*Pyinjanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)*

22 Nyé lire kàntugo, ka pi i mpa ná jínacyanji w'e Yesu á. Uru nàñi mpyi na naa mε, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùunø u à jà na yu maa naa. 23 Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa ñko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bá u nyé ñge nàñi mε?» 24 Nyé Farizh  enbil'   yire l  go ke, ka pi i jwo: «  ge nàñi ny   a sìi na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná f  nhe kab  r'e, jínabii j  n  jufoonji Belizebuli woge kàntugo na m  !»

25 Ná Yesu sí mpyi a pi funz  nñore c  , ka u u jwo pi á: «K  re maha k  re li ny   na liye t  nni ke, lire maha mpa jya. K  nhe ñkemu, lire ny   m   py  nge ñkemu shiin k   y  ri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya m  . 26 Sitaanninji k   a u b  arapyibii kòre, u na uye t  nni. Lire k   mpyi, u saanre s   n-kw   mà? 27 Y  i aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná jínabii j  n  jufoonji Belizebuli f  nhe e, lire sanni i ke, y  i shiinbii pi ny   na pi k  re ke, n   jofoo u f  nhe e pire maha pi k  re y  ? Y  i shiinbii yabilimpii pi sí jwumpe pyi pu cwo y  i ny  l'i. 28 Nka y  i li c   na mii na jínabii k  re na yige pifeebil'e n   Kile Munaani f  nhe e, lir'   li cy  e na Kile Saanre à n   y  i na m   kw  . 29 W   s   n-j  a n-jy   f  nhajyahagaf  oo bage e, si u yaayi lw  , n   u ny   a bage foo pw   a cy  n maa nta a jy   mà y  . Urufoo

* 12:21 Ezayi 42.1-4

ká jà a u pwɔ a cyán, lire e u maha jà a bage yaayi pyi u jneempe.

Sùpyaŋi sí n-yibe u jwɔjwumpe kurugo

³⁰ Shinji u nyε u nyε ná mii i me, urufoo nyε mii zàmpen, ñgemu u nyε u nyε na mii tère na sùpyire wàa tiye na me, urufoo na ti nyùnɔ kyángé.

³¹ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kapegigii shinji puni ná Kile mékεεge jwumpe puni sí n-jà yàfa sùpyire na. Nka ñgemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire sì n-sìi yàfa urufoo na me. ³² Wà ha jwumpime jwo Supyanj Jyanj na, lire sí yàfa urufoo na. Nka ñgemu ká jwumpimé jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini sì yàfa urufoo na ñge tìnji i me, li mú sì yàfa urufoo na tìnji nimpaŋi i me.

(Luka 6.43-45)

³³ Cige ká jwɔ, ku maha yasere njcenné pyi. Cige ká mpyi ku nyε a jwɔ me, ku nyε na yasere njcenné pyi me. Cige shinji maha jncè ku yasere cye kurugo. ³⁴ Yii màcwɔn fiige sùpyibii! Mà pege yaha yii funn'i, yii sì n-sìi n-jà jwujcénme jwo me. Sùpyaŋi zòmbilin' à jñ ndemu na ke, lire u jwɔge maha yu. ³⁵ Ñgemu u zò u à jwɔ ke, uru maha jwujcénme yu. Ñgemu u nyε ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu. ³⁶ Mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiliŋkil'e ke, jwumɔ maha jwumɔ sùpyir' à jwo, ná pu nyε laaga baa ke, Kile sí ti yibe puru puni na. ³⁷ Shin maha shin jwɔjwumɔ kurugo, Kile sí n-jwo na u à tí, lire nyε me u à cêegε.»

Yesu tayyéreg' à fànha tò Zhonasi woge na, ñka sùpyire nyε a u jwɔmèenì cù me

Marika 8.11-12; Luka 11.29-32

³⁸ Nyε ka Kile Saliyanji cyelentiibii pìi ná Farizhεenbii pìi si jwumpe lwó maa jwo: «Cyelentuŋi, wuu la naħa maa kani là pyi a cyēe wuu na, ndemu li sí li cyēe na mu à fworo Kile e ke.» ³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha jcaa si kakyanhala kani là nyā tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaā saha sì n-pyi n-cyēe pi na mε. ⁴⁰ Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fyabwəhe funjke e mε, amuni Supyanji Jyanji mū sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fanjke e. ⁴¹ Canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, Ninive kànhé shiinbii sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cêegε, naħa na yε Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toroŋkanni kēenŋε. Mà li ta wà na nyε naħa, ḥgemu u tayyérege k'à fànħa tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí nyε a ḥen'a pi toroŋkanni kēenŋε mε.

⁴² Kuru canjke, saancwoŋi u mpyi Sheba kìnì jùnjø na ke, uru mū sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cêegε, naħa na yε uru saancwoŋi mpyi a yíri dīnyeŋi jùnjke kà na, mà sà saanji Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nyε naħa, ḥgemu u yákili u à pēe Solomani wuŋi na ke, pi sí nyε a ḥen'a lógo uru jiwø na mε.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jína ká fworo sùpya e, u maha sà jaara sìwage yyaha kurugo maa tateeŋe cya. U aha mpyi u nyε a kà ta mε, ⁴⁴ u maha jwo “Mii sí núru raa wà na tayirige e.” Nyε u aha nûr'a pa urufoo ta bawaga

fiige, ɳkemu k'à pwó, maa ku funjke bégel'a ɳwó ke,⁴⁵ u maha nûr'a kâr'a sà jínahii baashuunni lwó a bâra uye na, mpii pi à pi mà tòro u yabiliŋi na ke, maha mpa jyè urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyiŋkanni nívønn'a sì nâar'a pi mà tòro njyseeni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mû sí n-pyi.»

*Mpii pi nyé Yesu nuŋi ná Yesu cìnmpyiibii ke
(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nuŋi ná u cìnmpyiibil'à pa yyére cylinji na, maa ɳcaa si jwo ná u e. [⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nuŋi ná mu cìnmpyiibii na ha cylinji na, pi na ha na mu kyaa pyi.»] ⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pi nyé mii nuŋi ná mii cìnmpyiibii yé?» ⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyege sànha u cyelempyiibii kàmpañke na, maa jwo: «Mii nuŋi ná mii cìnmpyiibii pi nyé mpii. ⁵⁰ Yii li cè na mii Tuŋi u nyé njyinji na ke, ɳge u nyé na uru nyii wuuni pyi ke, uru u nyé mii cìnmpworonji ná mii nuŋi.»

13

*Neeenuguŋi bàtaage
(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)*

¹ Kuru canŋke yabiliŋi i, Yesu à fworo bage e maa ɳkâr'a sà ntèen banji ɳwøge na. ² Ka shinjyahara si mpa bínni u taan, li nyé a pa ɳwø mε, ka u u jyè a tèen bakwøøge k'e lwøhe ɳuŋ'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na. ³ Ka u u ti kâla karii njyahagii na ná bàtaay'i. ⁴ U à jwo: «Neeenuguŋi wà u ná fwor'a kâre neemé tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashiŋi wàa fini fiige, wà à cwo kuni ɳwøge na, ka saŋcyeeñre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo njyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyîn wahawaha, jaha na ye u mpyi a jyè njike e sèl'e me. ⁶ Nyé canjik'à pa fworo ke, ka yifyinre si faan maa waha, ndire kuunji na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ñgurotaha na, ka ñgure si yîr'a uru cû.

⁸ Nka wà tacwug'à pa bê ná njike njcenjke e, maa fyîn, maa lyé, maa se. Sùmacire tà à sùmapyanji se mà nò ñkuu ñkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejjaaga ná ke ke.

⁹ Ngemu la ká mpyi si karii yyaha cè ke, urufoo u u niñgyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Ka Yesu cyelempyiibii si file u na, maa u yíbe: «Naha na mu nyé na bâtaayi yu sùpyir'á ye?» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha túi ná Kile Saanre e, ná cyi à ñwôhô ke, yii á cyire ncèj'à kan, u sí nyé a kan sùpyire sannt'á me. ¹² Naha kurugo ye ñgemu u à yaaga cè ke, là sí n-bâra urufoo u taceñke na sèl'e. Nka ñgemu u nyé u nyé a yaaga cè me, urufoo bá na sônnji na ur'á nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwɔ urufoo na. ¹³ Lire kurugo mii na bâtaayi yu pi á, jaha na ye pi nyiigil'à cwôro, nka pi nyé na naa me, niñgyigigii na nyé pi á, nka pi nyé na núru me, pi nyé na karii yyaha cini me. ¹⁴ Kile tûnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'á fûnñjø pi kàmpañke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, nka yii sí raa yafyin yyaha cini me. Yii nyiigii sí n-cwôro nka yii sí raa yafyin naa me.

¹⁵ Yii li cè, nte sùpyire niñgyigigil'à waha, pi à pi niñgyigigii tò, maa pi nyiigii tò, bà pi si mpyi pi àha raa naa s'a núru me,

pi yákilibii mú ká raa karii yyaha cìni mε.
Naha kurugo yε pi la jnyε sì núru mpa mii yyére, mii
i pi shwɔ mε*.”

16 Nka yii pi ke, yii wuun'à jnwɔ, na ha na yε
yii na jnaa yii nyigil'e, maa núru yii ninjyigigil'e.
17 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa
ndemu lógo ke, Kile túnntunmii njyahamii ná Kile
jnwɔmeeecuvee njyahamii la mpyi si lire nya, si li
lógo. Nka pi jnyε a jà a li nya, maa li lógo mε.

18 Nyε kuru bàtaage k'à jwo mà yyaha tíi ná
jneenuguñi i ke, yii ku jnwɔhe lógo. **19** Kuni jnwɔge
na, sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku jnyε mu à
jwo shinji u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa
mpyi u jnyε a pu yyaha cè mε, ka Sitaanniñi si mpa
pu wwû u funnj'i ke.

20 Kafaafoge jnuñ'i sùmashinji tacwug'à pa bê ke,
kuru ku jnyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo
maa ntíl'a jneε pu na ná funntange e ke. **21** Nka pu
jnyε a jà a ndire le t'e mε, ti jnwɔmeeenì këngemε jnyε
a pen mε. Kawaa, lire jnyε mε yyefugo kyaá ká ti ta
Kile jwumpe kurugo, ti maha fworo Kile kuni i.

22 Ngure shwɔhol'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke,
kuru ku jnyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo,
ka dijyεñi karigii funmpeεenre ná nàfuunji lage si pu
cwɔnra, pu jnyε a jà a yaserε pyi mε.

23 Nìjke njicenñke na sùmashinji tacwug'à pa bê
ke, kuru ku jnyε mu à jwo sùpyire ti jnyε na Kile
jwumpe núru maa pu yyaha cìni ke. Tire sùpyire
na jnyε sùmaseñε fige, sùmacire tà à sùmañi se mà
nɔ ñkuu ñkuu (100) na, ka tà si se mà nɔ beetaanre

* **13:15** Ezayi 6.9-10

taanre (60) na, ka tà si se mà nō beŋjaaga ná kε ke na.»

Nyèpege bàtaage

²⁴ Nyε Yesu à nûr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: faapyinji wà à sùmashi niјcenjε nûgo u kεrεge e. ²⁵ Mà sùpyire yaha njoompe na numpilage e, u zàmpenjε wà à pa nyèpege kà shi wà kεrεge e maa nûr'a kàre. ²⁶ Nyε ka ku ná sùmaŋi si fyîn maa lyε sijcyan.

²⁷ Kεrεge foo báarapyiibil' à sà kεrεge ta amuni ke, ka pi i sà u pyi “Nùjufoonjε, sùmashiŋi mu mpyi a nûgo ma kεrεge e ke, taha u bà mpyi a nwø me? Nyèpege sí ku wá kεrεge e ke, taa kur' à yíri ke?”

²⁸ Ka kεrεge foo si jwo “Mii zàmpenjε wà u à ŋke báarapege pyi amε.” Ka báarapyiibii si u pyi “Mu la nyε wuu u sà ku kòong'a wwû sùmaŋi shwøhøl'e la?” ²⁹ Ka kεrεge foo si jwo “Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takøonge e yii sí raa sùmaŋi kòonge ná k'e. ³⁰ Yii ku ná sùmaŋi yaha u a lyεge sijcyan, sùmakwøngigii ká nø, mii sí yi jwo sùmakwøenbil' à pi i kuru nyèpege kwøn a yige sùmaŋi i, pi pwø pwø pi i ku súugo fôlø, pi i nta a sùmaŋi kwøn a le na bwùunni i.”»

Kile Saanre maha sìi nimbilere maa mpêre

(Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)

³¹ Nyε Yesu à nûr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyε mu à jwo mutaridi cige pyà nàŋi wà à ŋgemu nûgo u cikøge e ke. ³² Kuru cige pyàŋ' à yîlege cire sannte puni wuŋi na. Nka u aha nûgo, u maha fyîn maa mpyi cibwøhø mà tòro kajyεge yawyεere puni taan, fo saŋcyεenre maha ti shèere yaa ku ŋkéŋyi i.»

33 U à nûr'a bâtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na nyé mu à jwo bwúuruñi yîrigeyirige yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyíme niñyaham'i mà cwànhø, li maha puru mbyímpê niñcwànhømpe puni yîrigé.»

34 Nyé Yesu à puru jwumpe puni jwo bâtaay'i sùpyir'á. Bâtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabèrè yu ná t'e me. **35** Lire e jwumpe Kile túnntunñi mpyi a jwo ke, pur'á fûnñø, u mpyi a jwo:
 «Bâtaayi mii sí raa yu pi á,
 karigii cyi à ñwøhø fo dijyëngi tasiige e ke, cyire mii
 sí raa yu pi á[†].»

Yesu à nyèpege bâtaage ñwøhe jwo

36 Nyé Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa jyè bage e, ka u cyelempyiibii si file u na, maa jwo: «Bâtaage mu à jwo mà yyaha tíi ná nyèpege e sùmañi shwøhøl'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

37 Ka u u pi pyi: «Sùmashinji niñcenñi nùgufoonji u nyé Supyanji Jyanji. **38** Kerege e sùmashinji niñcenñi'á nûgo ke, kuru ku nyé dijyëngi. Sùmashinji niñcenñi u nyé mpíi pi à nyé Kile Saanre na ke, nyèpege ku nyé Sitaanninji fyèñwøhøshiinbii. **39** Zàmprenñi u à nyèpege wà sùmañi shwøhøl'e ke, uru u nyé Sitaanninji. Sùmakwoonre ti nyé dijyëngi tèekwooni, sùmakwoonbii pi nyé Kile mèlékeebii. **40** Pyiñkanni na nyèpege maha ñkøøng'a wwû sùmañi shwøhøl'e maa ku súugo ke, amuni li mú sí n-pyi dijyëngi tèekwooni. **41** Kuru canjke Supyanji Jyanji sí u mèlékeebii tun. Yaaga maha yaaga ku nyé na sùpyire ñùñø kyángé Kile na, ná mpíi pi maha Kile Saliyanji këege ke, pi sí pire puni cwøonrø n-yige

[†] **13:35** Zaburu 78.2

Kile Saanre e, ⁴² si ḥgà nafugombaage e. Wani pi sí raa mεε súu s'a ḥkyànhigii kùru. ⁴³ ḅka mpii pi à Kile jwòmeeen i cù ke, pire sí raa bèenmpe yige canja nyii fiige pi Tuñi Saanre e. ḅgemu la ká mpyi si karii yyaha cè ke, urufoo u u niŋgyigii cyán sèl'e.»

Nàfuuŋji niŋwòhəŋji ná kóonŋji kani

⁴⁴ Kile Saanre na ḥye sahaŋki mu à jwo nàfuu ḅgemu u à ḅwòhò kerege k'e ke. Nàŋji wà à sà fworo uru nàfuuŋji na taŋwòhəŋge e, maa u yal'a ḅwòhò sahaŋki. U funntanga wuŋi, maa ḅkàr'a sà u cyeyaayi puni pér'a tèg'a kuru kerege shwɔ.

⁴⁵ Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: cwòhəŋji wà u mpyi na kóon nisinaŋa caa. ⁴⁶ U à kóonbile longara wu ḥya ke, maa ḅkàr'a sà u cyeyaayi puni pér'e, maa li shwɔ.

Nde li sí n-pyi diŋyεŋji tèekwooni i ke

⁴⁷ Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: fyacu-umpii pìi mpyi a cwò wà lwòhe e, ka uru cwòŋji si fyaabii shinji puni cù. ⁴⁸ U à ḥi ke, ka pi i u dìr'a yige kùmpoge na, maa ntèen maa fyaabii niŋcenmpii cwòŋnr'a le yaleŋke e, maa tòŋn baa wuubii wà. ⁴⁹ ḥye amuni li mú sí n-pyi diŋyεŋji tèekwooni i. Kile mèləkεebii sí shinpiibii cwòŋnr'o si ḅgwû shincenmpil'e, ⁵⁰ si pi wà nafugombaage e. Wani pi sí raa mεε súu s'a ḅkyànhigii kùru.

⁵¹ Yesu à puru jwo ke, maa u cyelempyiibii yíbe na pi à mpe jwumpe lógo la? Ka pi i jwo: «Oón, wuu à pu lógo.» ⁵² Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyanji cyelentunji cye k'à le mà yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, uru maha kàla nivønŋo ta maha bâra niŋyjeni

na maha yaha uye e, mu à jwo nàfujunjo na yige na
ŋkaan.»

*Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na
(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)*

⁵³ Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yîri wani,
⁵⁴ maa ŋkàre u tukanhe na. Ù à nô wani ke, maa jyè
pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa sùpyire kâlali. U
kàlaŋi pyiŋkanni mpyi a sùpyire kàkyanhala fo pi na
ŋko: «Di u à pyi maa mpyi yákilifoo yε? Di u à pyi
maa kakyanhala karigii pyi yε? ⁵⁵ Taha cíkyangaŋi
tooyo wuŋi bà u nyε u wi mε? Taha u nuŋi bà u
nyε Mariyama mε? U cìmpyiibii bà pi nyε Yakuba
ná Yusufu ná Simo ná Zhude mà? ⁵⁶ U ná pùceribii
pi nyε nu na ke, pire nyε naha ná wuu e mà? Di u
s'à pyi maa jà na ŋcyii karigii pyi yε?» ⁵⁷ Nyε tire
sònŋjor'à pi pyi pi à jùŋjò tugo Yesu na. Ka Yesu si
jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile túnntunjo maha le
njire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u tupyenge yε!»
⁵⁸ Nyε pi dánabaare kurugo, Yesu nyε a kakyanhala
karii niŋyahagii pyi wani mε.

14

*Yuhana Batizelipyiŋi kwùŋkanni
(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)*

¹ Nyε saanŋi Erədi à pa a Yesu shenre núru ke,
² maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipyiŋi
wi, u à jnè à fworo kwùŋi i, lire kurugo u à jà na
kakyanhala karigii pyi amε.»

³⁻⁴ Yii li cè na Erədi mpyi a u sìŋεεŋi Filipi cwoŋi
kwòn a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenjì mège na mpyi
Erədiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Erədi á na u
nyε a yaa u u sìŋεεŋi cwoŋi shwɔ u na mε. Ka puru

jwumpe si waha Erədi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cû a pwə a le kàsuŋi i. ⁵ Erədi la mpyi si Yuhana bò, ɻka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, naha na yε pi puni mpyi a li cè na Yuhana na nyε Kile túnntunŋo.

⁶ Nyε Erədi canzeg' à pa mâhana a nɔ lire yyeeni ke, ka u u pìi yyere maa kataan pyi. Nyε mà pi yaha lire kataanni na, Erədiyadi pworɔŋ' à pa a ɻkwɔ̄hɔli shinyyerebii shwɔ̄hɔl'e, ka lire si ntáan Erədi e, ⁷ fo u à kâa pùcwoŋ' à na u aha yaaga maha yaaga náare ur' à ke, kuru sí n-kan u á. ⁸ Ka pùcwoŋi nuŋi si jwo a kan pùcwoŋ' à na u sà jwo saann' à na u Yuhana Batizelipyinjì jùŋke kwòn a le ɻkunan'i, u pa ɻkan ur' à. ⁹ Ka puru jwumpe si saannji yyahé pyi k' à tanha. ɻka u mpyi na sì n-jà n-cyé mε, naha na yε u mpyi a kâa u shinyyerebii nyii na. Nyε ka u u pìi pyi pi sà Yuhana jùŋke kwòn kàsuŋi i pi pa ɻkan pùcwoŋ' à. ¹⁰ Nyε ka pi i Yuhana jùŋke kwòn ¹¹ mà le ɻkunan'i, mà kan pùcwoŋ' à, ka u u ku kan u nuŋ' à.

¹² Nyε lir' à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si mpa u buwunji lwó mà sà ntò, maa sà u sàngē wyì Yesu á.

*Yesu à shiin kampwɔ̄hii kajkuro nywɔ̄ cya
(Marika 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)*

¹³ Nyε Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa yíri kuru cyage e, maa jyè bakwɔ̄oge k'e, mà kàre sige funŋke e. Sùpyir' à pa u saha cè ke, maa fworo pi kànyi i, maa ɻkàre u fye e tɔ̄re na. ¹⁴ Yesu à fworo bakwɔ̄oge e mà pi nya pi à nyaha sèl'e ke, ka pi jùnaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire sùpyire shwɔ̄hɔl'e ke, ka u u pire cùuŋo.

¹⁵ Nyε yàkoŋ'à pa nə ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cyeleantuŋi! Sige funŋke e wuu nyε, canŋke s'à kwò a kwò. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà njyì shwə nwəkurugo kànyi i mε.» ¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire nyε a pi kakarala kwò mε, yii yabilimpii pi pi kan pi lyî.» ¹⁷ Ka pi i u pyi: «Bwúuru njùnyo kaŋkuro ná fyapyaah shuunni kanna cyi na ha wuu juŋ'i.» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

¹⁹ Nyε pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tèen nyεge juŋ'i. Pi à tènn'a kwò ke, ka u u bwúuru njùnyi kaŋkuruŋi ná cyire fyapyaagii shuunniŋi lwó, maa yyahe yírigé njyinji i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuruŋi kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á. ²⁰ Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyî a tìn. Ka pi i ŋkwò maa shàhii ke ná shuunni jî njyipaanyi na. ²¹ Pire lyìlyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwəhii kaŋkuro (5.000) kwò, cyeebii ná nàŋkopyire nyε a tòrø mε.

*Yesu à jaara lwəhe juŋ'i
(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)*

²² Nyε lire nwəhø na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwɔɔge e, maa banji jyiile u yyaha na. ²³ Nyε Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile náare naŋke kà na, u kanni. U à kwôro wani fo mà pa nə yàkoŋke na.

²⁴ Nyε bakwɔɔge e cyelempyiibii mpyi na banji jyiili ke, lir'à kuru ta ku u byanhare lwəhe niŋke na. Ka kafɛɛge si wá na fwu na lwəhe tère na bakwɔɔge ŋɔɔŋi na wàa kàmpanŋyi puni na. ²⁵ Nyε numpilag'à pa lye ke, ka Yesu si yíri na jaare na ŋkèɛge pi fye e lwəhe juŋ'i. ²⁶ Cyelempyiibil'à u nimpangi nya lwəhe juŋ'i ke, maa fyá sèl'e fo na

ŋcyêennni maa jwo: «Buŋi wà fwòəngó ku nyé ŋke!» Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi wàa. ²⁷ Mà pi yaha pur'e, ka Yesu sì ntíl'a jwumpé lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tìŋe, yii àha vyá mε, mii wi.»

²⁸ Ka Pyéri si jwo: «Kampyi mu u nyé u wi, na yaha si jaara lwɔhe ɲuŋ'i, si ma ɲùŋo bê.» ²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworo bakwɔɔge e na jaare na Yesu ɲùŋo bêni lwɔhe ɲuŋ'i. ³⁰ Nka u à pa kafεege nya k'à pêe maa fyá ke, ka u u li ɲwɔ cû na ntíri lwɔhe ɲwɔh'i, maa ɲkwúuli: «Kafoonj, na shwɔ!» ³¹ Ka Yesu si ntíl'a cyεge sàンha, maa u cû maa jwo: «Mu dánianj'á cyérε dε! Naha na mu nyé a funŋke pyi niŋkin mà yε?» ³² Ka Yesu ná Pyéri si jyè bakwɔɔge e, ka kafεege si ntíl'a yyére. ³³ Nyε lir'à pyi ke, mpii pi mpyi bakwɔɔge e ke, ka pire si niŋkure sín Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile Jyanj u nyé mu.»

*Yesu à yamii cùuŋo Zhenɛzareti kàmpanŋyi na
(Marika 6.53-56)*

³⁴ Nyε Yesu ná u cyelempyiibil'á banji jyiile ke, maa jyè Zhenɛzareti kùluni i. ³⁵ Kuru cyage shiinbii mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpaŋi jwo puru màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na ma ná yampii shinŋi puni i Yesu á. ³⁶ Pi mpyi na Yesu jnáare na u pire yaha pi i bwòn u vàanntinŋke zhwòore na kanna. Yampii pi mpyi maha bwùun u na ke, pire puni mpyi maha jncùunji.

15

*Karigii cyi nyé na wuu ɲwóre Kile yyahe taan ke
(Marika 7.1-23)*

¹ Nyε canjka Farizhεenbii pìi ná Kile Saliyanj cyelentiibii pìl'à yíri Zheruzalèmu kànhe e mà pa Yesu yyére, maa u yibe: ² «Naha na mu cyelempyi-ibii nyε na wuu tulyeyi làdaabii karigii leni njire e mà yε? Naha na pi aha a si raa lyî, pi nyε na pi cyeyi jyí mà tàanna ná pire làdaabil'e mà yε*?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii à kàntugo wà Kile ton'á, maa ntaha làdaabii fye e yε? ⁴ Yii li cè na Kile à jwo “Ma tuñi ná ma nuñi pêe†. Ngemu ká jwumpime jwo a wà u tuñi, lire nyε mε u nuñi na ke, urufoo sí n-bò‡.” ⁵ Nka yii pi ke, yii maha yi yu sùpyir'á na “Wà ha jà a jwo u sifeebil'á na yaayi uru mpyi a yaa u tèg'a pi tègε ke, na ur'à yire kan Kile á mà kwò, ⁶ na urufoo mée ká mpyi u nyε na yaaga kaan u sifeebil'á sahanjki mε, na tapege nyε yire e mε.” Mà tàanna ná lire e, yii à kàntugo wà Kile jwump'á, maa ntaha yii làdaabii fye e. ⁷ Yii pi à fyinme tò wwomø na ke! Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. U mpyi a jwo na

⁸ “Kile à jwo ‘Nte sùpyire na mii pêre nyayi i kanna, mà li ta pi zòompi laag'à tɔɔn mii na.

⁹ Pi na mii pêre tawage e,
nyaha na yε kàlañi pi nyε na ñkaan ke,
ur'à lwó a pwø sùpyire làdaabii kanni na§.’”»

* **15:2** Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyî, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyinkanni là na maa sônni na lire jyinkanni maha pire fíniç Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ñka Farizhεenbil'à jwo na shin maha shin u nyε na Kileñarege pyi ke, na pire pun'à yaa ná l'e. † **15:4** Ekizodi 20.12; Duterenømu 5.16 ‡ **15:4** Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9 § **15:9** Ezayi 29.13

¹⁰ Puru jwəhə na, Yesu à sùpyire yyere maa jwo t'á: «Yii niŋgyigigi pεrε, yii raa núru sèl'e. ¹¹ Yaaga maha yaaga ku jyε na jyè sùpyaŋi jwəge e ke, kuru kà jyε na jà a u jwóhə mε. Nka jyε yi jyε na fwore sùpyaŋi jwəge e ke, yire yi maha jà a u jwóhə.»

¹² Nyε Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Mu jyε a cè na mu jwump'à waha Farizhεenbii na mà?» ¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Cige maha cige ku jyε ku jyε a cεnme mii Tuŋi nìjyi wuŋi cye kurugo mε, yire puni sí n-kò n-wà. ¹⁴ Yii Farizhεenbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha cû. Fyin ká u fyinjεe kàbii cû, pi mû shuun-niŋi sí n-tîge wyige k'e.»

¹⁵ Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe jwəhe jwo wuu á.» ¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpii, ali numε yákilitan jyε yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii jyε na puru núru mà? ¹⁷ Yii jyε a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jyè sùpyaŋi jwəge e ke, na u yaceni i kuru maha ŋkàre, u aha shà yaare e, k'a sì fworo mà? ¹⁸ Nka jyε yi jyε na fwore sùpyaŋi jwəge e ke, u zòŋi i yire maha fwore, yire mû sí yi maha u jwóhə Kile á. ¹⁹ Yii li cè na sùpyaŋi zòŋi i sònŋjøpeere maha fwore, mu à jwo: supyibuuni ná jacwøore ná silege baa karigii ná nàŋkaage ná kafinare ná jwoore. ²⁰ Cyire karigii cyi maha sùpyaŋi jwóre Kile á. Lire baare e mà yalyige lyi cyeyi njyimbaa, lire jyε na jìn'a sùpya jwóhə mε.»

*Supyishiŋi sanŋi cwoŋi wà à dá Yesu na
(Marika 7.24-30)*

²¹ Ka Yesu si yíri wani mà kàre Tiri ná Sidən kànyi kàmpañke na. ²² Mà pi yaha wani, Kana

shiinbii cwoŋi* wà à pa Yesu á, maa jwo fànhna na: «Kafoonj! Dawuda Tuluge Shinŋji! Nùŋaara ta na na, maa sà na pworoni kàanmucya. Jínaŋi wà u wá a u t̄eeŋme p̄en.» ²³ Yesu nyε a n̄en'a u n̄wə shwə mε. Ka cyelempyiibii si jwo Yesu á: «Nḡe ceenj̄i cye yaha, naha na yε u na ŋkwúuli wuu n̄wəh'i.» ²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mεe na Kile à mii tun, pire mpiimu pi nyε mpàa nimpinnimii fiige ke.»

²⁵ N̄ka lire ná li wuuni mū i, ceenj̄à pa niŋkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonj! Cye le na á.» ²⁶ Ka Yesu si jwo: «Mà nàŋkopyire yalyire lwó a wà pwunmpyir'á†, lire nyε a n̄wə mε.» ²⁷ Ka ceenj̄i si jwo: «Kafoonj, yire nyε sèe, n̄ka pyengefoo ká a lȳi, njȳpaanre ti maha ncwo n̄j̄ke na ke, pwunmpyire maha tire lȳi.» ²⁸ Nyε ceenj̄à yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, n̄ka mu naha a dá mii na dε! Nde mu à cya mii á ke, lire sí n-pyi mu á.» Nyε ka u pworoni si nt̄il'a cùuŋo.

*Yesu à shiin kampwəhii sicyεere n̄wə cya
(Marika 8.1-10)*

²⁹ Nyε lire kàntugo Yesu à yíri kuru cyage e maa ñkàre Galile baŋi n̄wəge na, maa dùg'a t̄eeŋ jaŋke kà n̄n̄j'i. ³⁰ Ka supyikurumbwəh̄o si mpa u á. Kuru supyikuruŋke e, pìi mpyi a pa ná dishiyifel'e, pìi s'à pa ná fyinmil'e, pìi sí nyε ná yatanŋkegεyεfel'e, pìi sí nyε ná búbul'e, pìi sí nyε ná yampii shi njyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu

* **15:22** Nḡe ceenj̄à fworo supyishinj̄i w'e, n̄gemu u mpyi a fyânhā a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke. † **15:26** Sùpyiibii pi nyε pi nyε Yahutuu mε, Yahutuubii mpyi maha pire wíi pwuun fiige.

á, ka u u pi cùuŋo. ³¹ Li mpyi a sùpyire bilibili mà bùbuubii nya pi à jà na yu, yatanŋkegeyifeebii sí i ncùuŋi, dìshiyifeebii sí i naare, fyinmpii sí i naa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kêe.

³² Nyé ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: «Ijke supyikuruŋke jùnaare naha mii na, naha na yé pi canŋke taanre woge ku nyé naha mii taan, yalyire nyé pi á mè. Mii la nyé si pi cye yaha njyìmbaa mè, lire baare e katege sí pi fànha kwò kuni na.» ³³ Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà njyì ta naha ŋke sìwage e, si ntègè ŋke supyikuruŋke fiige nwɔ cya yé?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru jùnyo jùuli yi wá yii ḥun'i yé?» Ka pi i jwo: «Bwúuru jùnyo baashuunni ná fyapyire ti naha wuu ḥun'i.» ³⁵ Ka u u sùpyire pyi t'à tèen jìŋke na, ³⁶ maa bwúuru jùnyi baashuunni ná tire fyapyire lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi ták ti na. ³⁷ Kuru supyikuruŋke pun'à lyí a tìn, ka pi i ŋkwò maa saanya baashuunni jí njyipaanyi na. ³⁸ Pire lyìlyibil'e, nàmabaabii kanni mpyi kampwöhii sicyeere (4.000) cyeebii ná nàŋkopyire nyé a tòrò mè.

³⁹ Nyé lire nwöhö na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwögge k'e, mà kàre Magadan kùluni i.

16

*Farizhëenbii ná Sadusiibil'à jwo na Yesu u kyaa
pyi, nde l'à li cyée na u à fworo Kile e ke
(Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)*

¹ Nyé canŋka Farizhëenbii ná Sadusiibil'à file Yesu na, si u pere ncû, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyée na u à fworo Kile e ke.

[² Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kileñi yyahe nya k'à náaŋa yàkoŋke, yii maha jwo na zànhe sì n-pa njinjaa mε. ³ Nyège na, yii aha kileñi yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zànhe sì n-pa njinjaa. Nyè yee à jà a cyire karigii puni tèeypyiikii cè, ka naha si li ta ncyii cyi nyè na mpyi yii shwəhəl'e numε ke, yii nyè a jà a cyire cè mà yε?] ⁴ Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha ncaa si kacyele nya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha sì n-pyi n-cyēe pi na mε.» Nyè u à puru jwo ke, maa yîri pi taan mà kàre.

⁵ Lire kàntugo ka Yesu cyelempyiibii si banj jyil'a kàre kùmpoge sanŋke na. Pi à sà nɔ ke, ka pi i li kàanmucya mà li ta pi funn'à wwò, pi nyè a bwúuru lwó mε. ⁶ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizhεenbii ná Sadusiibii bwúuruṇji yîrigeyirige yaani na.» ⁷ Ka u cyelempyiibii si pi funnyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwəhəl'e: «Bà wuu à pyi wuu nyè a pa ná bwúuru i mε, lire e u à mpe jwo bε?»

⁸ Nyè Yesu à pa pi kunuŋke nwəhe cè ke, maa jwo: «Yii dâniyaŋ'à cyére de! Naha kurugo bwúuruṇji wuun'à yii funn'ò wwònoŋ'ò yε? ⁹ Ali numε yii yákilibii sàha ŋkwò a mûgo mà? Cannke mii à bwúuru nùŋyi kaŋkuruṇji tèg'a nàmbaa kampwəhii kaŋkuruṇji (5.000) nwə cya, ka shàhigii dâni ŋgemu si nînjyìpaanyi na pi lyìŋkwooni kàntugo ke, yii funn'ò wwò lire na la? ¹⁰ Cannke mii à bwúuru nùŋyi baashuunniṇji tèg'a nàmbaa kampwəhii sicyεereṇi (4.000) nwə cya, ka yii i ŋkwò maa saanyi nînjyìpaanyi na pi lyìŋkwooni kàntugo ke, taha yii

funj'à wwò lire na mú? ¹¹ Ná yii funjø nyε a wwò lire na mε, mii à yii pyi na yii a yiye kàanmucaa Farizhεenbii ná Sadusiibii bwúuruŋi yírigeyirige yaani na, ka yii i wá na sônnji na bwúuru kyaa mii nyε na yu ke, naha na yii nyε a jà a puru jwumpe jwøhø cè mà yε?»

¹² Nyε ka cyelempyiibii si li cè na bwúuruŋi yírigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kàanmucaa mε, ɻka Farizhεenbii ná Sadusiibii kàlaŋi kyaa li.

*Pyεri à jwo na Kile Níncwønrøŋi u nyε Yesu
(Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Nyε Yesu à kàr'a sà nø Sezare Filipi kùluni na ke, maa u cyelempyiibii yíbe: «Jofoo sùpyire nyε na Supyanji Jyanji sônnji yε?» ¹⁴ Ka pi i u pyi: «Pìi wá na ɻko na Yuhana Batizelipyinji u nyε mu, pìi sí i ɻko na Kile túnntunŋi Eli u nyε mu, pìi sí i ɻko na Kile túnntunŋi Zheremi u nyε mu, pìi mû sí i ɻko na Kile túnntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u nyε mu..» ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nyε na mii sônnji yε?» ¹⁶ Ka Simø Pyεri si jwo: «Kile Níncwønrøŋi u nyε mu, Kilenji nyii wuŋi Jyanji.»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Zhonasí jyanji Simø! Mu wuun'à jwø. Naha na ye sùpya bà u à ɻge sèenji cyée mu na mε, mii Tuŋi u nyε nìnyinji na ke, uru u à u cyée mu na. ¹⁸ Mii sí jwo mu á, mii sí mu mège le Pyεri (kuru jwøhe ku nyε kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tègε na dánafeebii kurunjke jwøhø cyán, kwùŋi mú bà sì n-jà yaaga pyi kuru ɻkemu na mε. ¹⁹ Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu aha jcyé kyaa maha kyaa na jìŋke na ke, lire mû sí jcyè ta u à pyi lire na nìnyinji na. Mu aha jee

kyaa maha kyaa na njëke na ke, lire mú sí jne ta u à pyi lire na njyinji na.» ²⁰ Nyé ka Yesu si yi jwo a waha cyelempyiibil'á na pi áha ñkwò yi jwo sùpya á na uru u nyé Kile Niñcwənṛənji me.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Marika 8.31-33; Luka 9.22)*

²¹ Nyé mà lwó fo lire tèni na, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kâlali na fàンha ki uru u kàre Zheruzalemu kànhe e, si ñkyaala sèl'e kacwənribii ná Kile sáragawwuubii jùñufeebibii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pi sí uru bò, ñka uru kwùñi canmpyitanrewuuni, uru sí jne. ²² Nyé Yesu à puru jwo ke, ka Pyéri si u fèen ñkere na maa u cêegé na: «Ma hà puru jwo me, Kafoonji! Kile u ma shwɔ lire na, lire flige kà zì ma ta me.» ²³ Ka Yesu si Pyéri wíi ná nyiñkeni i maa jwo: «Yíri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii jùñjø kyángé. Mu nyé na sônnji Kile nyii wuuni na me, fo sùpyire nyii wuuni!»

*Pyiñkanni na wuu à yaa wuu taha Supyanji Jyanji
Yesu fye e ke*

(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)

²⁴ Nyé ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Ngemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabiliñi nyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi mée ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ²⁵ Naha na ye ñgemu la ká mpyi si u njyaañi yaa nwɔ ke, urufoo sì nùmpanña ta me, ñka ñgemu ká kàntugo wà u njyaañ'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpanña ta. ²⁶ Naha li sí nwɔ sùpyan'á mà ma nyii yaayi puni ta ñge dijyeneñi i njyaa, mu nùmpanñeke si sà ñkèegé ye? Sùpya sì n-já yafyin tègë u múnaani jùñjø wwù nùmpanña me.

27 Yii li cè na canjka, Supyanji Jyanji sí nûru n-pa ná u Tuñi sìnampe ná u mèlekëebil'e. Kuru canjke, u sí shin maha shin sâra si ntâanna ná u kapyiijkil'e. **28** Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpaa pi nyé naha ke, pìi na nyé yii e, pire sì n-kwû ná pi nyé a Supyanji Jyanji saanra wuri nimpanji nya mà yé.»

17

Yesu pyiñkann'à kêenjëe (Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)

1 Nyé canmpyaa baani kàntugo, ka Yesu si Pyéri ná Yakuba ná u cœonji Yuhana lwó, maa ñkàre ná pire kanni i jañke kà nintɔøngø nyun'i. **2** Mà pi yaha wani, Yesu pyiñkann'à pa ñkêenjëe pi nyii na. U yyahe mpyi na jî canja nyiini fiige, ka u vàanjyi si fíniñje bëenmpe fiige. **3** Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile tùnnntunmpiiMusa ná Eli si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre nyii na, mà pa a yu ná u e. **4** Ka Pyéri si jwo Yesu á: «Kafooñi, wuu à pa naha ke, lir'à jwø. Mu aha ñee, mii sí vùnyø taanre kwòro naha, niñkin sí n-pyi mu wogo, niñkin sí n-pyi Musa wogo, niñkin sí n-pyi Eli wogo.»

5 Mà Pyéri yaha puru jwumpe na, ka nahaña si mpa pi tò, kuru nahañke mpyi na bëenmpe yige. Ka mëjwuu si fworo kuru nahañke e na: «Mii Jyanji u nyé ñge, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiijkil'à táan mii á mú, yii a nûru u jwø na.» **6** Nyé cyelempyiibil'à lire mëjwuuni lógo ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo jiñke na maa yyahayi cyígile. **7** Ka Yesu si file maa bwòn pi na maa jwo: «Yii yîri, yii àha raa fyáge më.» **8** Nyé pi à

ta na ha yyahayi yîrigé ke, pi saha ñye a wà ñya mε fo Yesu kanni.

⁹ Mâ pi yaha pi i ntíri ñaŋke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à ñya ke, yii àha ñkwò li jwo sùpya á mε, fo Supyanji Jyanji ká ñè a fworo kwùŋi i.»

¹⁰ Nyε ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyanji cyelempyiibii s'à jwo na Kile túnntunŋi Eli u à yaa u fyânh a pa Kile Njcwɔnřɔŋji yyaha na.» ¹¹ Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyânh a pa si karigii puni kurigii tíi. ¹² Nka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, sùpyire nyε a u cè mε, maa u pyi pi nyii pyiŋkanni na. Lire pyiŋkanni ninuuni na, pi sí Supyanji Jyanji kyérege mú.» ¹³ Nyε u à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si li cè na Yuhana Batizelipyinji kyaa u nyε na yu.

*Yesu à pyàŋi wà jína kòr'a yige u e
(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)*

¹⁴ Nyε pi à kàr'a sà nə sùpyire cyage e ke, ka ñàŋi wà si mpa niŋkure sín Yesu fere e maa jwo: ¹⁵ «Kafoonji, mii na mu ñáare maa ñwə na jyanji na, kìrikirisanŋi u nyε u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyìl'e, maa u cyáan lwɔhe e tèrigii cyìl'e. ¹⁶ Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyére, ñka pire nyε a jà a u cùuŋø mε.»

¹⁷ Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpipiibii, fo ñaha tère e mii sí n-kwôro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiŋkii kwú naye e n-sà nə fo ñaha tère na ye? Yii a ma ná pyàŋi i na á.» ¹⁸ Nyε pi à pa ná pyàŋi i ke, ka Yesu si fành a cyán jínaŋji na, ka u u fworo pyàŋi i, ka pyàŋi si ñcùuŋø lire tèenuuni i.

19 Nyε lire kàntugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mεgε cyage e maa u yíbe na naha na pire nyε a jà a ηge jīnaŋi kòr'a yige pyàŋi i mà yε? **20** Ka Yesu si pi pyi: «Yii dāniyanji ncyèrεŋi u à pa ná l'e. Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii dāniyanji mēε n'a mpyi a cyérε mutaridi bile fīge, yii mpyi na sí n-jà ηke nāŋke pyi “Kò a yīri naha ηke cyage e” ku mū mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na sì n-jà yii jà pyige mε. [**21** Kileŋarege ná súnŋi baare e, ηge jīnaŋi shiŋi nyε na fwore sùpya e mε.]»

*Yesu à u kwùŋi ná u ηèŋi kyaa jwo sahaŋki
(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)*

22 Canŋka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha sīncyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyanji Jyanji le sùpyire cye e pi bò, **23** ηka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí ηè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

Yesu ná Pyεri à Kileŋaarebage wyérεŋi sâra

24 Nyε Yesu ná u cyelempyiibil'à sà nō Kapεrenamu kànhe e ke, mpii pi maha Kileŋaarebage wyérεŋi shuu ke, ka pire si file Pyεri na maa u pyi: «Taha yii cyeleantuŋi bà nyε na Kileŋaarebage wyérεŋi sârali mε*?» **25** Ka Pyεri si pi pyi: «U maha u sârali kε!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe Iwó yyecyiige na, maa jwo: «Simō, naha mu nyε na sôŋŋi yε? Jofoo na ηge diŋyεŋi saanbii maha múnalwɔɔre shuu, lire nyε mε na wyérεwwuuge cyáan yε? Pi pyìlibii

* **17:24** Yahutuubil'á, shin maha shin u mpyi a nō yyee beŋjaaga ná kàntugo na ke, yyee maha yyee uru mpyi maha yaa u wyérεŋi wɔge kà sâra Kileŋaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

na laa, nàmpwuunbii na?» ²⁶ Ka Pyéri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyìlibii kòni nyé a yaa pi a u sârali mε. ²⁷ Nka ná wuu la sí nyé sì njcyé u sâraga pi lùgigii cyi kwò a yîri mε, lire e, ta sì banji nwóge na, maa ma myàhani wà lwóhe e. L'aha fyanji njcyiinji ñgemu cû ke, maa uru nwóge mûgo, mu sí wyérε ta wani, uru sí n-bê mii ná mu wuñi na.»

18

*Sùpyaŋi u nyé shinbwoŋi Kile Saanre e ke
(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)*

¹ Nyé lire tèni i, ka cyelempyibii si file Yesu na, maa u pyi: «Jofoo u nyé shinbwoŋi Kile Saanre e yε?»

² Nyé ka Yesu si pyàŋi wà yyere, maa u yyéenjε pi shwôhôl'e, maa jwo: ³ «Sèenjí na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyé a kéenjε mà pyi nàŋkopyire fiige mε, yii sì n-sìi n-jà n-jyè Kile Saanre e mε. ⁴ Lire e shinjí u à uye tîrige ñge pyàŋi fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwoŋi.

⁵ Shin maha shin u à ñen'a ñge pyàŋi fiige cùmu leme nwó mii kurugo ke, urufol'à mii cùmø leme nwó mû.

Karigii cyi maha sùpyaŋi yaha kapíini na ke, u à yaa u láha cyire na

(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ Nte nàŋkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là niŋkin jùŋo kyán, l'à pwórø urufol'á pi kafaabwôhø pwó u yacige e, pi i u wà banji i.

7 Dijyeyenji sùpyire wuun'à kèegę pi jùñkyan karigii kurugo. Karigii cyi nyę na sùpyire jùñjø kyángę ke, cyire mpyimbaa nyę mε. Nka njemu ká mpyi kajnujø maa sùpya jùñjø kyán Kile na ke, urufoo wuun'á kèegę!

8 Mu cyege ká niñkin, lire nyę mε mu tɔ̄ge ká niñkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà tatɔ̄onge e, naha na yε mu cye niñkin wuñi, lire nyę mε mu tɔ̄go niñkin wuñi u jyè shìni niñkwombaani i, lir'á pwórø pi mu wà nafugombaage e ná ma tooyi shuunniñi ná ma cyeyi shuunniñi i.

9 Mu jyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwûl'a wà tatɔ̄onge e, naha na yε mu jyiñi niñkin wuñi u shìni niñkwombaani ta, lir'á pwórø pi mu wà nafugombaage e ná ma jyiigii shuunniñi i.»

*Mpàñi nimpinniñi bàtaage
(Luka 15.3-7)*

10 Ka Yesu si nûr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa dε! Yii àha ncwô ńge nàñkocyaanji w'e mε. Naha na yε mii sí yi jwo yii á, pi mèlækεebii* nyę nìnyiñi na mii Tuñi Kile yyahe taan tèrigii puni i. [**11** Mpii pi à pînni ke, Supyanji Jyanji à pa mpa pire shwɔ.]

12 Naha yii nyę na sôñji yε? L'aha mpyi mu à jwo mpàa ńkuu (100) na nyę wà á, ka niñkin si mpînni pire e, tá urufoo sì pi sanmpii beecyεere ná ke ná baacyεerenji (99) yaha waber'á jañke jñuñ'i, si sà a nimpinniñi caa mε? **13** Sèeñi na mii sí yi jwo yii á, u

* **18:10** Yahutuubii mpyi na sôñji na shin maha shin ná u mèlækε u nyę nìnyiñi i, njemu u nyę na u kàanmucaa ke, na sùpyire ti nyę ná tayyérege e ke, tire u mèlækεebii kanni pi mpyi na sí n-jà nò Kile cyage e.

aha jà a u cya a nya, u nyaŋi funntange sí n-pêe u á mà tòro pi sanmpii beecyeere ná kε ná baacyεerenjí (99) woge na, pire mpiimu pi nyaε pi nyaε a pínni mε.

¹⁴ Amuni li mú nyaε, yii Tuŋi u nyaε nìnyiŋi na ke, li nyaε a táan ur'á nyaε pyàŋi wà niŋkin si mpínni mε.»

Wurugofoonji leŋkanni kuntiini i

¹⁵ «Mu cìnmpworo ká wurugo mu á, sà u yyer'a fεen, mu ná uru kanni, maa u kapyiini cyēe u na. U aha jen'a lógo mu á, yii cìnmpworoge sí n-tèen ku lyempe e. ¹⁶ Nka u aha mpyi u nyaε a jen'a lógo mu á mε, shin niŋkin, lire nyaε mε shiin shuunni yyer'a bâra maye na, maa jwo ná u e, bà y'á séme na “Karigii pun'á yaa cyi cwɔənrɔ shiin shuunni taanre nyaε na[†]” mε. ¹⁷ U aha jcyé lógogo pir'á, sà yi yyaha jwo dánafeebii kuruŋk'á. U aha mpyi u nyaε a lógo dánafeebii kuruŋk'á mε, ma hà núru raa u leni Kile kuni jaarafeebil'e mε, ta u wíi mu à jwo múnalwɔɔre shwofoo.

¹⁸ Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii aha jcyé kyaa maha kyaa na jnìŋke na ke, lire mú sí jcyè ta u à pyi lire na nìnyiŋi na. Yii aha jneε kyaa maha kyaa na jnìŋke na ke, lire sí jneε ta u à pyi lire na nìnyiŋi na mû.

¹⁹ Mii sí yi jwo yii á mú, sèeŋi na, yii shiin shuunni ká bê li na, maa yaaga maha yaaga jnáare mii Tuŋi á, uru u nyaε nìnyiŋi na ke, u sí kuru kan yii á. ²⁰ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e shiin shuunni taanr'á bínni mii mεge na ke, mii nyaε pi shwɔhɔl'e.»

Yàfambaŋi kani

[†] **18:16** Duterenəmu 17.6; 19.15

21 Nyε ka Pyεri si file Yesu na, maa jwo: «Kafoonj! Mii cìnmpworo ká ɻkwôro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na yε? Fo tooyo baashuunni la?» **22** Ka Yesu si u pyi: «Mii sì n-jwo mu á tooyo baashuunni mε. Nka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tateenye baashuunni‡!

23 Lire kurugo Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: saanni wà u ná mpyi a li lwó uye funj'i si u báarapyibii fwøhigii pèrège cè, bà pi si mpyi si cyi sâra mε. **24** Mà u yaha cyire fwøhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyinji w'e u yyére, saanni miliyoo niyyahamii fwoo mpyi uru nàji na. **25** Ná lire fwooni sârasara sí mpyi uru báarapyinji na mε, ka u jùnufoonj si jwo na pi u ná u cwoñi ná u pyìlibii ná u cyeyaayi puni pérε, bà lire fwooni si mpyi si ntò mε. **26** Nyε báarapyinj'à yire lógo ke, maa niñkure sín u jùnufoonj fere e maa jwo “Mii jùnufoonj! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.” **27** Nyε u jùnaar'à jyè jùnufoonj i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

28 Nyε ka uru báarapyinji si fworo na ɻkèège mà sà bê ná u báarapyijneñi w'e. U wyérèbilere fwoo mpyi uru na, ka u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sâra!” **29** Ka u báarapyijneñi si niñkure sín u fere e, maa u jnáare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tàanna, mii sí mu fwooni tò.” **30** Nka u nyε a neε mε, maa nàji tò kàsuñj i, fo u aha uru fwooni tò.

31 Nyε u báarapyijneebii sanmpil'à lire nya ke, ka li i mpén pi e sèl'e, ka pi i ɻkàr'a sà yire paara jùnufoonj'á. **32** Ka jùnufoonj si pi pyi pi à u yyere. U

‡ **18:22** Pi mahajwo: «tooyo beetaanre ná ke ná baashuunni (77).»

à pa ke, ka jùjufoonji si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, naha na yé mu à mii náare. ³³ Mii à mu jùnaara ta taŋkanni ndemu na ke, mu mpyi na sì n-jà jùnaara ta ma báarapyijeeŋi na amuni mà?” ³⁴ Nyé ka jùjufoonji lùyiri wuŋi si uru báarapyinji pyi pi à le kàsuŋi i u a ŋkyaaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵ Nyé lire pyinjekkanni na li mú nyé, yii shin maha shin u nyé u nyé na yàfaní u cìmpworonji na ná u zòmbilini puni i mε, amuni Kile sí urufoo cû.»

19

*Nòŋi nyé à yaa u u cwoŋi nàmbage kwò mε
(Marika 10.1-12)*

¹ Nyé Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yíri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhurudèn banji kàntugo. ² Shinnyahara mpyi a taha u fye e, mpyi pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùuŋo wani.

³ Ka Farizhënbii pìi si file si u pere jçû ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tåanna ná wuu Saliyanji i, tá nòŋ'à yaa u jà a u cwoŋi nàmbage kwò jùnyi puni na bε?» ⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Nje y'à séme Kile Jwumpe Semenji i ke, yii nyé a yire kâla mà? Dijyεŋi tasiige e, dijyεŋi Davoonji à “sùpyanji yaa nò ná ceewe*.” ⁵ “Lire kurugo nòŋi sí u tuŋi ná u nuŋi yaha si mpwø u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin niŋkin†.” ⁶ Lire e pi saha sì n-pyi shiin shuunni mε, ŋka pi sí n-pyi shin niŋkin. Lire kurugo Kile à

* **19:4** Zhenεzi 1.27 † **19:5** Zhenεzi 2.24. Lire jwøhe ku nyé: «Lire kurugo nòŋi ná u cwoŋi sí n-wwø si mpyi shin niŋkin, nòŋi ná u cwoŋi shwøhøŋ'à yaa u jwø mà tòro nòŋi ná u sifeebii wuŋi na.»

mpiimu pyi niŋkin ke, sùpya nyε a yaa u pire láha piye na mε.»

⁷ Nyε ka Farizheenbii si núr'a jwo: «Lire sanni i ke, na ha na Kile túnntunjiMusa s'à jwo na nò ká a nyko raa u cwoŋi nàmbage kwùu, u nàmbage kwòkwò sémeŋji kan ceenj'á, u u nta a ku kwò yε?» ⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíŋgafe kurugo, Musa à cyeebii nàmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e diŋyεŋji téesiini i, amuni bà li mpyi mε. ⁹ N̄ka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwoŋi nàmbage kwò nyúŋke kabere na, mà ta jacwərə bà mε, maa ceenj i wabere lèŋe ke, urufol'á jacwərə pyi.»

¹⁰ Nyε ka cyelempyiibii si jwumpe lwó maa jwo: «Kampyi nàŋji tayyérege ku nyε kure mà yyaha tíi ná u cwoŋi i, nyúŋj móu bá na ha cileŋeni na mε.» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sùpyire puni sì n-jà cileŋembaani na mε, fo Kile ká li pyime táan mpiimu á ke. ¹² Karii niŋyahagii na nyε wani nyiimü cyi maha jà a nòŋji sige cileŋeni na ke. Pìi na nyε wani, pi sì n-jà ceewe lèŋe mε, na ha na yε pi à si amuni. Pìi u cileŋembaani nyúŋk'á fworo sùpyire e, na ha na yε pi à pi nànte këŋge. Pìi móu maha nyé cileŋeni na Kile Saanre kurugo. Ngemu u sí n-jà nyε puru jwumpe na ke, urufoo u nyε pu na.»

Yesu à jwó le nàŋkopyire tà á (Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ Nyε lire kàntugo, sùpyiibii pìl'á pa ná nàŋkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si Kile náare t'á mε. Ka cyelempyiibii si pi faha. ¹⁴ Ka Yesu si jwo: «Yii nàŋkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige na na mε. Naha kurugo yε sùpyire t'à tiye pyi nte nàŋkopyire fiige ke, Kile Saanre nyε pire

woro.» ¹⁵ Nyε u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti ñùnyi na maa jwó le t'á, maa nta a yíri kuru cyage e mà kàre.

*Nàfuufoonji kani
(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)*

¹⁶ Nyε mà Yesu niñkarenji yaha, nàñji wà à file u na maa jwo: «Cyelelantuñi! Kacenni ndire mii à yaa mii u pyi si shìñji niñkwombaañi ta yε?» ¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu jyε na mii yíbili kacenni kyaña na yε? Shin niñkin kanna u à jwó. Mu la ká mpyi si shìñji sèe wuñi ta, ta Kile tonji kurigii jaare.» ¹⁸ Ka nàñji si Yesu yíbe: «Kurigii jcyire yε?» Ka Yesu si jwo: «“Ma hà sùpya bò me, ma hà zínni ná wabere cwo e me, ma hà nàñkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me, ¹⁹ ma tuñi ná ma nuñi pêe‡.” “Ma supyinnejji kyaña táan may'á bà mu kyal'á táan may'á me§.”» ²⁰ Ka nàñjiñi si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'á mii fô yε?» ²¹ Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la jyε si mpyi tìgirecyaga baa, ta sì maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyérεnji kan fònñfeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² Nyε uru nàñjiñ'á puru lógo ke, ka u yyetanha wuñi si ñkàre, naha na yε nàfuubwóhó foo u mpyi u wi.

²³ Nyε ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, nàfuufoonji jyìm'á pén Kile Saanre e. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á sahanki, jwóhɔnji jyìm'á tåan mûsennεnji wyiini i, mà tòro nàfuufoonji u jyè Kile Saanre e.» ²⁵ Ka puru si u cyelempyiibii

‡ **19:19** Ekizodi 20.12-16; Duterenømu 5.16-20 § **19:19** Levitiki 19.18

kàkyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà nùmpanŋa ta bε?» ²⁶ Ka Yesu si pi wíi wíi maa jwo: «Lir'à sùpyire jà, ɳka kyaa nyε na Kile jìnì mε.»

²⁷ Ka Pyεri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu nàzhanŋi u nyε ɳgire yε?» ²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenŋi na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi nivɔnyɔ tèni ndemu i ke, Supyanji Jyanji ká mpa ntèen u fànhe tateenye nisinaŋke e tèni ndemu i ke, yii pi nyε mii fyènwohɔshiinbii ke, yii sí n-pa n-tèen fànhe tateenye ke ná shuunni i, s'a Izirayeli tùluyi ke ná shuunniŋi shiinbii kēenŋi. ²⁹ Nyε shin maha shin ká ɳen'à kàntugo wà u bayi, lire nyε me u sìŋεebii, lire nyε me u sifeebii, lire nyε me u pylibii, lire nyε me u kereyi na mii mege kurugo ke, urufoo sí yire figii ɳkuu (100) ta, si shìŋji niŋkwombaŋi ta. ³⁰ ɳka yyahe yyére shiin niŋyahamii sí n-pyi kàntugo yyére shiin, kàntugo yyére wuu niŋyahamii mû sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

20

Báarapyibii sàraŋi kani Kile saanre e

¹ «Nyε Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: kerege fooŋi wà à yîri nyɛsɔɔge na maa ɳkàr'à sà a báarapyibii caa u erezən cikɔɔge báaranji mée na. ² Báarapyibii kerege fol'à ta ke, u ná pir'à bê canmpunjke sàraŋi na. Nyε ka u u pi yaha a kàre cikɔɔge e. ³ Canŋk'à pa nɔ cyage e ke, ka kerege foo si sà sùpyire tà ta kàfuge na pi à tèen là mpyimbaa. ⁴ Ka u u pi pyi “Yii yîri mû, yii a sì na erezən cikɔɔge e,

yii i sà a báaraŋi pyi, yii ná sàraŋi u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.” ⁵ Ka pire si ɣkàre cikɔɔge e. Nyε ka cikɔɔge foo si núr'a fworo canvwuge na, maa pìi ta. Canvyinge laage e, maa nûr'a pìi ta, maa pire puni pyi pi à kàre kεrεge e. ⁶ Yàkoŋke laage e u à pa fworo sahanki, mà sà pìi ta pi i yyéreli cyage k'e, ka u u jwo pir'á “Naha na yii à yyérel'a canŋke kwò là mpyimbaa yε?” ⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li nyā amuni, wà nyε a wuu lwó báaraŋi na niŋjaa mε.” Ka u u jwo “Yii a sì na εrezen cikɔɔge e.”

⁸ Nyε yàkoŋk'à pa nò ke, ka cikɔɔge foo si jwo u pyenge kacwɔnrɔŋ'á “Báarapyibii yyere ma a pi sàraŋi kan pi á, ɣka báarapyibii pi à pa kàntugo ke, ku sìi pire na, ma a sì niŋcyiibil'á.” ⁹ Mpíi pi à pa yàkoŋke ke, pir'á canmpuŋke sàraŋi ta. ¹⁰ Nyε ka báarapyibii niŋcyiibii si file, maa sônnji na pire u nintaŋi si nyaha, ɣka yaaga nyε a bâra u na mε, pi shin maha shin à canmpuŋke sàraŋi ta mû.

¹¹ Nyε wyéreŋi kanŋkwooni kàntugo pi á, ka pi i wá na cikɔɔge foo nyùŋke tare maa ɣko ¹² “Mpíi pi à pa yàkoŋke ke, tère nimbilere kanna báara pir'á pyi, ka mu u wuu ná pire u sàraŋi pyi niŋkin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaraŋi na, canŋke kafuge e.” ¹³ Ka cikɔɔge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà niŋkin á “Na cevoo, mii nyε a cwo mu na mε. Taha canmpuŋke sàraŋi na bà mii ná mu mpyi a bê mε? ¹⁴ Ma sàraŋi shwɔ maa yîri naха. Nge u à kan mu á ke, l'à tâan mii á mii i uru ninuŋi kan kàntugo yyére shinpaŋ'á. ¹⁵ Lire sanni i, taha mii wu bà u nyε na wyéreŋi mε? Kacənni mii à pyi ke, taha lire yîŋcyεge ku nyε mu i?”

¹⁶ Amuni li mû nyε, kàntugo yyére shiin

nijyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin nijyahamii mú sí n-pyi kàntugo yyére shiin.»

*Yesu saha à jwo u kwùji ná u jènji kyaa na
(Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)*

¹⁷ Nyε mà Yesu niñkareñi yaha Zheruzalemu kànhe e, u à u cyelempyiibii kε ná shuunniñi yyere pi mègε cyage e kuni na maa jwo: ¹⁸ «Wuu niñkaribii pi mpii Zheruzalemu i, wani pi sí Supyanj Jyanj le Kile sáragawwuubii jnùñufeebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, ¹⁹ si u le Kilecembaabii cye e, pire sí u fwóhoro, si u bwòn ná tiripaanni i, si u kwòro cige na si mbò. Nka u kwùji canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

*Zebede jyaabii yacyage
(Marika 10.35-45)*

²⁰ Nyε ka Zebede cwoñi si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa ninjkure sín, maa u jnáare. ²¹ Ka Yesu si u yíbe: «Naha shi la ku wá mu na yε?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mpii ke, mu aha mpa ntèen ma saanre e tèni ndemu i ke, ma a wà yaha u tèen ma kàniñke na, ma a u sanñi yaha ma kàmeni na.» ²² Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jnáare mii á ke, yii nyε a ku shi cè mε. Kyaage lwøhe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Oon, wuu sí n-jà.» ²³ Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwøhe bya mii fíge. Nka mà tèen mii kàniñke ná mii kàmeni na, mii bà u nyε yire kanvooni mε. Mii Tuñi à yire tateñyi bégele súpyire ntemu mε na ke, u sí yi kan tir'á.»

²⁴ Nyε Yesu cyelempyiibii kεñi sannj'á puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si yíri mpii

cìnmptyiibii shuunniñi taan. ²⁵ Yesu à pa kuru cyage wíl'a nyá ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a núru, yii à cè na ha jníjke na, kini jnùñufeebii maha ntèen kini sùpyire juñ'i fànhé e, kini shinbwoobil'a sì wá na pi fànhé cyáan kini sùpyire na. ²⁶ Li nyé a yaa li pyi amuni yii shwøhøl'e mε. Ngemu la ku nyé si mpyi shinbwo yii shwøhøl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ²⁷ Ngemu la ku nyé si mpyi yii yyaha yyére shinnji ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe. ²⁸ Naha kurugo yε Supyanji Jyanji nyé a pa diñyeni i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi mε. U à pa si mpa uye pyi sùpyire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinnyahara kapegigii shwøshwø lwørø.»

*Yesu à fyinmii shuunni nyii múgo
(Marika 10.46-52; Luka 18.35-43)*

²⁹ Yesu ná u cyelempyiibii nivworobii Zheriko kànhe e, supyikurumbwøhø mpyi a taha u fye e. ³⁰ Fyinmii shuunni mpyi a tèen kuni jnwøge na, pir'à pa lógo na Yesu u nyé na ntùuli ke, ka pi i wá na yu fànhá na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinnji! Nùñaara ta wuu na.» ³¹ Ka sùpyire si pi faha na pi fyâha. Nka pi nyé a jnèn'a fyâha mε, maa là bâra pi sèege na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinnji! Nùñaara ta wuu na!»

³² Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la nyé mii u pyi yii á yε?» ³³ Ka pi i jwo: «Kafoonji, wuu nyiigii múgo, wuu raa jnaa.» ³⁴ Nyé ka pi jnùñaare si u ta sèl'e, ka u u bwøn pi nyiigii na. Lire tèni mujye e, ka pi i ntìi na jnaa, maa ntaha u fye e.

21

*Saanji Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e
(Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)*

¹ Mà pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kànhe na, pi mpyi a nə Bətifajye kànhe na, Olivye cire janke kàmpañe na. Ka Yesu si u cyelempyiibii pìi shuunni tun, ² maa pi pyi: «Kànhe ku jyε yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii aha sà nə wani, yii sí n-tíi pi ta pi à dùfaanjcwò ná u pyà pwə wani. Yii i yi sàンha, yii pa ḥkan na á. ³ Wà ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kya li jyε Kafoonji na, u aha ḥkwò yi na, yi sí n-pa.”»

⁴ Yesu à yire dùfaanjyi cya, bà tèecyiini Kile tùnnntunjì jwumpe si mpyi si fùnñjɔ mε. U mpyi a jwo: ⁵ «Yii yi jwo Siyɔn kànhe shiinbil'á na:
“Yii wí! Yii saanji wá na ma yii yyére,
u ḥnùñk'á pi sèl'e,
u à dùg'a tèen dùfaanjja ḥnuñ'i*,
dùfaannuñjì pyìge kà ḥnuñ'i†.”»

⁶ Nyε ka cyelempyiibii mó shuunni si ḥkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà lire pyi. ⁷ Pi à pa ná dùfaannuñjì ná u pyìge e ke, maa pi vàanjyi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tèen na ḥkèëge.

⁸ Sùpyire nijyahara mpyi kuni ḥwɔge na, ka ti nijyahara si ti vàanntinjyi yà wwû mà pìli pìli Yesu yyaha na kuni i, ka pìi si weyi kwòn kwòn a pìli kuni i‡. ⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte ti

* **21:5** Saanwa ká dùgo dùfaanjja na, lire li mpyi yyeñiñke ná maye ntìrigenjì sañcyεenni. † **21:5** Zakari 9.9 ‡ **21:8** Saannji pi jyε na mpère ke, pi maha ḥcyii karigii pyi si u bê (2 Saanbii 9.13).

mpyi u kàntugo ke, tire puni mpyi na ñkwúuli maa
ŋko:

«Yabwóhe! Dawuda Tuluge Shinnji wi!

Ngemu u jyé na ma Kafoonji Kile mëge na ke, Kile u
jwó le u á§!

Pèente ti taha Kile na niyyicyeyi puni i.»

¹⁰ Nyé Yesu à pa jyè Zheruzalëmu kànhe e ke, ka
kànhe puni si yîr'a taha, fo pi na piye yíbili: «Taha
jofoo u wà urufoo ye?» ¹¹ Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu
wi, Kile túnntunji u à yíri Nazarëti i, Galile kùluni i
ke.»

*Yesu à cwòhòmpii kòr'ayige Kilejaarebage ntàani
na (Marika 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-
22)*

¹² Nyé ka Yesu si ñkàre Kilejaarebage ntàani na.
Mpíi pi mpyi na pérëmpe ná zhwoñi pyi wani ke,
maa pire kòre, maa wyérëfaabii tàbalibii ná sanm-
panmpérëbii yateenjyi ñaoñ'a cyán cyán*. ¹³ Maa
pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kilejaarebagat†.”
Yire y'a séme Kile Jwumpe Semënj i. Nka yii pi ke,
yii à ku këennj'a pyi “nàñkaalii tabinniga‡”.»

¹⁴ Ka fyinmpíi píi ná dìshiyifeebii píi si file u na
Kilejaarebage e, ka u u pire cùuñø. ¹⁵ Nyé Kile
sáragawwuubii ñùñufeebii ná Kile Saliyanji cyelenti-
bil'à cyire kakyanhala karigii nya tapyige e, maa

§ **21:9** Zaburu 118.26 * **21:12** Yahutuubii pi mpyi maha
yíri cyeyi yabere e ke, wyérëfaabii mpyi maha pire wyérëni fare
Kilejaarebage wuñi na. Lire pyiñkanni na, wyérëñwøge ku mpyi
a yaa k'a sârali Kilejaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sâra,
maa nûr'a já a ntègë pyi. Yatøre ti maha yaa ti já a pyi sáraga ke,
pérëmpyibii mpyi maha tire pérëli pir'á. Pi mpyi maha ti lwøore
dùrugo. † **21:13** Ezayi 56.7 ‡ **21:13** Zheremi 7.11

nàŋkopyire nya ti iyu fànha na: «Yabwàhe! Dawuda Tuluge Shinnji wi!» ke, ka pire lùuni si yíri[§], ¹⁶ maa Yesu pyi: «Nje pi nya na yu ke, taha mu wá na yi núru mε?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii na ha na yi núru. Taha yii sàha ɻkwò a mpe jwumpe kâla Kile Jwumpe Semèŋi i na “Kile à u pèente jwumpe le nàŋkopyire ná jiriŋwòrò pyìibii nwɔyi i*” mε?»

¹⁷ Ka Yesu si yíri pi taan, maa fworo kànhe e, mà kàre Bétni kànhe e, maa shwòn wani.

*Yesu à fizhiye cige lája
(Marika 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Kuru canja nùmpañja, Yesu ninuruŋi na nkège Zheruzalemu i, ka katege si u ta. ¹⁹ Ka u u fizhiye cige nya kuni na, maa file ku na. Wyeeere baare e, u nya a yasere ta ku na mε†, maa jwo ku na: «Ma hà zìi núru yasere se nya mε!» Ka cige si ntíl'a wahà.

²⁰ Cyelempyiibil' à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di ɻke fizhiye cig' à pyi maa waha tèenuuni i yε?» ²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dâniyanji pyi ná funjò niŋkin i, nde mii à pyi ɻke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà mε, yii aha jwo ɻke jaŋke ku kò a yíri ku tateenje e ku sà ncwo banji i, lire sí n-pyi. ²² Yii aha Kile jaare yaaga maha yaaga kurugo ná dâniyanji i ke, yili sí kuru ta.»

§ **21:15** «Nde l'à pi lùuni yírigé ke»: lire bà li nya na Yesu à pérëmpyiibii kòrò kanna mε, ɻka u à fynmpii ná dìshiyifeebii yaha pi à jyè Kilejaarebage e. Lire na mpyi kafuun Yahutuubil'á. * **21:16** Zaburu 8.3 † **21:19** ɻke fizhiye cige ku nya ná wejyahayi i yasere baa ke, kuru na nya Yahutuubii jùŋufeebibii fiige, mpiimu pi à fyìnme tò wwomò na ke.

*Pi à Yesu yíbe u fànhé tatage kyaa na
(Marika 11.27-33; Luka 20.1-8)*

²³ Ka Yesu si jyè Kilejaarebage e, maa sùpyire kâlali. Mà u yaha lire na, ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si shà u yyére, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na jcyii karigii pyi ye? Jofoo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninjkin na, yii aha mii jwo shwo, lire tèni i, ñge u à kuni kan mii á, mii u a jcyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyée yii na. ²⁵ Mii à jwo yo, jofoo u mpyi a Yuhana Batizelipyinji tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa, sùpyire?»

Nyé ka pi i ñkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí nyé a jen'a dá u na mà ye?

²⁶ Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sì li yaha wuu na mε, naha na ye pi pun'à tèen ná l'e na Yuhana na mpyi Kile túnntunñø.» ²⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa nûr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nyé a cè mε.»

Ka Yesu si pi pyi: «Nyé l'aha mpyi amuni, ñge u à kuni kan mii á, mii u a jcyii karigii pyi ke, mii mú sì uru cyée yii na mε.»

Jyafeebii shuunniyi kani

²⁸ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Naha shi yii nyé na sônnji mpe e ye? Nàñi wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo njcyiñ'á “Na jya, sà báara na erezén cikɔɔge e njyaa.” ²⁹ Ka jyafoonji si jwo “Mii nàha na sì mε.” Nka kàntugo yyére, u à pa ntér'a nûru, maa ñkàre cikɔɔge e. ³⁰ Ka tufoonji si puru ninumpe

taha jyafoonj shənwuj'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” ñka u nyε a pa ñkàre mε. ³¹ Pire shiin shuunniñ i, u ñgire u à tufoonj nyii wuuni pyi yε?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonj njencyiñj.» Ka Yesu si pi pyi: «Sēenj na mii sí yi jwo yii á, múnalwɔore shwofeebii ná fwòrobacyebii sí n-jyè Kile Saanre e yii yyaha na. ³² Naha kurugo yε Yuhana Batizelipyinj à pa ntìñj kuni cyēe yii na, yii nyε a ñen'a dá u na mε. Ñka múnalwɔore shwofeebii ná fwòrobacyebil'á ñen'a dá u na. Yii sí pi à lire nyā ke, yii nyε a ñen'a tēr'a núru maa dá u na mε.»

*Erezén kəøge faafeebii bàtaage
(Marika 12.1-12; Luka 20.9-19)*

³³ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahañki. Pyengefoonj wà u ná erézen cikøøgø yaa, maa ku kwûulo, erézen lwøhe maha wwû wyige ñkemu i ke, maa kuru tûgo, maa ñkubaga yaa cikøøge kàanmucyafoonj mée na. Lire kàntugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasεere táali piye na, maa nta a kàre kùlutoønl'e. ³⁴ Nyε erézennj yasεere tèekwøønn'a pa nø ke, ka u u u báarapyibii pìi tun u cikøøge faafeebil'á pi sà uru nàzhan yasεere shwø pi a ma. ³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyibii cyán a cû, maa wà bwòn, maa wà bò, maa u sanñi wà ná kafaayi i. ³⁶ Ka cikøøge foo si nûr'a báarapyibii piibere tun pi á, pire mpyi a yyaha mà tòro njencyibii na, ka faafeebii si pire pyi njencyibii fíge. ³⁷ Ka cikøøge foo si ñkànha a u yabilinj jyanj tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanj na.” ³⁸ Ñka faafeebil'á cikøøge foo jyanj nyā ke, maa wá na yu piy'á “Cikøøge foo koolyinj u nyε ñge. Yii a wá, wuu u bò, køøge sí n-pyi wuu wogo.”

39 Ka pi i jyafoonji cyán a cû mà wà cikɔɔge kàntugo, maa u bò.»

40 Nyε Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yibe: «Numε, cikɔɔge foo ká mpa, naha u sí n-pyi ku faafeebii na bε?» **41** Ka pi i u pyi: «Cikɔɔge foo sí pire shinpiibii puni bompere bò, si cikɔɔge kan piibεrl'á, mpiimu pi sí raa ku yasεere kaan u á ti tèewwuuni i ke.» **42** Ka Yesu si jwo: «Nje y'à séme Kile Jwumpe Semεnji i ke, taha yiijyε a yire kâla mε? Y'à séme:

“Bafaanribil'à cyé kafaage ɳkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

Kafoonji Kile u à lire pyi,

l'à pyi kakyanhala wuu nyii na‡.”

43 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile Saanre e, si supyishinji wabεre lèŋe t'e, mpiimu pi sí raa Kile nyii wuuni pyi ke. [**44** Nyε shin maha shin u à cwo kuru kafaage nuj'i ke, urufoo sí n-kyεegε n-kyεegε, kuru kafaage sí ká ɳcwo shin maha shin nuj'i ke, ku sí urufoo cwònhənɔ.]»

45 Nyε Kile sáragawwuubii ɳùŋufaabii ná Farizhεenbil'à Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a cè na pire kyaa na u mpyi. **46** Ka pi i wá na ɳcaa si u cû, ɳka pi mpyi na fyágε sùpyire yyaha na, naha na yε sùpyire mpyi a tèen ná l'e na u na nyε Kile tùnnntunŋɔ.

22

*Cikwəɔnre lyìmbwooni bàtaage
(Luka 14.15-24)*

‡ **21:42** Zaburu 118.22,23

¹ Ka Yesu si nûr'a bâtaaga jwo pi á, u à jwo: ² «Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: saanji wà à kataan nimbwoo bégele u jyanji cikwɔɔnre tooy'e.

³ U à bégel'a kwò ke, mpii pi mpyi a yyere ke, ka u u u báarapyibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i ncyé paŋa. ⁴ Ka u u nûr'a báarapyibii plì tun, maa pire pyi “Yii sà yi jwo shinyyerebil'á na mii na ha a lyimbwoo yaa, na mii na ha a na nupyahigii cyìi ná yatɔɔre sìnme woore tà bò, na mii na ha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwɔɔnre zànnεeg'á.”

⁵ Nka pi wà nyε a saanji yini lwó a wíi mε. Ka wà bá si yîr'a kàre u kεrεge e, ka wà si nkàre u cwɔhɔnt'á, ⁶ ka pi sanmpii si saanji báarapyibii cyán a cû, maa pi kyérege, maa pi bò. ⁷ Ka saanji lüuni si yîri, ka u u u kàshikwɔɔnbii yîrige pi à sà pire shinbompii bò, maa pi kànhe súugo.

⁸ Nyε ka u u nûr'a jwo u báarapyibil'á “Cikwɔɔnre njyìj'à bégele, nka shinyyerebii ná uru njyìj'i mpyi a yaa mε. ⁹ Yii a sì kujuyi na, yii aha shin maha shin nya ke, yii uru yyere cikwɔɔnre zànnεeg'e na.”

¹⁰ Ka báarapyibii si yîr'a kàre kurigii jwɔyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pire puni yyer'a pa ntèg'a cikwɔɔnre bage jî, shinpii bâra shincenmii na.

¹¹ Ka saanji si jyè si shinyyerebii wíi, mà nàŋji wà ta pi shwɔhɔl'e, cikwɔɔnvaanŋji baa. ¹² Ka saanji si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyè na ha mà ta cikwɔɔnvaanŋji nyε mu na mà yε?” Uru nàŋji nyε a yà ta a jwo mε. ¹³ Ka saanji si u báarapyibii pyi “Yii u tooyi ná u cyeyi pwɔ, yii i u wà cyíinŋji na numpini i, wani sùpyire maha myahigii súu marii nkyànhigii kùru.”»

14 Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa nûr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinjyahara yyere, ñka shinjyahara nyé a cwɔɔnrɔ mε.»

*Pi à Yesu yíbe múnalwɔɔre ñkanji kyaa na
(Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)*

15 Nyé ka Farizhænbii si ñkàr'a sà piye taanna, si kànhaña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta jncû ná u yabiliñi jnwɔjwumpe e mε. **16** Maa pi cyelempyiibii pìi ná Erødi tonkuni shiinbii pìi tun Yesu á*, ka pire si sà u pyi: «Cyclentuñi! Wuu à li cè na mu nyé na fyáge sèenji tajwuge e mε. Jwumpe mu sí nyé na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni i ke, puru na nyé sèe, mu nyé na fyáge sùpya na mε, mu nyé a sùpya pwáñjɔ sùpya na mε. **17** Lire e ke ma tajyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwɔɔre kaan Òrømu saanbwɔhe Sezari á la?»

18 Nyé Yesu mpyi a fworo pire cwofeebii cwòɔre jnwɔhɔ na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fyìnme tò wwomö na ke, naha na yii na mii pere si jncû yε? **19** Wyérëñi yii nyé na ntège na múnalwɔɔre sârali ke, yii uru wà cyée na na wee.» Nyé ka pi i uru wyérëñi tɔənìke kà cyée u na. **20** Ka u u pi pyi: «Jofoo nàñja ná u mege ku nyé ñge wyérëñi na yε?» **21** Ka pi i u pyi: «Saanbwɔhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyé yíi a Sezari wuñi kaan Sezari á, yii raa Kile wuñi kaan Kile á.» **22** Pi à Yesu jnwɔshwɔɔre lógo ke, ka li i pi kàkyanhala, ka pi i yíri u taan mà kàre.

* **22:16** Erødi shiinbii ná Farizhænbii mpyi na bêni mε. Òrømu shiinbii fànhe mpyi a táan Erødi shiinbil'á, ka pi i wá na sônnji na múnalwɔɔre ñgwùñ'á yaa. Farizhænbii mpyi na sônnji Kafoonji Kile u nyé pire jùñjɔ na: lire e, mà múnalwɔɔre kan Òrømu saanbwɔhe Sezari á, lir'á li cyée na mu à nyé u fànhe na maa nyé Kafoonji Kile na.

*Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii jèñi kyaa na
(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)*

²³ Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwujené nyé nùmpañja mè, pire pìl'à file Yesu na maa jwo: ²⁴ «Cyclentuñi! Kile túnntunñi Musa à jwo “Nò ká ceewe lèñe maa ñkwû mà ta u nyé a pyà si u na mè, u cœonj'à yaa u ceenjì lèñe zànbangara na, u u pyìi si u na, u yyahafoonji niñkwuñi mège na.”

²⁵ Nyé sijees baashuunni na mpyi na ha wuu yyére. Pi puni niñyen'à ceewe lèñe maa ñkwû, u nyé a pyà ta u na mè. Ngemu u à taha u na ke, ka uru si ceenjì lèñe. ²⁶ Ka uru mú si mpa ñkwû, u nyé a pyà ta u na mè. Ka tanrewuñi wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ñkwò pi baashuunniñi na. ²⁷ Pire puni kàntugo, ka ceenjì mú si mpa ñkwû. ²⁸ Nyé ná pire nàmbaa baashuunniñi puni s'à uru ceenjì lèñ'a círi, kwùubii jèñi ká bú nta sèe, pi aha bú jè canjke ñkemu i ke, pi ñgir'á ceenjì sí n-kan yé?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir'à ta yii nyé a Kile Jwumpe Semenji yyahe cè, si nta njyére Kile sífente na mè. ³⁰ Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká jè a fworo kwùñi i, nò sì ceewe lèñe mè, ceewe mú sì n-kan nò á mè. Ti sí n-pyi Kile mèlékeebii fiige.

³¹ Nje y'à séme Kile Jwumpe Semenji i kwujení kyaa na ke, yii nyé a yire kâla mà? Kile à jwo ³² “Mii u nyé Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kileñi†.” Nyé puru jwump'à li cyée na pire mpii nyii wuu pi nyé wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà mè.»

³³ Sùpyire ti mpyi na nûru Yesu jnwø na ke, u kâlañ'à pire puni kâkyanhala.

† 22:32 Ekizodi 3.6

*Kile Saliyanji kabilini l'à fànhà tò cyi sanjkii na ke
(Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)*

³⁴ Nye Farizh  enbil   pa l  go na Yesu    jwumpe cy  n Sadusiibii na ke, ka pi i   k  r  'a s   b  nni Yesu taan. ³⁵ Kile Saliyan   cyelentunji w   na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu p  re   c  u maa u y  be: ³⁶ «Cyelentunji! Saliyan   kabilini ndi l   f  nha t   cyi san  kii na y  ?»

³⁷ Ka Yesu si u pyi: «“Ma Kafoonji Kile kyaatáan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sònñjore puni i‡.” ³⁸ Saliyanji kabilini njencyiini li nyé lire, lire l'à fàンha tò cyi sanñkii puni na. ³⁹ Shønwuuni l'à taha lire na ke, lire tayyéreg'â pêe njencyiini fiige. Lire li nyé “ma supyijñeeñi kyaatáan may'á bà mu kyal'à tåan may'á më§.” ⁴⁰ Kile Saliyanji kapyaagii sanñkii puni ná Kile tùnnntunmpii jwump'â lwó a pwø njcyii kapyaagii shuunnini na.»

Kile Njcwənreŋijye Dawuda Tuluge Shin kanna
(Marika 12,35-37; Luka 20,41-44)

41 Mà Farizheenbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yibe. 42 U à jwo: «Kile Niçcwənroŋi kyaan l'à jwo ke, naha yiil nyę na sənni mà yyaha tíi ná u e yę? Jofoo tuluge e u sí n-fworo yę?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wi.» 43 Ka Yesu si pi pyi: «Mà Kile Munaani yaha l'à Dawuda yyaha cù, naha kurugo u à u yyere uru Kafoonji yę? 44 Yii li cè na Dawuda à jwo

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á
‘Ta ma a pa ntèen na kàniñe cyege na,

‡ 22:37 Duterenəmə 6.5 § 22:39 Levitiki 19.18

fo mii aha mu zàmpεεnbii le
mu tooyi ḥwɔh'i*.”

45 Ná Dawuda na Kile Niŋcwɔnɔŋji yiri “Kafoonji” lir’à li cyēe na Dawuda Tuluge Shin kanna bà mε, u Kafoo mú wi, sèe bàl’à?»

46 Pi wà nyε a jà a Yesu ḥwɔ shwɔ mε. Mà láha kuru canŋke na, wà saha nyε a nεn'a u yíbe mε.

23

Yesu à Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbii cɛɛgɛ

(*Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47*)

1 Nyε supyijyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyclempyiibii pyi: **2** «Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbii nyε ndemu laage e ke, lire li nyε: na Musa Saliyanji yyaha yu sùpyir'á.

3 Karigii pi nyε na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigii jaare, ḥka nde pi yabilimpii nyε na mpyi ke, yii àha raa lire pyi mε. Naha kurugo yε nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi mε.

4 Pi maha Kile Saliyanji pyi tuguro sùpyire ḥuŋ'i, ti sì n-jà ntemu lwó mε, pi yabilimpii sí nyε na nεeg'a sùpyire tège ti ḥjwòŋji na, ali nimbilere mε.

5 Pi kapyiinkii puni nyε sùpyire nyijyaga karigii. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe sémε maha le a pwɔ pi byahigii ná pi cyeyi na ke, pi maha yire pyi nitabaaya. Mà bâra lire na, pi maha

* **22:44** Zaburu 110.1

pi våanntinmbwoyi zhwòonre tɔɔn*. ⁶ Wà ha pi yyere kataan njyì na, lire jyε mε pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tatεεnyi pi maha ncaa. ⁷ Sùpyire tabinniyi i, pi la maha mpyi sùpyire s'a pire père s'a pi shéere, s'a pi yiri "Cyelelantuñi".

⁸ Nka yii pi ke, yii àha jne sùpya u a yii pyi "Cyelelantuñi" mε, naha na ye yii mú puni na jyε cìnmpyii, Cyelelantu niñkin u jyε yii á. ⁹ Yii àha raa sùpyanjì wà tufige yiri "Tufoonji" njìanke na mε, naha na ye Tufoo niñkin u jyε yii á, uru u jyε niñyinji na. ¹⁰ Yii àha sùpyire yaha t'a yii pyi "Nùñufoonji" mε, naha na ye Nùñufoo niñkin u jyε yii á, uru u jyε Kile Niñcwənrəñi. ¹¹ Ngemu u jyε yii shwəhəl'e shinbwoñi ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi. ¹² Shin maha shin u à uye dùrugo ke, urufoo sí n-tírigé, nka shin maha shin u à uye tírigé ke, urufoo sí n-dùrugo.

¹³ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii na Kile Saanre tajyñwəge tūni, yiñ sì n-jyè mε, mpii la ku jyε si jyè ke, maa pire tegelə kwòn.

[¹⁴ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha leñkwucyebii cyeyaayi shuu pi na ná yii jwøtanyi i. Yii maha Kile náare na məni

* **23:5** Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyanji jwumpe pà séme maha le yatoore seeyi i, maha mpwø pi byahigii na, lire jyε mε kàmènè cyege na (Ekizodi 13.9; 16; Duterenəmu 6.8). Pi maha zhwòore le pi våanntinjyì jwøñkjyì na, s'a piye funjø cwo pi Saliyanji na (Nəmburu 15.37-41; Duterenəmu 22.12). Farizhεenbil'à cyire karigii cù ná sèl'e si li cyée na pire na Kile náare mà tòro sùpyire sannte na.

sùpyire nyijyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à kèege! Naha na yε yii maha jaare njèke ná lwøhe cyeyi puni njun'i, maa sùpyire caa na lènji yii Kile kuni i. Nka yii aha wà ta, nde li sí urufoo pyi u yaa ná nafugombaage nyjìni i fo tooyi shuunni mà tòro yii yabilimpii taan ke, lire kuni yii maha le urufoo taan.

¹⁶ Yii wuun'à kèege! Naha na yε yii fyinmii wuubii pi à sùpyire yyaha cû, maa ɣko pi á na sùpya ká ɣkâa Kilejaarebage na, kuru ɣgwùnji nyε fànhä urufoo na mε, ɣka wà ha ɣkâa Kilejaarebage funnjek sèennji na, kuru ɣgwùnji na nyε fànhä urufoo na. ¹⁷ Yii na nyε funnjø baa shiin maa mpyi fyinmii, sèennji u à fànhä tò laa, Kilejaarebage k'à sèennji le njire e ke, kuru k'à fànhä tò? ¹⁸ Yii à jwo mú na sùpya ká ɣkâa sárati tawwuge na, na yafyin sì urufoo ta mε, ɣka sárage yaage k'à wwûl'a yaha sárati tawwuge njun'i ke, na sùpya ká ɣkâa kuru na, na urufol'à yaa u kuru kàage wwû. ¹⁹ Fyinmii pi pi! Sárage yaage k'à fànhä tò laa, sárati tawwuge ku maha sárage le njire e ke, kuru ki? ²⁰ Shinji u à kâa sárati tawwuge na ke, urufoo mú à kâa ku njùnjo yaayi puni na. ²¹ Shinji u à kâa Kilejaarebage na ke, urufol'à kâa Kilejaarebage ná ku fooŋi Kile na. ²² Shinji u à kâa nìnyiŋi na ke, urufol'à kâa Kile saanre yateenŋke ná ku teenfooŋi Kile na.

²³ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à kèege! Naha na yε yii maha yii nànayenji ná kajyeysi yafwøhøfwøhøre sannte puni yáhaŋji wwû, mà li

ta karigii cyi à fànha tò Saliyanji kapyaaagii puni na ke, yii à cyire fènn'a yaha ñkere na. Cyire cyi nyé: ntìinji ná ñùjaare ná ñwəmeeefente. Cyire yii sí mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sanjki bâra cyire na. ²⁴ Fyinmii pi pi! Yii à sùpyire yyaha cû mà li ta yii yabilimpii nyé na jaa më. Yii maha yii lùbyage fyinne si sisònji wwû k'e, mà li ta yii na ñwəhøyi jwoore k'e†!

²⁵ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhëenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à këege! Naha na yé yii maha yii yajigiyi kàntuyi jyíi na fininji, mà li ta yi funjy' à jî nàñkaage ná sònñjopeere na. ²⁶ Yii Farizhëenbii, yii na nyé fyinmii! Yajigiyi funjyi yii à yaa yii fyânha a jyé, lire ká mpyi, kàntugo yyéreñi mú maha finijé.

²⁷ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhëenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à këege! Naha na yé yii na nyé mu à jwo fanñjyeye, pi à njemu finijé ke, mu aha yi kàntuge wíi, mu a sì yi leme ta p'à ñwø, yi funjke s' à jî kaciyyi ná kàkyayi na‡. ²⁸ Amuni yii nyé, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tíi sùpyire sannte nyii na, mà li ta yii à fyìnme tò wwomø na, yii funjyi s' à jî pege na.

²⁹ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhëenbii, yii pi à fyìnme tò wwomø na ke, yii wuun'à këege! Naha na yé yii maha Kile tùnnntunmpii kwònñhigii yaa

† **23:24** Yahutuubil'á, sisònmpii ná ñwəhøy' à ñwøho. ‡ **23:27**
Yyee maha yyee, bilerenkwoñi kataanni ká byanhara, sùpyire maha kwònñhigii finijé, bà shinparantorobii si mpyi s'a cyi jaa raa jncwúu, pi àha ñkwò ntòro mbwòn cyi na më. Naha na yé pi aha bwòn cyi na, pi saha nyé a finijé Kile á më fo mà cibilaage máhana, pi mú saha sì n-jà n-pyi bilerenkwoñi kataanni i më.

na faanre, sùpyire t'à tí ke, maa kacenjkuure yaa tire kwènhigii na, ³⁰ maa ñko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tliŋi i, wuu mpyi na sì jneε n-bâra pi na si Kile túnntunmpii bò me.”

³¹ Lire pyinjkanni na, yii yabilimpil'à li cyêe na mpoo pi à Kile túnntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige. ³² Nyé sònke yii tulyey'à lyêele ke, yii yyaha le yii i ku fal'a nô ku tegeni na! ³³ Wwòpiyi yà ye! Yii màcwɔn tûlugo sùpyibii! Di yii sí n-jà n-shwɔ n-jwo nùmpanja nage na ye?

³⁴ Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile túnntunmpii pìi ná yákilifeebii pìi ná Kile Saliyanji cyelentiibii pìi tunni yii á. Yii sí n-bò pi e, si pìi kwòro cige na, si pìi bwòn Kile Jwumpe kàlambayi i, si pìi kyérege kànyi yyaha kurugo. ³⁵ Lire e Kile sí n-tîge yii na pire shintiibii puni mbòŋi i: Abeli u à tí ke, mà lwó uru tèeboni na, fo mà sà nô Baraki jyanji Zakari mbòŋi na, Zakari pi à bò Kile jaarebage sèecyage ná sárayi tawwuge shwɔhɔl'e ke. ³⁶ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cêegë tire boore puni kurugo.»

*Yesu à jwo Zheruzalemu kànhe kyaa na
(Luka 13.34-35)*

³⁷ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shiinbii, yii Zheruzalemu kànhe shiinbii, yii pi maha Kile túnntunmpii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii wàa ná kafaay'i maha bùu ke, y'â tooyo niñyahaya kwò mii la mpyi si yii bínni yiye e s'a yii kàaanmucaa, bà ñkùnunji maha u pyìre bínni tiye e, maa bûru ti juñ'i me. Ñka yii ñyé a jneε lire e me. ³⁸ Ku ke numé! Kile sí cye wwû yii kànhe taan si yii yaha yiye kanna na. ³⁹ Yii li cè, mà lwó numé na, yii

nyiini saha sì n-tègε mii na mε, fo canŋke yii sí n-pa raa ɳko “Ngemu u ɳyε na ma Kafoonj Kile mεge na ke, Kile u jwó le ur'á\$.”»

24

Yesu à jwo na Kileŋaarebage sí n-jya (Marika 13.1-23; Luka 21.5-24)

¹ Nyε mà Yesu yaha u u si raa fwore Kileŋaarebage e, ka u cyelempyiibii si file u na maa u pyi na u Kileŋaarebage ɳwəŋkanni wíi. ² Ka u u pi pyi: «Ijke basinŋke yii nyε na jan'amε ke, sèenj na mii sí yi jwo yii á, canŋa na ma, ku puni sí n-sìi n-pwòn n-cyán, si ku ɳkunuŋyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyε ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire jaŋke ɳun'i. Ka u cyelempyiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentuŋi, naha tère e cyire karigii sí n-pyi yε? Nde li sí mu tèenuruni ná diŋyεŋi tèekwooni cyée wuu na ke, lire jwo wuu á.»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mε. ⁵ Yii li cè na shinŋyahara sí mii mεge le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Niŋcwənřoŋi kyaa l'à jwo ke, na pire pi ɳyε ure. Pi sí raa shinŋyahara ɳwɔ fáanŋji s'a wuruge. ⁶ Yii sí raa kàshiyi shenrε núru yiye tāan, s'a yi shenrε núru laatooŋyi i, lire kà yii funŋɔ pen mε. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa ɳyε mε, ɳka lire bà li ɳyε diŋyεŋi tèekwooni mε. ⁷ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kìnì là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Katibwəhe ná ɳìŋke ɳcyɛennneŋi sí n-pyi cyeye niŋyahay'e. ⁸ Ncyii karigii puni na ɳyε

kanhare tasiige, bà laani maha yîri maa nta a yaa
ná li ziñi i mε.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyérege,
s'a yii bùu, yii kyaá sí n-pen supyishinji pun'á mii
mεge kurugo. ¹⁰ Lire sí shinjyahara pyi ti fworo
Kile kuni i, s'a tiye leni zàmpéenbii cye e, si tiye
kyaa pen tiy'á. ¹¹ Kafinivinibii pìí sí n-pa piye pyi
Kile túnntunmii, si shinjyahara wurugo. ¹² Pege
mpéenji kurugo, tàange sí n-pa n-cyérε shinjyahara
á. ¹³ Nka ñgemu ká jà a uye waha maa ntèen Kile
kuni i fo mà sà nə tegeni na ke, urufoo sí n-shwɔ.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tíi ná Kile
Saanre e ke, puru sí n-jwo dijyεnji supyishinji
pun'á, bà pi si mpyi si sèenji lógo mε. Lire kàntugo
dijyεnji tèekwooni sí n-ta nə.

¹⁵ Nyε yapege k'á sàa pen Kile á, ná Kile túnntunji
Daniyeli à ku kyaá jwo ke*, yii aha kuru ñya
Kileñaarebage sèecyage e tèni ndemu i ke, ñgemu
ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u
pu ñwɔhe cya a cè! ¹⁶ Nyε lire tèni ká nə mà shin
maha shin ta Zhude kùluni i ke, pirefee pi a fí pi
a wá ñanyi kàmpanñke na. ¹⁷ L'aha ñgemu ta u bage
kàtanñke juñ'i ke, urufoo kà núru ntíge si yaaga lwó
bage e mε, u u ntíl'a tíge u a fí. ¹⁸ L'aha ñgemu ta
kεrεge e ke, urufoo kà núru raa ma pyεngε si mpa
u vàanntinmbwɔhe lwó mε. ¹⁹ Cyire canmpyaagii sí
n-waha lahigiifee ná pyìnεεbii na sèl'e. ²⁰ Yii a Kile
ñáare, bà yii canvenñe si mpyi k'áha mbê ná wyeere
tèni i, lire ñyε mε ná cannɔñke e mε. ²¹ Yire canjyi
sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijyε tasiige e, mà pa bwòn
nijjaá na, uru ñgahanji fiige saha mpyi a ñya mε, fo

* **24:15** Daniyeli 9.27; 11.31; 12.11

mà sà dìnye kwò, uru ḥgahaṇi flige sàha mú sì n-pyi mε. ²² Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ḥgahaṇi tèni bere mε, sùpya mpyi na sì n-shwɔ mε. Nka u à u tèni bere u njcwɔnribii kurugo, bà pire si mpyi si shwɔ mε.

²³ Nyε shin ká jwo yii á na Kile Njcwɔnṛɔŋi na wá naḥa, lire nyε mε u wá mεnji i, yii àha ndá urufoo na mε. ²⁴ Naha kurugo ye kafinivinibii pìi sì n-yíri na pire pi nyε Kile Njcwɔnṛɔŋi, pìi sì raa ḥko na pire na nyε Kile túnntunmii. Pi sì raa kacyeeŋkii cyère, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kampyi pi sì n-jà, s'a Kile njcwɔnribii mú bá wuruge mε. ²⁵ Yii lógo! Mii à ḥicyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tèni li nə ke.»

*Yesu sí núru n-yíri nìnyiŋi na si mpa
(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)*

²⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Nyε wà ha jwo yii á na Kile Njcwɔnṛɔŋi na wá sìwage e, yii àha nkàre wani mε. Wà ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii àha ndá yire na mε. ²⁷ Bà sùpyire puni maha kilejini nya l'à yíri dìnyeṇi ḥùŋke kà na, maha sà fworo ḥùŋke sanŋke na mε, amuni Supyaṇi Jyaṇi sì nyε u cannuruge. ²⁸ Cyage e yakwugo nyε ke, wani cinmpunyì nyε na bínnini.

²⁹ Cyire canmpyaagii yyefuge ká ntòro,
“Canja nyiini sì n-tíi n-pyi numpire,
yin̄ke sàha mú sì raa bèenmε yige mε.
Wərigii sì raa n-cwu,
yire kakyanhala yaayi yi nyε nìnyiŋi na ke,
yire sì n-cúnŋə n-cúnŋə n-yíri yi tateenyi i[†].”

† 24:29 Ezayi 13.10; 34.4

30 Nyε lire tèni i, Supyanji Jyaŋi fyèŋi sí n-ta nya nìnyinji na, jìŋke supyishinji puni sí raa mεe súu, pi puni sí u nimpanji nya naḥayi i ná fànhé ná sìnampe nimbwompe e. **31** Lire kàntugo mpu-rubwəhə mεe sí n-fworo fānha na, u sí u mèləkεebii tun dijyεŋi kāmpañyi sicyεrenji puni na, pi i Kile njcwənribii wà piye na, mà lwó dijyεŋi jùŋke kà na mà sà nə ku sanŋke na.»

Yii a kacyeeŋkii kàanmucaa

(*Marika 13.28-31; Luka 21.29-33*)

32 Ka Yesu si nür'a jwo: «Yii fizhiye cige kàanmucya a wí ke! K'aha ŋkéŋye nivonyo yige, maa fún tèni ndemu i ke, yii maha jwo na nùŋgwəh'à byanhara. **33** Lire pyiŋkanni na, yii aha mpa cyire karigii puni nya cyi i mpyi, yii i ntèen ná l'e na tèn'à byanhara, li bá a nə. **34** Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mpyi pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e‡. **35** Nìnyinji ná jìŋke sí n-pa n-tòro, ŋka mii jwumpe sí n-kwôro fo tèekwombaa.»

Kile kanni u à Supyanji Jyaŋi Yesu tèenuruni cè

(*Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36*)

36-37 Ka Yesu si nür'a jwo: «Nde li nyε Supyanji Jyaŋi nùrunji ke, shin niŋkin nyε a sìi ŋgemu u à u tèenuruni ná u cannuruge cè mε. Ali Kile mèləkεebii ná Jyafoonji nyε a kuru canŋke cè mε. Tufoonji Kile kanni u à ku cè. Karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tìinji i ke, cyire shinji sí raa n-pyi. **38** Nuhu tìinji i, mà jwo lùbwooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyî marii byii, cyeebii mpyi na ŋkaan nàmbaabíl'á, nàmbaabii sí i cyeebii lèŋji fo mà sà nə canŋke Nuhu à jyè

‡ **24:34** Pii maha jwo: «nde tèni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

bakwɔɔge e ke, ³⁹ pi mpyi na sɔnɔji yafyin na mε, ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nyε amuni Supyanji Jyanji tèenuruni mû sí n-pa n-pyi.

⁴⁰ Nyε lire tèni ká shiin shuunni ta kεrεge e, wà sí n-lwó si u sanɔji yaha. ⁴¹ L'aha cyee shuunni ta pi i sùmaŋji tirili tirage na, wà sí n-lwó si u sanɔji yaha.

⁴² Lire e ke yii bégele tèrigii puni i, naha na ye yii nyε a yii Kafoonji cannuruge cè mε. ⁴³ Yii lógo! Kàmpyi bage foo mpyi maha nàŋkaŋji tèepani cè numpilage e, u mpyi maha sì nyε zínni ñóo si u yaha u kakyaare pyi mε. ⁴⁴ Lire kurugo yii mû à yaa yii bégel'a kwôro, naha na ye canŋke ku nyε yii nyε a tèen ná k'e mε, kur'e Supyanji Jyanji sí n-pa.

⁴⁵ Nyε báarapyinji na jùñufoonj'á dá pi sanmpii shwɔhɔl'e, u yákilinji mû s'à pêe ke, uru báarapyinji shinji jùñufoonji maha yaha u u pyεnge karigii cwɔonre, maa nyìŋji kaan báarapyibii sanmpil'á u tèekanl'e. ⁴⁶ Lire e báarapyi maha báarapyi jùñufoo, u à pa u ta u u báaraŋji niŋcenŋji pyi amuni ke, uru wuuni sí jwɔ. ⁴⁷ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyinji jùñufoonji sí u pyεnge karigii puni jùñufente le u cye e. ⁴⁸ Nka báarapyibii kacwɔnrɔŋji ñgemu ká mpyi shinpi maa sɔnɔji uye funŋ'i na uru jùñufoonji sí mɔ lire kùluni i, ⁴⁹ maa wá na u báarapyinjεbii bwùun, maa uye yaha nyìŋji ná sinmbyaani laage e ná sinmbyampiyi i ke, ⁵⁰ canŋke ku nyε uru báarapyinji nyε a tèen ná k'e mε, ná tèni li nyε u nyε a sɔnɔjɔ ná l'e mε, u jùñufoonji sí n-pâa n-pa. ⁵¹ U sí uru báarapyinji kyérege sèe sèl'e, mpii pi à fyìnme tò wwomɔ na ke, si u ná pire sàraŋji pyi niŋkin. Wani u sí raa mεe súu s'a ñkyànhigii kùru.»

25

Pùceepyire keñji bàtaage

¹ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Kile Saanre nyìñi sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke ti ná fùkinabii lwó a kàre cipoonji nyùñjø tabenjke e. ² Pi shiin kañkuro na mpyi funñjø baa, pi sanmpii kañkurunji sí mpyi yákilifee. ³ Mpii pi mpyi funñjø baa ke, pir'à pi fùkinabii lwó a kàre, pi nyé a sìnmé lwó piye cye e mε. ⁴ Nka yákilifeebil'à pi fùkinabii lwó maa sìnmpe pà lwó piye cye e.

⁵ Nyé cipoonj'à mò u nyé a pa mε, ka ñɔɔmpe si pi puni jà, ka pi i ñóø. ⁶ Nyé nyìñk'à pa jñi ke, ka mεjwuu si fworo fàンha na “Cipoonji u ñge! Yii fworo, yii i u nyùñjø bë!” ⁷ Ka tire pùceepyire keñji si ñè ñɔɔmpe na, maa pi fùkinabii bégele. ⁸ Ka funñjø baa wuubii si wá na yákili wuubii pyi “Yii sìnmpe pà kan wuu á, naha na ye wuu fùkinabii naha na sí raa fùre sìnñkuunji na!” ⁹ Ka pire si pi pyi “Ná sìnmpe e wuu naha a pa ke, puru naha na sì n-jà wuu ná yii ta mε. Yii a sì sìnmperëbii yyére, yii i sà pà shwo.”

¹⁰ Nyé mà pi yaha pi i ñkèëge sìnmpe tashwøge e, ka cipoonji si mpa. Mpii pi mpyi a bégele ke, ka pire si jyè ná u e cikwøñre bage e, ka pi i ku shwøhø.

¹¹ Nyé tèr'à pyi ke, ka pùceepyire kañkurunji sanñi mú si mpa maa jwo “Nùñufoonji, nyùñufoonji! Nwøge mûgo wuu á.” ¹² Ka u u pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii nyé a yii cè mε.”»

¹³ Nyé ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tèrigii puni i, naha na ye yii nyé a Kafoonji cannuruge ná u tèepani cè mε.»

*Báarapyibii taanreñi bàtaage
(Luka 19.11-27)*

¹⁴ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo nàŋji wà kùshe wu u à u báarapyibii yyere, maa u nàfuunji le pi cye e. ¹⁵ U à wyérefyinji tɔonyø ñkwuu kaŋkuro (500) kan wà niŋkin á, maa ñkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ñkuu (100) kan tanrewuŋ'á. U à wyérefyinji kan pi á mà tåanna ná pi shin maha shin pèrge e, pi raa tòon caa u na, maa ñkàre. ¹⁶ Wyérefyinji ñkwuu kaŋkuruŋ'à kan ñgemu á ke, ka uru si ntíl'a kàr'a sà a cwàhõnte pyi, maa ñkwuu kaŋkuro tòon ta mà bâra u wyérefeŋke na. ¹⁷ Ñkwuu shuunniŋ'à kan ñgemu á ke, ka uru mû si li pyi amuni, maa ñkwuu shuunni tòon ta mà bâra u wyérefeŋke na. ¹⁸ Nkuuŋ'à kan ñgemu á ke, ka uru si ñkàr'a sà wyii kwòn jñiŋke na, maa u jñuŋufoonji wyérefeŋi le a ñwôhô.

¹⁹ Tère nimbwol'à tòro ke, ka pire báarapyibii jñuŋufoonji si nûr'a pa, maa pi puni yíbe pi wyérefyinji báaraŋkanni na. ²⁰ Wyérefyinji ñkwuu kaŋkuruŋi mpyi a kan ñgemu á, ka u u ñkwuu kaŋkuro tòon ta mà bâra u na ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufoonji, wyérefyinji tɔonyø ñkwuu kaŋkuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu kaŋkuruŋi wabere ta. U we.” ²¹ Ka jñuŋufoonji si jwo “L'à jñwô, mu na jnye báarapyi njicenjë maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyeeere e, lire e mii sí kabwôhii le mu cye e. Ta ma, wuu u móguro sjencyan.”

²² Nyé wyérefyinji ñkwuu shuunniŋi mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufoonji, wyérefyinji tɔonyø ñkwuu shuunni mu mpyi a kan

mii á, mii à u báara mà ɳkwuu shuunniŋi wabərə ta. U we.” ²³ Ka ɳùŋufooŋi si u pyi “L'à ɳwə, mu na ɳyε báarapyi niŋcənŋe maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyεere e, lire e mii sí kabwəhii le mu cye e. Ta ma, wuu u máguro sijcyan.”

²⁴ Nyε wyérεfyinŋi ɳkuuŋi mpyi a kan ɳgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufooŋi, mii mpyi a li cè na mu kataanmp'à waha, mu ɳyε a kεrεge ɳkemu nûgo mε, mu maha kuru sùmaŋi kwòn, mu ɳyε a sùmashi wà cyage ɳkemu i mε, mu maha kuru sùmaŋi bégele. ²⁵ Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige tûgo, maa mu wyérεŋi le a ɳwəhə ɳìŋke e. Mu wyérεŋi u ɳge, u shwə.” ²⁶ Ka ɳùŋufooŋi si u pyi “Mu ɳyε báarapyi niŋcənŋe mε, kayamafoo u ɳyε mu. Taha mu mpyi a cè na mii ɳyε a kεrεge ɳkemu nûgo mε, na mii maha kuru sùmaŋi kwòn, na mii ɳyε a sùmashi wà cyage ɳkemu i mε, na mii maha kuru sùmaŋi bégele la? ²⁷ Nyε mu à yire puni cè, naha na mu sí ɳyε a mpyi a já a mii wyérεŋi yaha wyérεŋi bwùunni na mà yε? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à nûr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tòənnji ta.

²⁸ Yii wyérεfyinŋi ɳkuuŋi shwə u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á. ²⁹ Yii li cè, shin maha shin u ɳyε ná yaage e ke, kà sí n-bâra urufoo woge na, ku u ɳyaha. ɳka shin maha shin cyεŋgayi wu u ɳyε ke, yaaga sì n-kan urufol'á mε. Nimbileni urufoo bá na sônni uye cye e ke, lire sí n-shwə u na. ³⁰ Yii ɳge báarapyinŋi laaga baa wuŋi wà cyíŋŋi na numpini i, kuru cyage e sùpyire maha mεe súu maa ɳkyànhigii kùru.”»

Nùmpaŋja karigii cwəənrəŋkanni

31 Ka Yesu si nûr'a jwo: «Supyanji Jyanji ká mpa ná u sìnampe ná u mèlèkèebii puni i tèni ndemu i ke, u sí n-tèen u fànhe tatèenje nisinañke e. **32** Supyishinji puni sí n-pa binni u taan, u sí pi cwɔənrɔ si ɻgwû piye e, bà yatonahañji maha mpàabii cwɔənr'a wwû sikyaabil'e me*. **33** U sí mpàabii yaha u kàniñe cyège na, si sikyaabii yaha u kàmenè woge na. **34** Nyé mpii pi nyé kàniñe cyège na ke, saanji sí n-jwo pir'á “Yii a ma naha, mii Tunji à jwó le yii á. Yii pa jyè u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mæe na fo dijyeñji tèesiini i ke. **35** Naha kurugo ye tèni i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyî, byag'â mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nàmpønn te e, ka yii i mii sunmbage lèñje. **36** Vàanñkuunji mpyi mii na, ka yii i vàanya kan mii á. Mii mpyi na yà, ka yii i sà mii kàanmucya. Mii mpyi kàsuñi i, ka yii i sà fworo mii na.”

37 Nyé pire shintibii sí n-jwo “Kafooñi, na ha tère e wuu à mu katege wuñi nya, maa mu kan mu à lyî, lire nyé me mà mu byaga wuñi nya, maa mu kan mu à bya yé? **38** Naha tère e wuu à mu nàmpøñjo wuñi nya, maa mu sunmbage tîrige, lire nyé me mà mu nya vàanñkuunji i, maa vàanya kan mu á yé? **39** Naha tère e wuu à mu yangwuñi, lire nyé me mu kàsuñye wuñi nya, maa sà fworo mu na yé?” **40** Saannji sí pi pyi “Sèeñji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nyçii kacenñkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbeni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

* **25:32** Yahutuubii yyére, yatonahampii maha mpàabii ná sikyaabii nâhe sjencyan. Numpilage e, mpàabii la maha mpyi si sínni ntàani na, bage zìnniñji sí u à tâan sikyaabil'á. Nyé yatonahampii maha pi cwɔənr'a wwû piye e.

⁴¹ Lire kàntugo mpii pi nyε u kàmenε cyεge na ke, u sí pire pyi “Yii à lája, yii laaga tɔɔn na na, yii raa sì nafugombaage e, kuru ḥkemu k'à bégel'a yaha Sitaanniñi ná u mèləkεebii mεe na ke. ⁴² Naha kurugo yε katege mpyi mii na, yii nyε a mii kan mii a lyí mε, byage mpyi mii na, yii nyε a mii kan mii a bya mε. ⁴³ Mii mpyi nàmpɔnnte e, yii nyε a ḥen'a mii sunmbage lèŋε mε, vāanŋkuuŋi mpyi mii na, yii nyε a ḥen'a vāanya kan mii á mε. Tèni i mii mpyi na yà, ná tèni i mii mpyi kàsuŋi i ke, yii nyε a ḥen'a sà fworo mii na mε.”

⁴⁴ Nyε pire mú sí u yíbe “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wuŋi ná mu byaga wuŋi ná mu nàmpɔnŋɔ wuŋi ná mu vāanŋkuu wuŋi ná mu yanŋwuŋi ná kàsuŋye wuŋi nya, maa mpyi wuu nyε a mu tège mà yε?” ⁴⁵ U sí pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyε a cyire kacənŋkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na mε, yii mú nyε a cyi pyi mii na mε.” ⁴⁶ Nyε pire sí n-pyi yyefuge niŋkwombaage e, ḥka mpii pi à tíi ke, pire sí n-pyi shiŋji niŋkwombaanj i.»

26

Pi à vùnŋɔ pwɔ Yesu na, si u bò

(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

¹ Nyε Yesu à kwò puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelempyiibil'á: ² «Yii à li cè na cyi sanŋkii nyε canmpyaa shuunni bilereŋkwoŋi kataanni sí nɔ, pi sí Supyanji Jyanji le cye e, si u kwòro cige na si mbò.»

³ Nyε ka Kile sáragawwuubii ḥnùŋufeebii ná Yahutubii kacwənribii si sà piye bínni Kile sáragawwuubii ḥnùŋufembwəhe Kayifu pyεnge e, ⁴ maa bê li na si

Yesu cya ncû ná cwòore e, si u bò. ⁵ Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li nyé a yaa li pyi kataanni tooy'e mε, lire baare e sùpyire sí n-cânrà.»

Ceeñi wà à sìnme nùguntanga wumø wu Yesu jùnyke na
(Marika 14.3-9)

⁶ Yesu na mpyi Bëtani kànhe e tògofoonji* Simø bage e. ⁷ Mà pi yaha talyige e, ceenji wà à file u na ná longaracwol'e†, li mpyi a njí sìnmpè nùguntanga wumpe longara wumpe pà na, maa puru sìnmpè wu Yesu jùnyke na. ⁸ Nyé u cyelempyiibil'à lire nyá ke, ka li i mpèn pi e fo pi na ñko: «Ngé ñkèegéñi jùnyke ku nyé na ha yé? ⁹ Mpe sìnmpè mpyi na sí n-jà n-pérè wyéreñyahaga na, si ntaha fònñfeebii tègè.»

¹⁰ Nyé mpe pi mpyi na yu ke, ka Yesu si mpa puru cè, maa pi pyi: «Naha na yii nyé na ngé ceenji cêege yé? Kacenné u à pyi mii na. ¹¹ Fònñfeebii nyé na ha ná yii e tèrigii puni i, ñka mii wi ke, mii sì n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà dè! ¹² U à mpe sìnmpè wu mii na, si mii cyeere bégele njaha fanñke mée na. ¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpè ká nò cyaga maha cyag'e ke, nde ngé ceenj'à pyi njinjaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ñkwôro sùpyire funñ'i mε.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e
(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Nyé wà na mpyi cyelempyiibii ke ná shuun-ninji i, pi mpyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru si ñkàre Kile sáragawwuubii jùnyfeebii yyére,

* **26:6** Pìi na sônnji na tèni i Yesu à kàre ngé nàñji yyére ke, u mpyi a cùuñ'a kwà. † **26:7** Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyé: «alibatiri».

¹⁵ maa pi pyi: «Mii aha yii tègε, ka yii i Yesu cû, na ha yií sî n-kan mii á yε?» Ka pire si wyérεfyinnji bejjaaga ná ke kan u á. ¹⁶ Mâ Íwó lire tèni na, ka Zhudasi si wá na pyiñkanna caa si Yesu le pi cye e.

*Kataanni njyìŋi karigii ncwɔɔnrɔŋi kani
(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)*

¹⁷ Nyε bwúuruṇi nijjirigembaaṇi kataanni canjcyiige, ka Yesu cyelempyiibii si mpa u pyi: «Taa mu la nyε wuu u sà bilereṇkwoṇi kataanni njyìŋi karigii cwɔɔnrɔ ke?» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii shà mucyinn'á kànhe funjke e, na cyelentun'á jwo na uru tèn'á byanhara, na uru la nyε si mpa kataanni njyìŋi lyí ná u cyelempyiibil'e u yyére.» ¹⁹ Nyε ka cyelempyiibii si li pyi bà Yesu mpyi a yi jwo mε, maa kataanni njyìŋi karigii cwɔɔnrɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyanji wà sî uru le cye e

²⁰ Nyε yàkoṇk'á pa nō ke, ka Yesu si mpa ntèen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniṇi i. ²¹ Mâ pi yaha njyìŋi na, ka u u pi pyi: «Sèeṇi na mii sî yi jwo yii á, shin niŋkin na na ha yií shwɔhɔl'e, ḥge u sî n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii la, Kafoonji?» «Mii la, Kafoonji?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ngemu cyεge ku na ha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufoo kyaa li. ²⁴ Supyanji Jyanji ḥkwùmbaa nyε mε, bà l'à séme u kyaa na Kile Jwumpe Semenji i mε. Ngka ngemu u sî n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'á kεεge! Urufoo zimbaaṇi mpyi na sî n-pwɔrɔ u ziŋi na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yíbe: «Cyeleuntuŋi, mii wi la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinji u à yi jwo!»

*Wwoŋeεge njyìŋi
(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kərenti Shi-inbii 11.23-25)*

²⁶ Mà pi yaha pi i lyî, Yesu à bwúuruŋi lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii njge shwo a lyî, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire kàntugo maa fùnycwokwuuni lwó, εrezen sinm  mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi p  bya. ²⁸ Naha na ye puru pu ny  mii s shange, tunmbyaare niv nnte Kile à le ke, tire s shange ki, k'  wu shinnyahara kapegigii y faŋi kurugo. ²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha s  εrezen sinm  bya m , fo canjke mii sí n ru pu bya n  yii e mii Tunji Saanre e ke.»

³⁰ Ny  ka pi i Kile p ente myahigii c e maa nta a fworo bage e, maa  k re Olivye cire  naŋke juŋ'i.

*Yesu à jwo na Py ri sí n-pa jwo na u ny  a uru c 
me
(Marika 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)*

³¹ Pi à n  wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Nijja a numpilage yabilinji i, yii puni sí n-f  si mii kanni yaha,  aha na ye y   s me Kile Jwumpe Sem nj i: “Mii sí mp nahaŋi b , mp kuruŋke puni sí n-caala .”»

³² Ka Yesu si n r'a pi pyi: « ka mii aha    a fworo kw nji i t ni ndemu i ke, mii sí n-s  yii sige Galile

[‡] **26:31** Zakari 13.7

kùluni i.» ³³ Ka Pyéri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaan bâ më!» ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, niñjaan numpilage yabilinji i, nkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nø tooyo taanre na mu nyé a mii cè më.» ³⁵ Ka Pyéri si jwo: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sì n-sìi n-jwo na mii nyé a mu cè më.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi taha.

*Yesu à Kile njáare Zhetisemani cikøøge e
(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)*

³⁶ Nyé ka Yesu ná u cyelempyiibii si nkàr'a sà nø cyage k'e, kuru mëge na nyé Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii tèen naha mà jwo mii u sà Kile njáare mëyyere ke.» ³⁷ Ka u niñkareñji si nkàre ná Pyéri ná Zebede jyaabii shuunniñji i. Ka yyetanhare ná funmpëenre si sìi u á. ³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii funjke naha a pen fo na nkó si mii bò. Yii tèen naha, yii i nkôwôro nyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u nkàre yyaha yyére, maa uye wà njìjke na, maa yyaha cyígile, maa Kile njáare na: «Túfooñji, kampyi mu sí ñee, na shwø nké kyaage lwøhe mbyanji na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi më, ma nyii wuuni pyi.» ⁴⁰ Lire kàntugo maa nûr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ñwúuni. Ka u u Pyéri njé, maa u pyi: «Yii nyé a jà a nde tèni niñkinji pyi nyii na ná mii i mà?» ⁴¹ Yii tèen nyii na, yii raa Kile njáare, bâ yii si mpyi si fànha ta Sitaanniñji na, u àha nkùwò yii sòn ñgà kapii na më. Nàkaana baa, sùpyan'â bégel'a yaha kacenñkii mëe na, nkà u fanh'â cyére.»

⁴² Lire kàntugo ka u u nûr'a yîri pi taan tozhønwogo mà sà Kile njáare na: «Mii Tunji, kampyi

mii sì n-jà n-shwə ñke kyaage na mε, mu ñyii
wuuni li pyi.» ⁴³ Ka u u nûr'a pa u cyelempyiibii
yyére mà pa pi ta pi à ñjó, pi mpyi na sì n-jà ñyiigii
múgo n-yaha mε.

44 Ka Yesu si nûr'a yîri pi taan mà kâre Kile tajarege e tontanrewogo, maa nûru jwumper ninumpe kurugo. **45** U à kwò ke, maa nûr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ñwúuni la? Yii yîri, tèn'à nø, Supyanji Jyanji sí n-le kapimpyiibii cye e. **46** Yii yîri, wuu a sì, ñge u sí mii le cye e ke, uru naha a nø naha.»

Yesu ncùñi kani

(*Marika* 14.43-50; *Luka* 22.47-53; *Yuhana* 18.3-12)

⁴⁷ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nə wani, uru na nyε cyelempyiibii ke ná shuunniŋi wà. U mpyi a pa ná shinŋyahar'e, kàshikwɔnñwɔɔyi ná kàbiiyi mpyi pire cye e. Kile sáragawwuubii jnùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii pi mpyi a pi tun. ⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á na: «Yii aha mii nya mii à sùpyaŋi njemū pûr'a cû maa u shéere ke, uru wi. Yii i u cû.» ⁴⁹ Pi à nə ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù pilaga na, wuu cyelentuŋi» maa u pûr'a cû. ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Na cevoo, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nyε ka sùpyire sannte si file maa Yesu cû.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyanji wà si u kàshikwànnjwàage dìr'a wwù mà taha a sáragawwuubii jùñufembwàhe báarapyinji ningejke kà kwòn a cyán. ⁵² Ka Yesu si cyelempyanji pyi: «Ma ñwàəni le li fwuuni i, naha

na ye ɳgemu u ɳye na kàshige kwùun ná ɳwɔɔni i ke, ɳwɔɔni li sí n-tège urufoo bò mú. ⁵³ Taha mu na sônnji na mii sì n-jà na Tunji pyi u mèlekëe kàshicyeye ke ná shuunni tûugo na ha mii á nume, pi i nte sùpyire tun me? ⁵⁴ Nka lire ká mpyi, ɳje y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i ke, di yire sí n-fûnŋo n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwônnwɔɔyi ná kàbiiyi i mpa ɳcû, mu à jwo kakuumpyi u ɳye mii. Mii mpyi maha sùpyire kâlali Kilejaarebage e canja maha canja, yii sí ɳye a mii cû me. ⁵⁶ Nka nde mpyinji sí Kile tûnnntunmpii jwumpe fûnŋo.»

Nyé ka Yesu cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

Yesu na ɳye yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpii pi à Yesu cû ke, ka pire si ɳkàre ná u e Kile sáragawwuubii ɳùnjufembwøhe Kayifu yyére. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnribii mpyi a binni wani. ⁵⁸ Mà pi yaha pi i ɳkèege ná Yesu i, Pyeri à tèen laage e, marii sì pi fye e fo mà sà jyè sáragawwuubii ɳùnjufembwøhe pyenge e, maa sà ntèen pyenge sajcwɔnsigibii shwøhøl'e, si karigii sanjkii toronjkanni nya. ⁵⁹ Kile sáragawwuubii ɳùnjufeebii ná yukyaala kuruŋke shiinbii puni mpyi na pyiŋkanna caa si Yesu cêege ná kafinare e, si u ta mbò§. ⁶⁰ Ali mà li ta shinŋyahara mpyi a yà jwo, nka pi ɳye a ɳùŋo sèe wogo ta ɳkemu ku sí mpa ná l'e

§ **26:59** Mà tåanna ná Yahutuubii saliyanji i, li mpyi a ɳwø mà kyaacwoɔnřo numpilage e me. Mà bâra lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni si ntòro. Tèni i pi à Yesu yíbe ke, pi ɳye a tòro cyire kurigil'e me.

u bò mε. Ka shiin shuunni si ηkwò a pa jwo: ⁶¹ «Nge nàŋ'à jwo na uru sí n-jà Kileŋaarebage jya, si núru ku faanra canmpyaa taanre funŋ'i.»

⁶² Ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tíi ná mu i ke, naha mu u à cè p'e ye?» ⁶³ Ka Yesu si fyâha. Ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe si u pyi: «Kileŋyii wuŋi mege na, kâa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u nyε Kile Nijcwɔnɔŋji, maa mpyi Kile Jyanji?»

⁶⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Nka mii sí yi jwo yii á, mà lwó nume na, yii sí Supyanji Jyanji ninteenji nya Kile Siŋi Punifoo kàniŋe cyege na. Yii mú sí u nimpanji nya nahajyi i mà yíri nìnyiŋi na.»

⁶⁵ Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii jùŋufembwòhe lùyiri wuŋi si u yabiliŋi våanntinŋke cwɔn*, maa jwo: «U à Kile mege këege, wuu saha nyε a tîge wà jwɔjwumɔ kurugo mε. Yii à u Kile mekeegε jwumpe lógo. ⁶⁶ Naha yii nyε na sônŋi ye?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.» ⁶⁷ Lire kàntugo ka pi i ntilwòhe wà u yyahe e, maa kaŋkuruyo cyán u e, ka pì si kantawahii bwòn u e, ⁶⁸ maa jwo: «Kile Nijcwɔnɔŋji, mu nyε a jwo na mu na nyε Kile túnntunŋi mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mege yyere wuu á!»

*Pyeri à jwo na uru nyε a Yesu cè mε
(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)*

* ^{26:65} Yahutuubil'á, sùpya ká jwumɔ jwo Kile na, mpemu nyε a yaa pu jwo u na mε, mpii pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi våanŋyi cwɔn.

69 Pyéri ninteeenji mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwoji wà si file u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinji Yesu e!» **70** Ka Pyéri si yi kyáala sùpyire puni nyii na, na: «Mii nàha à mu jwumpe yaha cè me.»

71 Lire kàntugo ka Pyéri si yîr'a kàre pyenge tajiyinwòge yyére. Ka báarapyicwoji wabere si u nyia, mpoo pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «Ngé nànjí mpyi ná Nazaréti kànhe shinji Yesu e.» **72** Ka Pyéri si nûr'a yi kyáala na: «Mii à kâa na mii nyé a ngé nànjí cè me!»

73 Tère nimbiler'à tòro ke, mpoo pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyéri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na nyé pi wà, mu njini lwóñkanni naha a li cyée.» **74** Nyé ka Pyéri si jwo: «Kampyi mii à ngé nànjí cè, Kile kà na yaha me!» Ka nkùpoorji si ntîl'a mëe sú.

75 Ka Pyéri funjke si ncwo Yesu jwumpe ninjwumpe na na: «Ngkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nô tooyo taanre na mu nyé a mii cè me.»

Nyé ka Pyéri si fworo pyenge e maa sà mëe sú sèe sèl'e.

27

*Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére
(Marika 15.1; Luka 23.1-2; Yuhana 18.28-32)*

1 Nyèsøge na, Kile sáragawwuubii jùñufaabii puni ná Yahutuubii kacwònribil'à sà piye nyia, maa jwo a bê Yesu mbòñi na, **2** maa u pwò maa nkàre ná u e fànhafoonji Pilati yyére*.

* **27:2** Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyinji wà bò.

*Zhudasi kwùnjì kani
(Kapyiijkii 1.18-19)*

³ Zhudasi u nyé Yesu lefoonji pi cye e ke, u à pa li nya na pi à jwo na pi sí Yesu bò ke, ka li i mpén u e, ka u u wyérefyinji benjaaga ná keñi núruñjø Kile sáragawwuubii jnùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii na, ⁴ maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùnj'á, ñgemu u nyé u nyé a kapii pyi mε.»

Ka pi i u jwø shwø: «Wuu jaha nyé pur'e mε, mu wuyo yi nyé yire.» ⁵ Ka Zhudasi si wyérefyinji wà Kileñaarebage e, maa yíri pi taan mà sà uye pwø a bò. ⁶ Ka Kile sáragawwuubii jnùñufeebii si uru wyérefyinji kuu maa jwo: «Mà tåanna ná wuu Saliyanji i, wuu nyé a yaa wuu u le Kileñaarebage wyéreñji yaleñke e mε, jaha na yé supyibowyere wi.» ⁷ Ka pi i jwo a bê li na si sà coge faanrafoonji wà kerege shwø ná uru wyéreñji i, si mpyi nàmpwuunbii fanjya. ⁸ Lire na, pi à kuru kerege mege le: «Sis-hange Kerege» mà pa nø ná njijjal'e.

⁹ Lire pyiñkanni na, jwumpe Kile túnntunji Zheremi mpyi a jwo ke, pur'a fúnñjø. U mpyi a jwo: «Pi à wyérefyinji tønmpyara benjaaga ná ke lwó. Izirayeli shiinbil'à uru tòrø mà yaha supyibowyere, ¹⁰ maa sà coge faanrafoonji kerege shwø ná ur'e, bà Kafoonji Kile à yi jwo mii á mε†.»

*Pilati à Yesu yíbe
(Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38)*

¹¹ Ka pi i Yesu yyéenje fànhafoonji Pilati yyaha na, ka u u u yíbe na: «Yahutuubii saanji u nyé mu la?» Ka Yesu si jwo: «Mu aha jwo amuni yo.»

† 27:10 Zakari 11.12,13; Zheremi 19.1-13; 32.6-9

12 Ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si ntíge Yesu na karii niñyahagil'e, ñka u nyε a yafyin jwo mε. **13** Ka Pilati si jwo: «Nyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu nyε na cyi núru mà?» **14** Yesu nyε a sàa yafyin jwo u á mε, ka lire si fànhfoonji kakyanhala sèl'e.

*Yesu kataanmp'à cwɔɔnr'a yaha u mbòŋi na
(Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39--
19.16)*

15 Nyε li mpyi kalyee fànhfoonj'á, bilereŋkwoŋi kataanni n'a mpyi a nɔ, sùpyire ká kàsuŋyinj i ngemu náare u á ke, u maha uru yaha u à fworo. **16** Lire tèni i, wà mpyi kàsuŋi i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mεge mpyi Barabasi. **17-18** Pilati mpyi a cè na yinçyege kurugo, Kile sáragawwuubii jùñufeebil'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'à binni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la nyε mii i yige yε? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

19 Nyε mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwoŋi si túnnturo yaha a shà u á, na ñge nàŋi u nyε ncèege cyaga baa ke, na u àha ñkwò u nwɔge le u kyal'e mε, naha na yε karii niñyahagil'à uru kàンha ñɔɔge e pilaga u kyaa na.

20 Nyε ka Kile sáragawwuubii jùñufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si sùpyire fðønŋ'a ta na ti Barabasi náare, ti i Yesu yaha pi bò. **21** Ka fànhfoonji si nûr'a pi yíbe: «Mpii shiinbii shuunniŋi i, jofoo yii la nyε mii i yige yε?» Ka pi i jwo: «Barabasi!» **22** Ka Pilati si pi yíbe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, naha mii sí n-pyi uru na yε?» Ka pi puni si jwo: «U kwòro cige na!» **23** Ka Pilati si nûr'a pi yíbe: «Kapiini

ndire u à pyi mà sà nə u bò yε?» Ka pi i wá na ɳkwúuli fànhna na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴ Pilati à li ɳya na uru jwumpe fành'à cyérε, túnmpé sí i ɳyahage na ma ke, ka u u lwəhə lwó a u cyeyi jyé sùpyire ɳyii na, maa jwo: «Mii à na cyeyi jyé a yige ɳge nàŋji kani i. Yii á li ɳyε numε.» ²⁵ Ka sùpyire puni si u ɳwə shwɔ: «U kwùŋji nùmpañŋke tugure ti pyi wuu ná wuu pyìbii woro.»

²⁶ Lire tèni i ka Pilati si Barabasi yige mà tåanna ná sùpyire ɳyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsɔrigil'e, maa u kan pi sà ɳkwòro kworokworocige na.

*Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na
(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)*

²⁷ Nyε ka Pilati sòrolashiibii pì si ɳkàre ná Yesu i pi tateenje e, maa sòrolashiibii piiberii yyér'a pa u kwûulo, ²⁸ maa u vàanŋyi wwû u na, maa vàanntinmbwəhɔ niŋyεga le u na, ²⁹ maa ɳguro cîn mà pyi saanra ɳùntonjø mà tò u na, maa kàbii le u kàniŋe cyege e, marii niŋkure sínni u taan, marii u fwóhɔre marii ɳko: «Yahutuubii Saanŋi, wuu à mu shéere!» ³⁰ Marii ntilwəhe wàa u na, maa kàbiini shwɔ u na mà taha na u bwùun ɳùŋke e. ³¹ Pi à u fwóhɔr'a kwò ke, maa vàanntinmbwəhe niŋyεge wwû u na, maa u yabilinji vàanŋyi le u na, maa ɳkàre ná u e si sà ɳkwòro kworokworocige na.

*Pi à Yesu kwòro cige na
(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)*

³² Nyε mà sòrolashiibii yaha pi i ɳkèεge ná Yesu i tabonŋke e, pi à círi ná Sireni kànhe shinŋi w'e, u mege mpyi Simɔ. Nyε ka pi i u kárama u à Yesu

kworokworocige tugo. ³³ Nyε pi à sà nə cyage k'e, pi maha kuru cyage mège pyi: «Nuŋkwɔɔge Cyage» ³⁴ maa yasorogo le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u ssege si mpyi si jníjε mε. U à ku néen'a wíi ke, u nyε a jen'a ku bya mε.

³⁵ Sòrolashiibil'à u kwòr'a kwò ke, maa nykaanwooni tèg'a u vaaŋnyi táa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhannji cè mε. ³⁶ Lire kàntugo maa ntèen wani na u kàanmucaa.

³⁷ Nyε ka wà si u mbòŋi jùŋke sém'a taha kworokworocige na u jùŋke niŋyinji na. Y'à séme: «NGE U NYΕ YESU, YAHTUUBII SAANNI.»

³⁸ Nyε pi mpyi a nàŋkaalii shuunni kwòro kworokworociye na Yesu taan. Wà mpyi u kàniŋke na, u sanŋi sí nyε u kàmenri na. ³⁹ Sùpyire nintorore mpyi maha u fwóhore, marii jùŋyi kwòre, ⁴⁰ marii ŋko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kilejaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nyε ame la? Mu yabiliŋi u maye shwø. Kampyi Kile Jyaŋi u nyε mu, tîge kworokworocige na may'á!»

⁴¹ Nyε ka Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cycelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnribii mú si wá na u fare marii ŋko: ⁴² «U à pìi shwø, maa mpyi u nyε a jà a uye shwø mε. Kampyi uru u nyε Izirayeli saanŋi, u tîge cige na numε, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na. ⁴³ U à u cyεge taha Kile na, maa jwo na uru nyε Kile Jyaŋi. Kampyi u kyal'á táan Kile á, Kile à yaa u u shwø numε.» ⁴⁴ Nàŋkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùŋi

(*Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30*)

45 Nyε canjke mpyi a nō jùñjø niñj i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonjke na. **46** Lire tèni i, ka Yesu si jwo fânha na: «Eli, Eli, lama sabakatani‡?» Lire jwøhe ku jyε: «Mii Kileñj, mii Kilenj, naha na mu à kàntugo wà mii á yε§?» **47** Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pìi si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile tûnntunji Eli yiri, na u pa uru tègε.»

48 Lire tèenuuni i, ka pi wà si fê a sà sìcogo fyinmε lùtanhage k'e, maa ku nórø kàbii na, mà yaha Yesu jwøge taan, u u ku ta a shwøønrø. **49** Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwø.»

50 Ka Yesu si nûr'a jwo fânha na, maa u münaani kan Kile á. **51** Lire tèni i, ka Kileñaarebage táataa vâannjke si ntíl'a cwøn niñke e, mà lwø niñyinj na fo jwøh'i. Ka jìnjké si jcyéennε, ka kafaabwoyi si jya. **52** Ka fanjyi si mógo. Kile wuubii pi mpyi a kwû ke, ka pire pìi niñyahara si jnè, **53** maa fworo fanjyi i. (Nyε Yesu à pa jnè ke, ka pi i jyè Zheruzalem̄ kânhe e mà piye cyée shinjyahara na.) **54** Nyε Òrømu sòrolashiibii yyaha yyére shinjñi ná mpii pi mpyi na Yesu kâanmucaa ná u e ke, tèni i pir'a jìnjké nya k'à cyéennε, karigii cyi à pyi ke, maa cyire nya ke, ka pi i fyá sèe sèl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, ñge nàñji mpyi Kile Jyanj.»

55 Cyee niñyahamii mpyi a yyére tatøonge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà yíri

‡ **27:46** Yesu na ñkwúuli Arameni shëenre e. Tire shëenre e, Eli jwøhe ku jyε: «Mii Kileñj». Mpii pi jyε pi jyε na tire shëenre nûru mε, pire mpyi na sônnj na Kile tûnntunji Eli Yesu jyε na yiri. Yahutuubii pìi na sônnj na ná Eli jyε a kwû mε, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwø (2 Saanbii 2.1-12). § **27:46** Zaburu 22.2

Galile kùluni i, marii u tère. ⁵⁶ Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama u nyé Yakuba ná Yusufu nuñi ke, ná Zebede jyaabii nuñi mpyi pi e.

Yesu ntòñi kani
(Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁵⁷ Yàkonj'à nə ke, ka nàfuufoonji wà si mpa, u mège mpyi Yusufu, Arimati kànhe shin u mpyi u wi. U mú na mpyi Yesu cyelempya. ⁵⁸ Ka u u nə Pilati na, maa sà Yesu buwuñi náare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á. ⁵⁹ Ka Yusufu si Yesu buwuñi lwó a sà mpwó vàanntofónji w'e, ⁶⁰ maa u le fanñke e, kuru mpyi a tûgo kafaaga ñuñ'i, u mpyi a ku kwàñ a yaha uye mée na, bu mpyi na sàha ñkwò a tò k'e mà nyá mε. Ka u u kafaabwóhò kùuñkul'a pa ntò fanñke ñwɔge na, maa ñkàre. ⁶¹ Nyé Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanñi mpyi a tènn'a yyaha kan fanñk'á.

Fanñke kàanmuñcyani

⁶² Kuru canña nùmpanña mpyi canñøjke, ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Farizhëenbii si ñkàre siñcyan Pilati yyére ⁶³ maa jwo: «Nùñufoonji, l'à tîge wuu funñ'i na ñge kafiniviniñi, mà u yaha ñyii na, u mpyi maha jwo uru ká ñkwû, canmpyaa taanre uru sí jñè. ⁶⁴ Kuru cyage e, mu à yaa mu u pìi yaha pi a fanñke kàanmucaa fo canñyi taanrenji ká mpa fûnñjø. Lire ká mpyi li ñyé a pyi mε, u cyelempyiibii sí n-jà n-pa u buñi yû, si jwo na u à jñè a fworo kwùñi i. Tire kafinare kàntuge sí n-waha si ntòro niñcyiire na.»

65 Ka Pilati si pi *ŋwɔ shwo*: «Kàanmucyafeebii na *ŋye* wani, *yii* a *sì*, *yii* i *sà* pi *pyi*, pi a ku kàanmucaa *pyiŋkanni* l'à tåan *yii* á ke.» **66** Ka pi i *ŋkàr'a* *sà* fanŋke *yal'a* *tò*, maa *fyè bwòn* kafaage na, maa kàanmucyafeebii *tìŋe* wani.

28

Yesu à jnè a fworo kwùŋji i
(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

1 Nyé canŋɔŋk'à tòro ke, cibilaage canŋcyiige* *ŋyèsɔɔge* na, Magidala Mariyama ná Mariyamaŋi sanŋ'á pa mpa fannke wíi. **2** Ka *jìŋke* si mpâl'a cyéenñe sèe sèl'e. Kafoonji Kile mèlekëŋi wà mpyi a yíri nìŋyinji na, maa ntîg'a pa kafaabwøhe kùuŋkul'a láha a yaha *ŋkere* na, maa ntèen ku na. **3** U mpyi na *jî* kilejnini bèenmpe fiige, u vâanjyi mûs'à fíniŋe weewee. **4** Ka saŋcwønsigibii si fyá na *ŋcyéenni*, fo mà sà *ŋcírigé*.

5 Ka mèlekëŋi si jwo cyeebil'á: «*Yii àha raa fyáge mε*. Yesu pi à kwòro cige na ke, mii à li cè na uru *yii* na *ŋcaa*. **6** U *ŋyé* na ha mε, u à *jnè* bà u mpyi a yi jwo mε! *Yii* u buwuŋi tasinnage wíi! **7** Numε, *yii* a *sì* *fwɔfwɔ*, *yii* i *sà* *yi* jwo u cyelempyiibil'á na “U à *jnè* a fworo kwùŋji i. U à *kàr'a* *sà* *yii* sige Galile kùluni i. *Yii* sí *sà* u *ŋya* wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo *yii* á.»

8 Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fê a yíri fanŋke na, na fî na *ŋkèege* *fwɔfwɔ* si *sà* *yi* jwo Yesu cyelempyiibil'á. **9** Ka Yesu si mpâl'a pi *jùŋo* bê mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u

* **28:1** Yahutibil'á cibilaage canŋcyiige *ku* *ŋye* kárinji.

na, maa niŋkure sín, maa u cû tooyi na, maa u pêe.
10 Ka Yesu si jwo: «Yii àha raa fyáge mε. Yii a sì, yii
 sà mii cìnmpyiibii pyi na pi a sì Galile kùluni i. Wani
 pi sí sà mii nya.»

Sòrolashiibii ná sáragawwuubii kafinare kani

11 Mà cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi
 na fanŋke kàanmucaa ke, ka pire pìi si jyè kànhé
 e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sáragawwuubii
 jùnjufeebil'á. **12** Ka sáragawwuubii jùnjufeebii si wwò
 ná Yahutuubii kacwɔnribil'e, maa jwo a bê li na,
 maa wyéreŋyahaga kan sòrolashiibil'á, **13** maa jwo:
 «Yii a yi yu yii a ntùuli na u cyelempyiibil'á pa
 numpilage e, mà pa u buwuŋi yû, má yii yaha
 ŋɔmpe na. **14** Fànhafoonji ká yire lógo, wuu sí n-jà
 yi cwoŋnró ná u e, bà yii si mpyi si shwɔ kyaage na
 mε.» **15** Ka pi i wyéreŋi lwó, maa li pyi bà pi à yi
 jwo pi á mε. Ka puru jwumpe si ncaala Yahutuubii
 shwɔhɔl'e fo mà pa nō nijja na.

Yii sà supyishiŋi puni pyi mii cyelempyii
(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhana 20.19-23; Kapyiŋkii 1.6-8)

16 Ka cyelempyiibii kε ná niŋkinni si ŋkàre Galile
 kùluni i. Yesu mpyi a ŋàŋke ŋkemu kyaa jwo pi á
 ke, ka pi i sà dùgo kuru na, mà u ta wani. **17** Pi
 à sà u nya ke, maa u pêe, ŋka pi pìi funyɔ mpyi
 na pi kyáali. **18** Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi:
 «Nìŋyiŋi ná niŋke síŋi pun'á kan mii á. **19** Lire e yii
 a sì yii sà supyishiŋi puni pyi mii cyelempyii, yii
 s'a pi batizeli Tufoonji ná Jyafoonji ná Kile Munaani
 mεge na, **20** yii raa pi taanni karigii puni mii à jwo

a waha yii á ke, cyire na. Mii na nyε ná yii e canŋa
maha canŋa fo si sà nə diŋyεŋi t̄eekwooni na.»

KILE JWUMPE SEMEJI JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41